

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Ana Bilim Dalı

KAYIP KENT ANKHIALE

İlkay GÖÇMEN

Danışman
Doç. Dr. Murat DURUKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2015

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kayıp Kent Ankhiale” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel etik kurallara ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini onurumla doğrularım.

22/06/2015

İlkay GÖÇMEN

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

İlkay GÖÇMEN tarafından hazırlanan "Kayıp Kent Ankhiale" başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Arkeoloji Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başarılı

Başarısız

Üye

Doç. Dr. Murat DURUKAN
(Danışman)

Üye

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL

Üye

Yrd. Doç. Dr. Ercan AŞKIN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

Onay

Prof. Dr. Süleyman DEĞİRMEN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Antik kaynaklar tarafından doğuda Tarsus ile batıda Soloi ya da Zephyrion kentleri arasında konumlandığı aktarılan Ankhiale antik kentinin yeri, tam olarak belirlenememiştir. Antik kaynaklardan yola çıkan 19. yüzyıl seyyahları ve modern araştırmacılar, kentin yerinin tespitine yönelik çalışmalar gerçekleştirmişler ve kenti farklı merkezlere konumlandırmışlardır.

Ankhiale'nin lokalizasyon problemini çalışmamı öneren ve bu konuda tez danışmanlığımı üstlenen değerli hocam Doç. Dr. Murat DURUKAN'a yönlendirmeleri ve yardımlarından dolayı şükranlarımı sunarım. Ayrıca bu çalışma sürecinde sağladığı uygun çalışma koşulları ve desteğinden dolayı saygıdeğer hocam Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL'e, çalışmanın çeşitli aşamalarında yardımlarını gördüğüm Doç. Dr. Ümit AYDINOĞLU ve Yrd. Doç. Dr. Burak BELGE'ye teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmanın çeşitli aşamalarında bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım Yrd. Doç. Dr. Erkan ALKAÇ'a ve Yrd. Doç. Dr. Deniz KAPLAN'a içtenlikle teşekkür ederim.

Çalışmada kullandığım antik metinlerin çevirilerini yapan Öğr. Gör. Ceyhun DORA'ya, manevi desteği ve yardımlarından dolayı Öğr. Gör. Bilhan SUBAŞI'na, Arş. Gör. Ahmet MÖREL'e ve Almanca metinlerin çevirisinde yardımlarını gördüğüm Arkeolog Ulus TEPEBAŞ'a ve Arkeolog Fatma EFE'ye teşekkür etmek isterim. Ayrıca bu çalışmanın her aşamasında yanımda olan ve desteğini esirgemeyen ablam İlknur GÖÇMEN'e ne kadar teşekkür etsem azdır.

Bu tezin literatür çalışmaları aşamasında Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi ve İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden faydalanılmıştır. Bu sebeple Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi'nin (KAAM) kurucusu Prof. Dr. Serra

DURUGÖNÜL'e ve İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü (DAI) çalışanlarına ve özellikle Ali AKKAYA'ya yardımları için teşekkür ederim.

İlkay GÖÇMEN

ÖZET

Ankhiale, MÖ 7. yüzyılda Assurlular tarafından kurulduğu ve Kilikia'da konumlandığı söylenen kayıp bir kenttir. Birçok antik yazar tarafından iletilen bilgiler arasında Ankhiale adına rastlanmaktadır. Aristobulos, Hellanikos, Kallisthenes, Athenaeus, Arrianus, Plinius ve Strabon gibi antik yazarların yanı sıra, MS 6. yüzyılda yaşayan Stephanos Byzantios'da Ankhiale kentinden bahsetmektedir. Stephanos Byzantios tarafından iletilen bilgilerden dolayı, kentin en azından MS 6. yüzyıla kadar varlığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Bütün bu bilgilere ek olarak, bu yazarlar tarafından Ankhiale kentinde; kentin kurucusuna ait bir heykel ve Assur dilinde yazılmış bir yazıtın bulunduğu aktarılmaktadır.

Antik kaynaklara göre; Ankhiale kenti Tarsus ile Soloi kentleri arasında konumlanmaktadır. Antik kaynak aktarımlarından yola çıkan araştırmacılar tarafından Kazanlı, Karacailyas, Dikilitaş, Yumuktepe ve Soloi gibi çeşitli merkezler, Ankhiale olarak önerilmektedir. Ankhiale'nin lokalizasyon probleminin yanı sıra, bu kentin Assur yıllıklarında adı geçen Ingira kenti ile kimliğinin saptanmak istenmesi bir başka tartışmayı gündeme getirmektedir. Bunun yanı sıra, Ankhiale'de bulunduğu söylenen yazıtta adı geçen Sardanapallos'un Assur krallarından Sanherib ya da Asurbanipal ile eşitlenmesi bir başka tartışma konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ankhiale, Kilikia, Lokalizasyon, Antik Kaynaklar, Heykel, Yazıt

ABSTRACT

Anchiale is a lost city which has been said that it was founded by Assyrians in seventh century and situated in the Cilicia. In the transmitted knowledges by the most of the ancient writers the name of Anchiale has been much used. Besides the ancient authors as Aristobulos, Hellanicos, Callisthenes, Athenaeus, Arrianus, Plinius and Strabon, Stephanos Byzantios who lived in the sixth century BC mentioned the city of Anchiale, too. Due to the informations which were transmitted by Stephanos Byzantios, it is appeared that the city maintained its existence, till the sixth century AD at least. In addition to the whole informations, it has been quoted to be the fact that a statue was belonged to the founder of the city and the fact that a inscription was inscribed in aramaic in the city of Anchiale.

According to the ancient sources, the city of Anchiale is situated between the cities of Tarsus and Soloi. It is offered by the researchers were based on the transfers of the ancient authors as Anchiale the various centers as Karaduvar, Kazanlı, Karacailyas, Dikilitaş, Yumuktepe and Soloi. Apart from the localization's problem of Anchiale, the fact that this city is desired to identify with Ingira mentioned in the annuals of Assyrian is come up the other discussion. In addition to this, the fact that Sanherib or Asurbanipal of the Assyrians' kings equated with Sardanapallos is constituted the other matter of the discussion related to the city.

Key Words: Anchiale, Cilicia, Localization, Ancient Sources, Sculpture, Inscription

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
HARİTA VE FİĞÜR LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM I. KAYIP KENT ANKHIALE	3
I.1. Araştırma Tarihçesi.....	3
BÖLÜM II. YAZILI KAYNAKLARDA ANKHIALE'NİN LOKALİZASYONU	12
II. 1. Antik Kaynaklarda Ankhiale.....	12
II. 2. Seyyahların Gözüyle Ankhiale.....	16
II. 3. Modern Kaynaklarda Ankhiale.....	20
BÖLÜM III. KILIKIA'DA ASSUR DÖNEMİ VE ANKHIALE PROBLEMİ	40
III. 1. Assur İmparatorluğu'nun Kilikia Bölgesi Üzerindeki Politikaları.....	41
III. 2. Ankhiale'nin Kuruluşu Assur'un Politik, Askeri ve Ekonomik Amaçlarına Uymakta mıdır?.....	48
III. 3. Ingira ile Ankhiale'nin Eşitlenmesi Doğru mudur?.....	53
III. 4. Ankhiale Neden Grekçe Bir İsim Taşımaktadır?.....	58
III. 5. Grek Kaynaklarında Adı Geçen Sardanapallos Kimdir?.....	60

III. 6. Grek Kaynakları Niçin Böyle Bir Hikaye Anlatmaktadır?.....69

SONUÇ..... 71

KAYNAKÇA.....78

LEVHALAR

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	: Adı geçen eser
bkz.	: bakınız
dip.	:dipnot
cm.	: santimetre
Çev.	: Çeviren
DAI	: Deutsches Archäologisches Institut
Eds.	: Editör
FGH	: Fragmente Griechischer Historiker
frag.	: fragman
Fig.	: Figür
GGM	: Geographi Graeci Minores
km.	: kilometre
Lev.	: Levha
m.	: metre
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
s.	: sayfa
ss.	: sayfa sayısı
vd.	: ve diğerleri
yy.	: yüzyıl

HARİTA LİSTESİ

LEVHA 1:

Harita 1: Lagün Alanı (Başbakanlık Devlet Arşivleri)

Harita 2: Beaufort'a Ait Akdeniz Kıyı Şeridi Haritası (Beaufort, 2002)

LEVHA 2:

Harita 3: Ankhiale'nin Aranması Gereken Sınırları Gösteren Harita
(www.google.com/maps)

Harita 4: Ramsay Tarafından Oluşturulan Harita (Ramsay, 2000)

LEVHA 3:

Harita 5: Karacailyas Höyüğünü Gösteren Harita (Kalkan, 2002)

Harita 6: Karacailyas ve Bekirde Höyüklerini Gösteren Harita (www.google.com/maps)

LEVHA 4:

Harita 7: MÖ 7. Yüzyılda Assur Sınırları (Wittke, Olshausen ve Szydlak, 2007)

Harita 8: Ingira Kentini Gösteren Harita (Desideri ve Jasink, 1990)

LEVHA 5:

Harita 9: Mersin- Tarsus Arasındaki Alanda Ankhiale Olarak Önerilen Merkezler
(www.google.com/maps)

Harita 10: Ankhiale Olarak Önerilen Alanı Gösteren Harita (www.google.com/maps)

FIGÜR LİSTESİ

LEVHA 6:

Figür 1: Dikilitaş Anıtı

Figür 2. Kazanlı Höyük, Güneybatıdan Genel Görünüm

LEVHA 7:

Figür 3: Kazanlı Höyük, Höyüğün Tepesinde Bulunan Türbeden Detay

Figür 4: Karaduvar'da Bulunan Su Kemerli

LEVHA 8:

Figür 5: Karacailyas Höyük, Höyüğün Güneyinden Genel Görünüm

Figür 6: Karacailyas Höyük Etrafında Bulunan Blok Taşlar

Figür 7: Karacailyas Höyük Etrafında Bulunan Blok Taşlar

Figür 7: Dikilitaş Anıtı

LEVHA 9:

Figür 8: Yumuktepe'nin Hava Fotoğrafı (<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr>)

Figür 9: Ankhiale Sikkesi (Güney, 2014)

LEVHA 10:

Figür 10: "GDH" Lejantlı Sikke (Casabonne, Forlanini ve Lemaire, 2001)

Figür 11: Karacailyas Höyük Etrafında Gözlemlenen Blok Taşlar

GİRİŞ

“Kayıp Kent Ankhiale” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, Kilikia Bölgesi sınırları içerisinde bulunan “Ankhiale” antik kentinin lokalizasyon problemini incelemeyi amaçlamaktadır.

Ankhiale konusunda, antik kaynaklardan yola çıkan pek çok araştırmacı tarafından Tarsus ve Mersin arasındaki çeşitli merkezlerde arkeolojik çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalarda, Ankhiale kenti birbirinden farklı yerlerde aranmış ve konumlandırılmıştır. Ancak bu çalışmalar, öneri niteliği taşımakta ve kentin nerede olabileceğine ilişkin net bir sonuç ortaya koyamamaktadırlar. Modern araştırmacılar tarafından bölge sınırları içerisindeki Kazanlı, Karaduvar, Karacailyas, Tırmıl Tepe, Yumuktepe ve Soloi gibi çeşitli merkezler, farklı gerekçelerle Ankhiale olarak önerilmektedirler.

Ankhiale'nin lokalizasyon problemine ek olarak tez içerisinde irdelemeyi hedeflediğimiz bir diğer problem, Ankhiale kentinin bu isimle anılmadan önce, orijinal adının ne olabileceğidir. Bazı araştırmacılar, Kilikia Bölgesi'nin Assur egemenliği altında olduğu dönemlerde Assur yönetimine karşı girişilen bir isyanda adı geçen “Ingira” kenti ile Ankhiale'yi eşitlemeye çalışmaktadırlar. Bir diğer ifadeyle bu araştırmacılar, kentin Ankhiale adıyla anılmadan önce orijinal adının Ingira olduğu yönünde bir iddia ileri sürmektedirler. Bu nedenle, bu çalışma kapsamında kentin orijinal adı Ingira mıdır ve Ingira ile Ankhiale'nin eşitlenmesi doğru mudur gibi problemler de ele alınacaktır.

Çalışma kapsamında incelenecek olan bir başka konu ise Ankhiale kenti ile ilişkilendirilen ve Grek kaynaklarında Sardanapallos olarak adı geçen karakterin kimliğinin tartışılması olacaktır. Bazı araştırmacılar, bölgede meydana gelen isyanları bastırıldığı

bildirilen Assur Kralı Sanherib veya Asurbanipal'in Grek kaynaklarında adı geçen Sardanapallos ile aynı kişi olabileceğini iddia etmektedirler. Bu nedenle Assur kaynakları aracılığıyla bölgedeki aktiviteleri bilinen kralların, Grek kaynakları tarafından aktarılan Sardanapallos olup olmadığı konusu irdelenecektir.

Çalışmada tarihsel süreç ve malzeme açısından herhangi bir sınırlandırma bulunmamaktadır. Çalışma kapsamında Ankhiale kentinin her dönemi ve tüm bulguları ele alınacak ve incelenecektir. Antik kaynaklar tarafından aktarılan bilgiler aracılığıyla kentin doğuda Tarsus ile batıda Zephyrion ya da Soloi kentleri arasında konumlandığı anlaşılmaktadır¹.

Öncelikle Kilikia Bölgesi kentlerinden Ankhiale'nin lokalizasyon probleminin ele alınacağı bu çalışmada, yukarıda belirtilen hedeflere ulaşmak için tez içerisinde farklı bölüm başlıkları altında incelemeler gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın ilk bölümünde Ankhiale'nin lokalizasyonuna ilişkin Ovalık Kilikia sınırları içerisinde yapılan çalışmaların kısa bir özetine yer verilecektir. İkinci bölümde, Kilikia Bölgesi'nde bulunan ve Ankhiale olarak önerilen merkezler ele alınacaktır. Bu kapsamda kent ile ilgili günümüze ulaşmış antik kaynak aktarımları, 19. yüzyılda Kilikia Bölgesi'ni ziyaret eden seyyahların aktarımları ile Ankhiale'nin lokalizasyonu ile ilgili modern literatürdeki tartışmalara yer verilecektir. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde, kentin orijinal adının Ingira olup olmadığına ve Sardanapallos'un kimliği üzerine yapılan tartışmalara değinilecektir.

¹ Arrianus, II. V. 1-2; Strabon, XVI. 5. 9.

I. KAYIP KENT ANKHIALE

I.1. Araştırma Tarihçesi

Ankhiale kentine yönelik ilk bilgiler, antik kaynaklardan sağlanmaktadır. Antik yazarlar; Ankhiale'nin kuruluşu, konumu, çevresi ve yakın kentler ile olan mesafesi hakkında çeşitli bilgiler aktarmaktadırlar. Ardından 19. yüzyılda çeşitli nedenlerden dolayı bölgeyi ziyaret eden gezginlerin aktardıkları, kentin yerinin tespiti aşamasında önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü bu gezginler, Kilikia Bölgesi'ndeki eski yerleşimlere ait kalıntıları en bakir hali ile görme olanağına sahip olmuşlardır. Gezginlerin ardından, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren yabancı bilim adamları, Ankhiale'nin lokalizasyon problemi ile ilgilenmişler ve Kilikia Bölgesi'nde bu konuya yönelik çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Daha sonra, pek çok araştırmacı tarafından kentin yerinin tespit edilmesi için çalışmalar yapılmış ve farklı lokalizasyon önerileri geliştirilmiştir.

Ankhiale ile ilgili bilgiler antik kaynaklardan sağlanmaktadır. Kent ile ilgili bilgiler aktaran antik yazarlardan en önemlisi, Aristobulos'dur. Bu yazarın ardından Ankhiale'den bahseden yazarlar, Aristobulos'un aktarımlarından faydalanmışlardır. Aristobulos; Ankhiale'nin kuruluşu, kurucusu ve kentin kurucusu olarak nitelendirilen Sardanapallos'a ait bir heykel ile birlikte Assur dilinde yazılmış bir yazıttan bahsetmektedir². MÖ 5. yüzyılda yaşayan Hellanikos ve MÖ 4. yüzyılda yaşayan Kallisthenes adlı yazarlar da Ankhiale ve Tarsus kentlerinin kuruluşundan, bu kentlerin kurucusunun Sardanapallos olduğundan ve kentin adının daha sonraki dönemlerde değişikliğe uğradığından söz etmektedirler³.

² Aristobulos, FGH II B, frag. 6: 772- 773.

³ Hellanikos, FGH II B, frag. 34: 650; Kallisthenes, FGH I, frag. 63: 123.

İskender'in seferini yazan Arrianus, Ankhiale'nin konumundan ve kentin güçlü sur duvarlarına sahip olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca bu yazar, kentin kurucusu olarak nitelendirilen Sardanapallos'a ait olan heykelin bu kentteki varlığından bahsederken, bu heykelin Assur dilinde yazılmış yazıtının içeriğine dair bilgiler de aktarmaktadır⁴. Strabon ise Ankhiale'nin kurucusu olarak Sardanapallos'u gösterirken, kentin deniz kıyısının biraz yukarısında konumlandığını ve batısında Zephyrion olduğunu bildirmektedir. Ayrıca Strabon, Aristobulos'u referans göstererek hem Sardanapallos heykelinden hem de heykelin üzerindeki yazıttan söz etmekte ve yazıtla ilgili farklı yorumlara da yer vermektedir⁵.

Ankhiale kentinden ve Sardanapallos'dan bahseden bir diğer antik yazar, MS 2. yüzyıl sonu ile MS 3. yüzyıl başında yaşamış olan Athenaeus'dur. Athenaeus; "*Deipnosophists*" adlı eserinde Ankhiale'de bulunan Sardanapallos'a ait olduğu söylenen heykelden ve bu heykelin yazıtından söz etmektedir. Ayrıca bu yazar Aristobulos'u kaynak göstererek, bu yazıtın içeriğini açıklamaktadır. Tüm bunlara ek olarak Athenaeus, Amyntas'dan alıntı yaparak Ninive'de Sardanapallos tarafından inşa ettirilmiş bir sütundan ve bu sütunun üzerindeki aynı içeriğe sahip yazıttan da söz etmektedir⁶.

Yaşlı Plinius tarafından "*Naturalis Historia*" adlı eserde, Kilikia kentleri sıralanmaktadır. Plinius'un bu sıralamasında Ankhiale adı da geçmektedir⁷. Bir diğer antik yazar Dionysios tarafından yapılan kent sıralamasında birçok Kilikia kentinin yanı sıra Ankhiale adı da geçmekte ve bu kentlerin konumları hakkında bilgiler aktarılmaktadır⁸.

⁴ Arrianus, II. V. 1-2.

⁵ Strabon, XIV. 5. 9.

⁶ Athenaeus, 12. 39.

⁷ Plinius, V. 22- 92.

⁸ Dionysos, GGM I: 157- 158.

Antik yazarlardan Skylaks ise, Kilikia kentleri ile ilgili aktarımlarında birçok kent adına yer vermekte; ancak Ankhiale'den bahsetmemektedir⁹.

MS 6. yüzyılda yaşayan Stephanos Byzantios, kentin kuruluş efsanesi ve konumu ile ilgili önemli bilgiler aktarmaktadır. Ayrıca bu yazar, Ankhiale'nin yakınlarından geçen ve kentle aynı adı taşıyan bir nehrin varlığından da söz etmektedir¹⁰.

Ankhiale kentine yönelik diğer bilgiler, 19. yüzyıl gezginleri tarafından yapılan gözlemlere dayanmaktadır. 19. yüzyılda bölgeyi ziyaret eden F. Beaufort, Akdeniz kıyı şeridinin bir haritasını oluşturmuş ve bölgedeki ören yerlerini ziyaret etmiştir. Bu ziyaretler esnasında yapmış olduğu gözlemleri, "*Karamania*" adlı çalışmasında aktaran Beaufort, Ankhiale'yi Karaduvar yakınlarında aramaktadır¹¹.

19. yüzyılda bölgeyi ziyaret eden bir diğer gezgin V. Langlois'dur. Bölgedeki antik yerleşimler hakkında önemli bilgiler aktardığı çalışmasında Langlois, Ankhiale'yi Tarsus yakınlarındaki Kazanlı'ya konumlandırırken¹², Tarsus'taki Donuktaş Tapınağı'nı "Sardanapallos'un mezarı" olarak tanımlamaktadır¹³.

Gezginlerin ardından, 1937 ve 1938 yıllarında bölgede araştırmalar yapan J. Garstang'ın Ankhiale'nin lokalizasyonu üzerine çalışmalar yaptığı bilinmektedir¹⁴. Garstang, Kazanlı Höyük üzerinde yaptığı sondaj çalışmaları sonucunda net bir sonuç ortaya koyamamakla birlikte, bu çalışmadan elde ettiği verileri tanıttığı yayınlarında, bu yerleşimin Ankhiale olup olmadığı konusunu tartışmaktadır¹⁵.

⁹ Skylax, GGM I: 76- 77.

¹⁰ Stephanos Byzantios, 1840: 23- 24.

¹¹ Beaufort, 2002: 265- 266.

¹² Langlois, 1947: 33.

¹³ A. g. e, 1947: 35- 36; Cuinet, 1892: 45.

¹⁴ Garstang, 1937: 64; Garstang, 1938: 20.

¹⁵ Garstang, 1938: 20.

1951 yılında Ovalık Kilikia’da bir yüzey araştırması gerçekleştiren M. V. Seton-Williams, Kilikia Bölgesi’nin ovalık kesiminde 149 höyük tespit etmiş ve bu çalışmasında Kazanlı’daki höyüğü de ele almıştır. Seton- Williams, höyük üzerinde bazı verilerin eksik olduğunun altını çizmektedir. Ayrıca bu araştırmacı, daha önce yapılan çalışmalarda iddia edildiği gibi Ankhiale’nin Kazanlı Höyük ile sınırlandırılıp sınırlandırılmayacağı sorusunun yanıtlarını aramaktadır¹⁶.

W. M. Leake, “*Journal of a Tour in Asia Minor*” adlı çalışmasında Zephyrium, Soloi ve Ankhiale gibi Kilikia kentlerini ele almaktadır. Bu çalışmasında Leake, Ankhiale’yi Tarsus yakınlarında bir liman kenti olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bu araştırmacı tarafından Ankhiale’nin deniz kıyısında mı yoksa içeride mi aranması gerektiği konusu tartışılmaktadır¹⁷.

F. Hild ile H. Hellenkemper, 1990 yılında yaptıkları yayınlarında Kilikia Bölgesi’ndeki yerleşimleri ele almış ve bir katalog çalışması yapmışlardır. Hild ve Hellenkemper ikilisi, bu çalışmalarında Karaduvar beldesini “*Aulai*¹⁸” olarak değerlendirirken¹⁹, aynı çalışmada Ankhiale kentini de ele almışlar ve kenti Yumuktepe’ye konumlandırmışlardır²⁰.

M. Zahariade, 1998 yılında yayımlanan çalışmasında Ankhiale kentinin lokalizasyon problemini de ele almaktadır. Bu araştırmacı tarafından kentin Akdeniz’de bir liman olabileceğine ve Karaduvar ile Kazanlı arasındaki bölgede aranması gerektiğine

¹⁶ Seton- Williams, 1954: 160.

¹⁷ Leake, 1976: 213- 214.

¹⁸ Stephanos Byzantios, *Ethnicorum Quae Supersunt*, 1840, s. 145- 146’da *Aulai*’ı Tarsus’un limanı olarak tanımlanmakta ve Tarsus ile Ankhiale arasında bir yerde olduğu bildirilmektedir.

¹⁹ Hild ve Hellenkemper, 1990: 202.

²⁰ A. g. e, 1990: 185- 186.

dikkat çekilmektedir²¹. H. G. Liddell ve R. Scott ise, “*A Greek- English Lexion*” adlı çalışmada; Ankhiale adının Grekçe’deki yazım şekliyle hareketle, kentin deniz kıyısında konumlanmış olma ihtimalini tartışmaktadırlar²².

Yumuktepe kazı ekibinden V. Sevin, I. Caneva ve K. Köroğlu gibi bir grup araştırmacı, Mersin’in 7- 8 kilometre kuzeydoğusunda bulunan Karacailyas Höyüğünü Arkeoloji literatürüne kazandırmıştır²³. Aynı ekibin bir üyesi olan H. Kalkan tarafından 1999 yılında hazırlanan Yüksek Lisans tez çalışmasında ve 2002 yılında yayımlanan bir makalede Kilikia Bölgesi’nde yer alan, Karacailyas Höyüğü’nün de içerisinde bulunduğu pek çok merkez ele alınmış ve incelenmiştir. Bu merkezler arasında Kazanlı Höyük, Yumuktepe, Tırmıl Tepe, Çavuşlu Höyük, Bekirde Höyük gibi höyük yerleşimleri ile Karaduvar ve Dikilitaş gibi beldeler de bulunmaktadır. Ayrıca Kalkan’ın hazırladığı tez çalışmasında, Ankhiale’nin aranması gereken sınırlar olarak belirtilen Tarsus, Zephyrion ve Soloi gibi kentler de ele alınmakta ve bu kentlerin tarihsel süreç içerisinde geçirdikleri evreler değerlendirilmektedir.

Kalkan, Yumuktepe kazı ekibi tarafından literatüre kazandırılan Karacailyas Höyüğünü bazı arkeolojik veriler ile antik kaynak aktarımlarından yola çıkarak, hem Yüksek Lisans tez çalışmasında hem de makalesinde Ankhiale olarak önermektedir²⁴. Ayrıca Kalkan, Karacailyas Höyüğü’nün konumunu, Tarsus ile arasındaki mesafeyi ve höyüğün etrafında gözlemlenen arkeolojik malzemeleri, bu önerisine dayanak olarak sunmaktadır.

²¹ Zahariade, 1998: 484- 485.

²² Liddell ve Scott, 1819: 16.

²³ Sevin, Caneva ve Köroğlu., 1998: 23.

²⁴ Kalkan, 1999: 50; Kalkan, 2002: 163.

Bölgedeki yazıtlar üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan, İstanbul Üniversitesi profesörlerinden M. H. Sayar, Ankhiale'nin lokalizasyon sorunu ile de ilgilenmekte ve bu kapsamda Karaduvar²⁵ ile Kazanlı Beldeleri'nin yanı sıra²⁶ Mersin'in yaklaşık 5 kilometre kuzeydoğusunda bulunan Dikilitaş anıtını da çalışmalarında ele almaktadır. Yaptığı incelemeler sonucunda Sayar, bu anıtın Sardanapallos tarafından diktirildiği ifade edilen anıt olabileceğini; ancak bu durumun netlik kazanabilmesi için öncelikle Ankhiale'nin yerinin tespit edilmesi gerektiğini ifade etmektedir²⁷. Sonuç olarak Sayar, Ankhiale'nin lokalizasyonu konusunda önerilebilecek en uygun yerin Dikilitaş civarında bulunan yerleşimlerde yapılacak detaylı arkeolojik çalışmalar sonucunda ortaya çıkartılacağını iddia etmektedir²⁸. Bu anıttan söz eden bir diğer yazar ise, Langlois'dur. Langlois, Dikilitaş anıtının Mersin'e bir saatlik mesafede olduğunu ve Soloi'den başlayıp, Gözlükule'ye uzanan eski bir yol hattı üzerinde bulunduğunu aktarmaktadır²⁹.

E. S. G. Robinson, 1948 yılında yayımladığı çalışmasında British Museum'un koleksiyonunda yer alan sikkelerin bir değerlendirmesini yapmaktadır. Birçok sikkenin tanıtıldığı bu yayında, ön yüzde bir Amazon ile arka yüzde üzüm salkımı betimlemesi bulunan bir sikke ele alınmaktadır. Ayrıca Robinson, bu sikkenin Arami dilinde bir lejant taşıdığını vurgulamaktadır. Söz konusu sikke, Robinson tarafından MÖ 5. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmekte ve Soloi kentine atfedilmektedir. Buna ek olarak, bu çalışmada sikke üzerindeki lejantın ne anlama gelebileceği tartışılmakta ve bu konuyla ilgili farklı yorumlara yer verilmektedir. Robinson, bu sikke üzerinde görülen lejantın çevirisini “*şirket*” ya da “*topluluk*” şeklinde yapmakta ve bu çeviriyi Soloi'nin MÖ 5.

²⁵ Sayar, 2001: 279.

²⁶ Sayar, 2003: 63.

²⁷ Sayar, 2004: 12.

²⁸ Sayar, 2005: 223.

²⁹ Langlois, 1947: 32.

yüzyılda Persler'e karşı yerel paralı askerler istihdam etmiş olabileceği düşüncesi ile ilişkilendirmektedir³⁰.

Robinson tarafından değerlendirilen sikkenin bir benzeri, Afganistan'da bulunan bir defineden ele geçmiştir. Söz konusu sikke, hem betimleniş biçimi hemde üzerinde taşıdığı lejanttan dolayı, H. A. Troxell ile W. F. Spengler tarafından Robinson'un Soloi'ye atfettiği sikke ile kıyaslanmaktadır. Troxell ve Spengler tarafından her iki sikke üzerinde de aynı konunun işlendiği ve bu iki sikkenin aynı lejanta sahip olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca Troxell ve Spengler, Robinson'un "*şirket*" ya da "*topluluk*" şeklinde çevirisini yaptığı ve bu çevirinin Soloi kenti tarafından meydana getirilen bir askeri ittifaka işaret ettiği şeklindeki yorumuna karşı çıkmaktadırlar. Troxell ve Spengler'e göre; "*şirket*" ya da "*topluluk*" şeklindeki çeviri, Soloi'nin de dâhil olduğu birkaç kent arasında oluşturulan basit bir ekonomik birliğine işaret ediyor olmalıdır³¹.

Robinson tarafından Soloi'ye atfedilen sikke, 2001 yılında yayımlanan bir makalede O. Casabonne, M. Forlanini ve A. Lemaire tarafından tekrar ele alınmaktadır. Bu araştırmacılar, söz konusu sikke üzerinde görülen Arami lejantının çevirisini, Assur metinlerinde adı geçen Ingira kenti ile ilişkilendirmektedirler. Casabonne, Forlanini ve Lemaire söz konusu sikke vasıtasıyla Soloi, Ingira ve Ankhiale kentlerini ele almakta ve bu kentlerin aynı kent olup olmadığını tartışmaktadırlar. Forlanini, Ingira'nın Soloi'ye yerleştirilebileceğini ve Ingira adının daha sonra Grek kökenli bir isim olan Ankhiale ile yer değiştirmiş olabileceğini iddia etmektedir³². Buna karşılık Casabonne, harf

³⁰ Robinson, 1948: 56- 58.

³¹ Troxell ve Spengler, 1969: 1- 9.

³² Casabonne, Forlanini ve Lemaire, 2001: 62.

dönüşümlerinden yola çıkarak, Ingira'nın Ankhiale ile eşitlenmesinin mümkün olabileceğini; ancak Ingira'nın Soloi'ye dönüşmüş olamayacağını ileri sürmektedir³³.

2014 yılında H. Güney tarafından yayımlanan bir makalede, 1961 yılında bir koleksiyonerin özel koleksiyonundan elde edilen bir sikke tanıtılmaktadır. Sikke üzerinde, Soloi sikkelerinde olduğu gibi ön yüzde Amazon ile arka yüzde üzüm salkımı betimlemesi görülmektedir. Bu betimleniş biçiminden dolayı sikke, Soloi sikkesi olarak değerlendirilmiştir. Ancak söz konusu sikke üzerinde, ilk harfi ile son harfi okunamamakla birlikte [A]ΓΧΙΑΛ[A] lejanti yer almaktadır. Bu lejanttan yola çıkan Güney, makalede Soloi ve Ankhiale'nin aynı kent için kullanılan farklı isimler olup olmadığını tartışmaktadır. Ayrıca Güney, Soloi ve Ankhiale'nin iki ayrı kent olduğunu varsayarak, aynı tipolojide basılan sikkeler konusunu da ele almaktadır. Araştırmacı tarafından aynı tipolojiyi yansıtan sikkeler konusu, bu iki kentin ortak darphanede para bastırıldığı yönündeki hipotezle açıklanmaya çalışılmaktadır³⁴.

Ankhiale kentinin lokalizasyon sorunu, günümüze kadar pek çok araştırmacı tarafından ele alınmış ve bu probleme yönelik farklı öneriler geliştirilmiştir. Bu konu üzerine yapılan çalışmaların en eskisi, 19. yüzyıla geri gitmektedir. Kentin lokalizasyon sorunu, modern araştırmacılar tarafından da ele alınmış ve antik kaynak aktarımları ile kente ait olabileceği düşünülen az sayıdaki arkeolojik veri üzerinden geliştirilen farklı hipotezlerle tartışmaya katkı sağlanmıştır. Fakat günümüze kadar yapılan çalışmalarda, kentin lokalizasyonuna yönelik net bir sonuç ortaya konulamamıştır. Araştırmacılar, Ankhiale'yi farklı merkezlerde aramakta ve konumlandırmaktadırlar. Kentin konumuna

³³ Casabonne, vd., 2001: 64.

³⁴ Güney, 2014: 45- 54.

yönelik bu belirsizlik, antik kaynak aktarımlarındaki tutarsızlıktan ve Ankhiale kentine ait az sayıda arkeolojik verinin günümüze ulaşmış olmasından kaynaklanmaktadır

II. YAZILI KAYNAKLARDA ANKHIALE’NİN LOKALİZASYONU

Daha önce de belirtildiği gibi Ankhiale antik kenti ile ilgili ilk bilgiler, antik kaynaklardan edinilmektedir. Antik yazarlar, Ankhiale’nin kuruluşu ve konumu ile ilgili önemli bilgiler aktarmaktadırlar. Bu bilgiler, kimi zaman birbirleriyle uygunluk gösterirken, kimi zaman aynı konu üzerinde farklı aktarımların ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Ankhiale’nin lokalizasyon sorununun günümüze kadar netleştirilememiş olmasının temel nedeni, bu antik kaynak aktarımlarında çelişkili ifadelerin kullanılmış olmasıdır.

II.1. Antik Kaynaklarda Ankhiale

Antik yazarlardan Aristobulos, Ankhiale’nin Sardanapallos tarafından kurulduğunu iletmektedir. Buna ek olarak yazar, Ankhiale’de Sardanapallos’un sağ elinin parmaklarını şaklatır vaziyette gösterilmiş bir heykelinin bulunduğu ve bu heykelin üzerinde Assur dilinde yazılmış bir yazıtın yer aldığından bahsetmektedir³⁵. Hellanikos ve Kallisthenes ise Tarsus ve Ankhiale’nin Sardanapallos tarafından aynı gün içinde kurulduğu ve kentin daha sonra Zephyrion olarak yeniden adlandırıldığı bilgisine yer vermektedirler³⁶. Aristobulos’un aktarımlarında yer alan kentin kurucusunun Sardanapallos olduğu bilgisi, Hellanikos ve Kallisthenes tarafından da doğrulanmaktadır. Ancak Aristobulos’un aktarımlarında kentin sonradan Zephyrion olarak adlandırıldığı yönünde bir bilgi bulunmamakla birlikte, Hellanikos ve Kallisthenes tarafından yapılan aktarımlardan bu bilgiye ulaşılmaktadır.

İskender’in seferini kaleme alan Arrianus, “*Anabasis*” adlı eserinde Ankhiale’nin Tarsus’tan sonra geldiğini ve İskender’in Ankhiale’den sonra Soloi’ye

³⁵ Aristobulos, FGH II B, frag. 6: 772- 773.

³⁶ Hellanikos, FGH II B, frag. 34: 650.- Kallisthenes, FGH I: frag. 63: 123.

geçtiğini ifade etmekte ve kentin aranması gereken sınırlarını, Tarsus ve Soloi arasında bir alan olarak belirlemektedir. Ayrıca Arrianus, İskender'in Tarsus'tan çıktıktan sonra, bir günlük yürüyüş mesafesinin ardından kente ulaştığını aktararak, Ankhiale'nin Tarsus'un batısındaki konumuna dikkat çekmektedir³⁷. Böylece bu yazar, Tarsus olarak belirlemiş olduğu doğu sınırından başka, kentin aranması gereken alanı batıda Soloi kentiyle sınırlandırmaktadır³⁸.

Antik yazarlardan Dionysios ise Kilikia kentlerini “*Lyrnessus, Mallus, Ankhiale ve Soloi*” şeklinde doğudan batıya doğru art arda sıralamaktadır. Ayrıca bu kentlerin bir kısmının içeride, bir kısmının ise deniz kıyısında konumlandığı bilgisini aktarmakta ve bunun dışında herhangi bir ayrıntıya yer vermemektedir³⁹.

Hem Arrianus hem de Dionysios tarafından yapılan aktarımlar aracılığıyla kentin Tarsus ve Soloi arasında konumlanmış olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür⁴⁰.

İskender'in doğuya düzenlediği seferler hakkında en güvenilir kaynak olma özelliğini koruyan Arrianus, Ankhiale'de bulunan güçlü kent surlarından da söz etmektedir. Ayrıca bu yazar kentin eskiden çok büyük bir kudrete sahip olduğuna dair detaylara yer verdiği aktarımında bu surlara değinerek, kentin gücüne ve büyüklüğüne vurgu yapmaktadır⁴¹.

Bir diğer antik yazar Strabon ise Ankhiale'nin konumu, kuruluşu ve Assur dilindeki yazıt ile ilgili önemli bilgiler aktarmaktadır. Yazar, batıdan doğuya doğru kentleri

³⁷ Arrianus, II. V. 2.

³⁸ A. g. e. II. V. 5.

³⁹ Dionysios, GGM I: 157- 158.

⁴⁰ Arrianus, II. V. 2- 5; Dionysios, GGM I: 157- 158.

⁴¹ Arrianus, II. V. 2.

sayarken, pek çok kaynakta bir burun ve Ovalık Kilikia'da bir *πολις* olarak adı geçen⁴² Zephyrion⁴³ ile denizin biraz yukarısında bulunan Ankhiale kentlerine ayrı ayrı yer vermektedir⁴⁴.

Strabon'un Zephyrion ve Ankhiale kentlerinden iki ayrı kent olarak bahsetmesi⁴⁵, Hellanikos ve Kallisthenes'in Ankhiale'nin sonradan Zephyrion olarak anıldığı yönündeki aktarımlarıyla çelişmektedir⁴⁶. Ayrıca Strabon'un yanı sıra Plinius, Dionysios ve Stephanos gibi antik yazarların aktarımlarından da Zephyrion ve Ankhiale kentlerinin iki ayrı kent olduğu anlaşılmaktadır⁴⁷.

Kentin konumuna yönelik detaylı bilgiler aktaran Strabon, Arrianus'un aktarımlarında Soloi olarak belirlenen kentin batı sınırını⁴⁸, Zephyrion olarak belirlemekte ve kentin aranması gereken sınırları daha da daraltmaktadır⁴⁹. Buna ek olarak Strabon, Ankhiale kentinin yukarısında Makedonyalılar tarafından hazinenin saklandığı yer olarak bilinen Kyinda Kalesi'nin bulunduğunu aktarmaktadır. Ancak tıpkı Ankhiale kenti gibi Kyinda Kalesi'nin lokalizasyonu da henüz yapılamamaktadır⁵⁰. Ayrıca bu yazar tarafından Ankhiale'den sonra, doğuya doğru Kydnos'un döküldüğü yerin yakınındaki *Rhegma*'ya

⁴² Meyer, 1975: 1512; Leake, 1976: 214.

⁴³ Stadiasmos, GGM I: s. 481'de Mersin kent merkezine konumlandırılan Zephyrion kentine de değinilir. Bu aktarımda Zephyrion ile Soloi arasındaki mesafe 50 *stadia* ve Zephyrion ile *Rhegma* arasındaki mesafe 120 *stadia* olarak kaydedilir. Burada sözü edilen *Rhegma*, Hild- Hellenkemper, 1990: s. 202'de Tarsus'un 7 kilometre güneyinde bulunduğu ifade edilen lagün alanı olmalıdır.

⁴⁴ Strabon, XIV. 5. 9.

⁴⁵ Strabon, XIV. 5. 9.

⁴⁶ Hellanikos, FGH II B, frag. 34: 650; Kallisthenes, FGH I, frag. 63: 123.

⁴⁷ Plinius, V. 22- 92; Dionysios, GGM I: 157- 158; Stephanos Byzantios, 1840: 23- 24; Heberdey ve Wilhelm, 1993: 2.

⁴⁸ Arrianus, II. V. 5.

⁴⁹ Strabon, XIV. 5. 9.

⁵⁰ Strabon, XIV. 5. 10'da Kyinda Kalesi, Ankhiale'nin biraz yukarısına konumlandırılmaktadır. Strabon'un aktarımında bu kalenin bir zamanlar Makedonyalılar tarafından hazinenin saklanması amacıyla kullanıldığı bilgisine yer verilmektedir.

gelindiği bildirilmekte ve kentin aranması gereken sınırlar, Tarsus'un güneyinde bulunan lagün alanı ile sınırlandırılmaktadır (**Lev. 1 Harita 1**)⁵¹.

Yaşlı Plinius, "*Naturalis Historia*" adlı eserindeki Kilikia kentleri sıralamasında Thynos ve Zephyrion'dan sonra Ankhiale'nin geldiği bilgisine yer vermektedir⁵². Plinius'un bu sıralaması, Strabon'un aksine⁵³ doğudan başlayıp batıya doğru uzanmaktadır. Plinius'un bu aktarımına göre Ankhiale kenti, Zephyrion'un batısında bulunmaktadır⁵⁴. Bu antik yazar tarafından yapılan sıralama, Ankhiale'nin lokalizasyonu üzerine çalışmalar yapan modern araştırmacılar arasında görüş ayrılıkları çıkmasına ve farklı lokalizasyon önerilerinin geliştirilmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte, Zephyrion ve Ankhiale'nin iki farklı kent olduğu, Plinius'un bu aktarımından da anlaşılmaktadır.

MS 6. yüzyılda yaşamış olan Stephanos Byzantios, Ankhiale'nin kuruluşu ve kurucusu ile ilgili önemli bilgiler aktarmaktadır. Stephanos, Ankhiale kentinin Iapetos'un kızı Ankhiale adına kurulduğu bilgisine yer vermektedir⁵⁵. Bazı kaynaklar tarafından kent ile aynı adı taşıyan Ankhiale'nin Iapetos'un kızı olduğu bilgisi aktarılırken⁵⁶, bir başka kaynak tarafından Ankhiale'nin Girit'te yaşayan bir *nymphe* olduğu belirtilmektedir⁵⁷. Burada bahsedilen Iapetos, Uranos ile Gaia'nın oğulları olan titanlardan biri olarak bilinmektedir⁵⁸. Öte yandan bazı araştırmacılar tarafından Tarsus/Ankhiale'nin⁵⁹ yanı sıra,

⁵¹ A. g. e, XIV. 5. 10.

⁵² Plinius, V. 22- 92.

⁵³ Strabon, XIV. 5. 9.

⁵⁴ Plinius, V. 22- 92.

⁵⁵ Stephanos Byzantios, 1840: 23- 24.

⁵⁶ Tümpel, 1894: 2104.

⁵⁷ Pape ve Benseler, 1911: 15.

⁵⁸ Agizza, 2001: 16; Erhat, 2007: 287.

⁵⁹ Desideri ve Jasink, *Cilicia Dall'eta di Kizzuwatna Alla Conquista Macedone*, 1990: s. 7, 8 ve 47'de Ankhiale ve Tarsus kentlerinin aynı kent olduğu yönünde bir aktarım yapılmaktadır. Bu kentlerden Tarsus/Ankhiale kentinin kökenlerini Titan Iapetos'a, Adana'nın kökenini ise Titan Adanos'a dayandırmaktadırlar.

Adana kentinin kökeni de titanlar soyuna dayandırılmaktadırlar⁶⁰. Bu durumda Stephanos'un kentin kurucusu olarak aktardığı Ankhiale'nin soyu, tanrılar soyuna dayanmakta ve kısacası kentin kuruluşu Grek mitolojisi ile ilişkilendirilmektedir.

Stephanos Byzantios tarafından yapılan aktarımlarda Ankhiale'nin kurucusu hakkındaki bilgilerin yanı sıra, deniz kıyısındaki kentin yakınlarından kent ile aynı adı taşıyan *Ankhialeos* Nehri'nin geçtiği bilgisi de bulunmaktadır⁶¹. Stephanos'un kentin deniz kıyısında konumlandığı yönündeki aktarımı, Strabon'un aktarımlarıyla örtüşmemektedir⁶². Ayrıca bu iki aktarımın birbiri ile çelişmesi, modern araştırmacılar arasında kentin deniz kıyısında mı yoksa denizin biraz yukarısında mı aranması gerektiği konusunda fikir ayrılıklarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Antik yazarlar tarafından kullanılan çelişkili ifadeler, kentin lokalizasyonu konusunda çeşitli tartışmaların ortaya çıkmasına ve kentin birbirinden farklı merkezlere konumlandırılmasına neden olmaktadır. Bu antik yazarların aktarımlarından yola çıkan araştırmacıların çoğunluğu, Ankhiale kentinin Tarsus'un batısında⁶³ ve Zephyrion⁶⁴ ya da Soloi kentlerinin doğusunda konumlandığı hususunda hemfikirdirler⁶⁵. Bu nedenle Ankhiale kentinin konumuna yönelik çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından kent, antik kaynaklar tarafından sınırları çizilen bu alan içerisinde aranmaktadır.

II.2. Seyyahların Gözüyle Ankhiale

Seyyah aktarımları, 19. yüzyıl kadar eski bir tarihe dayanmaktadır. Bu yıllarda bölgeyi çeşitli nedenlerle ziyaret eden seyyahlar ya da devlet görevlilerinin

⁶⁰ Desideri ve Jasink, 1990: 7.

⁶¹ Stephanos Byzantios, 1840: 23- 24.

⁶² Strabon, XIV. 5. 9; Stephanos Byzantios, 1840: 23- 24

⁶³ Arrianus, II. V. 2; Gough, 1952: 92.

⁶⁴ Strabon, XIV. 5. 9.

⁶⁵ Arrianus, II. V. 5; Meyer, 1975: 1512; Hirschfeld, 1894: 2103.

yaptıkları gözlem ve araştırmalar ayrıcalıklı bir konuma sahiptirler. Nitekim bu araştırmacılar, 19. yüzyıl gibi erken bir tarihte, Kilikia Bölgesi'ndeki antik yerleşimlerin kalıntılarını görme olanağına sahip olmuşlardır. Bu nedenle bu araştırmacılar tarafından o yıllarda yapılan gözlem ve aktarımlar, kayıp bir kentin lokalizasyonunun yapılması konusunda oldukça önemli bilgiler içermektedir.

19. yüzyılda Küçük Asya'nın güney kıyılarının bir haritasını oluşturmak üzere Kilikia Bölgesi'ne gelen İngiliz donanma kuvvetleri komutanı Francis Beaufort, 1817 yılında yayımlanan eserinde bölgenin sosyal ve ekonomik durumu ile ilgili çeşitli bilgiler aktarmaktadır. Bunun yanında Beaufort, Kilikia Bölgesi'nde ziyaret ettiğı ören yerlerindeki arkeolojik kalıntıların ayrıntılı tanımlamalarına yer vermektedir. Beaufort, Karaduvar Köyü yakınlarında birkaç ören yeri ile karşılaştıklarından ve bu kalıntıların hemen deniz kıyısında bulunduğundan bahsetmektedir. Bu ören yerlerinin konumunun, Ankhiale'nin yerine denk düşebileceğini belirtmekte; ancak bu kalıntıların Arrianus tarafından aktarılan, o görkemli kentin kalıntıları sayılabilmeleri için yetersiz olduklarını vurgulamaktadır (**Lev. 1 Harita 2**)⁶⁶.

19. yüzyılda bölgeyi ziyaret eden bir diğeri seyyah, J. E. Davis'tir. Davis, Anadolu coğrafyasında ziyaret ettiğı Lykaonia, Kapadokia, Isauria ve Kilikia Bölgeleri'nin coğrafyası ve ören yerleri hakkında bilgiler aktardığı "*Life in Asiatic Turkey a Journal of Travel in Cillicia*" adlı çalışmasında, Karaduvar'dan *Kalaat Keui* olarak bahsetmektedir. Ayrıca Davis, Karaduvar'a Deliçay olarak adlandırılan küçük bir dereyi geçtikten sonra ulaştıklarından ve burada doğuya doğru çizgi halinde uzanan bir hisar ile bir kiliseye ait olan kemer kalıntılarının bulunduğundan bahsetmektedir⁶⁷. Davis, Karaduvar'ı Ankhiale

⁶⁶ Beaufort, 2002: 265.

⁶⁷ Davis, 1879: 30.

ile ilişkilendirmemektedir. Ancak Davis'in Karaduvar ile ilgili aktarımları, Beaufort'un daha önce Ankhiale olması için yetersiz bulduğu kalıntıların tanımlamalarına yer vermesi açısından önem taşımaktadır.

Kilikia Bölgesini 19. yüzyılda ziyaret eden seyyahlardan biri olan V. Langlois, bölgedeki pek çok ören yeri hakkında bilgiler aktardığı çalışmasında Karaduvar, Kazanlı ve Tarsus gibi yerleşimlerden de bahsetmektedir. Langlois bu çalışmasında, Stephanos Byzantios'u ve Kydnos ağzında yaptığı araştırmaları dayanak göstererek, Ankhiale ve Tarsus kentlerinin aynı günde kurulmuş olmasının mümkün olamayacağını dile getirmektedir⁶⁸. Ayrıca Langlois, Tarsus'ta bulunan Donuktaş Tapınağını, Sardanapallos'un mezarı olarak nitelendirmektedir⁶⁹. Sonraki yıllarda gerçekleştirilen araştırmalarla ve 1982 yılında N. Baydur başkanlığında başlanan kazı çalışmalarının sonuçlarına göre⁷⁰; bu yapının Roma Dönemi'ne tarihlendirilmesi gereken bir tapınak olduğu anlaşılmıştır⁷¹.

Langlois'un bu çalışmasında, Mersin'in yaklaşık 8 kilometre doğusunda bulunan modern Kazanlı Köyü de ele alınmaktadır. Langlois antik yazar aktarımlarından ve Kazanlı'nın konumundan yola çıkarak, bu yerleşimin Tarsus'a olan yakınlığını vurgu yapmakta ve Ankhiale'nin Kazanlı civarında olduğunu iddia etmektedir. Langlois, bu iddiasını Stephanos Byzantios'u kaynak göstererek temellendirmekte ve "*Byzanslı*

⁶⁸ Langlois, 1856: 53.

⁶⁹ Langlois, 1947: 35- 36.

⁷⁰ Donuktaş kazı çalışmalarına, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden Nezahat Baydur başkanlığında ve Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden sağlanan ödenek ile 1983 yılında başlanmıştır. 1985 yılından başlayarak, 1992 yılına kadar aralıksız sürdürülen çalışmalarda, İmparator Hadrianus ve Septimus Severus Dönemlerine tarihlendirilen yapının bir Roma Dönemi tapınağı olduğu anlaşılmıştır.

⁷¹ Baydur, 1983: 137.

*Etienne'nin*⁷² de dediği gibi *Ankhiale Tarsus'un civarında idi*" sözleriyle önerisini desteklemektedir⁷³.

19. yüzyılda Tarsus'ta görev yapan İngiliz konsolos W. B. Barker, "*Lares and Penetas: or, Cilicia and Its Governors*" adlı çalışmasında bölgede yapmış olduğu arkeolojik çalışmalara ve gözlemlere yer vermektedir. Bu çalışmasında Barker, Grek kökenli tarihçiler tarafından Tarsus ve Ankhiale kentlerinin kuruluşunun Sardanallos'a dayandırıldığını, bu kentlerden Ankhiale'nin Sardanallos tarafından kurulmuş olabileceğini; ancak Tarsus'un Sardanallos tarafından sadece yeniden yapılandırılmış olması gerektiğini iddia etmektedir⁷⁴. Ayrıca Ankhiale kentinde Sardanallos'un mezarının temelleri olabilecek bir harabenin varlığından söz ederken, Arrianus tarafından aktarılan heykel ve yazıta dair hiçbir kanıt bulunamadığını; ancak bu anıtın bir parçası olduğu tahmin edilen harabenin Karaduvar'da olduğunu iletmektedir⁷⁵.

19. yüzyıl gibi erken bir tarihte Kilikia Bölgesi'ni ziyaret eden seyyahlar tarafından yapılan aktarımlarda, Ankhiale kentinin konumuna yönelik doğrudan bilgiler bulunmamaktadır. Bu seyyahlardan biri olan F. Beaufort, konumundan dolayı, Ankhiale'nin Karaduvar'da olabileceğini ileri sürmekte; ancak bu yerleşimde yeterli miktarda arkeolojik veri bulunmadığı gerekçesiyle bu düşüncesini temellendirememektedir. Bölgede incelemeler yapan Langlois tarafından Ankhiale olarak önerilen Kazanlı Höyüğü'nün⁷⁶ ise, daha sonra yapılan çalışmalar sonucunda arkeolojik

⁷² Langlois, *Eski Kilikya*. (Çev: M. R. Balaban). 1947, s. 32'de adı geçen Bizanslı Etienne, Stephanos Byzantios'dur. "Bizanslı Etienne" şeklindeki kullanım, Stephanos Byzantios'un alternatif adlarından biridir.

⁷³ Langlois, 1947: 32.

⁷⁴ Barker, 1853: 15.

⁷⁵ A. g. e, 1853: 16.

⁷⁶ Langlois, 1947: 32.

bulguların yetersiz olması ve antik kaynak aktarımları ile uygunluk göstermemesi sebebiyle Ankhiale olamayacağı iddia edilmektedir⁷⁷.

II.3. Modern Kaynaklarda Ankhiale

Antik kaynak aktarımlarından da anlaşıldığı gibi Ankhiale kenti, doğuda Tarsus⁷⁸ ile batıda Zephyrion kentlerinin arasında kalan bir alanda konumlanmaktadır (**Lev. 2 Harita 3**)⁷⁹. Modern araştırmacılar tarafından Kazanlı, Karaduvar, Karacailyas, Yumuktepe, Soloi ve Tırmıl Tepe gibi merkezlerin Ankhiale olabileceği önerileri ortaya atılmaktadır. Bu araştırmacılar, ileri sürdükleri bu düşüncelere dayanak olarak kimi zaman sadece antik kaynakları referans gösterirken, kimi zaman da bazı arkeolojik verileri dikkate almaktadırlar.

İlk olarak Langlois tarafından Ankhiale olarak önerilen Kazanlı Höyük'te, 1937 ve 1938 yıllarında Liverpool Üniversitesi profesörlerinden J. Garstang'ın arkeolojik çalışmalar yaptığı bilinmektedir⁸⁰. Garstang, bu çalışmalar sırasında Kilikia kenti olarak tanımlanan Ankhiale'nin lokalizasyon problemiyle de ilgilenmiş ve kentin lokalizasyonuna yönelik Kazanlı Höyük'te çalışmalar gerçekleştirmiştir⁸¹. Garstang, Kazanlı Höyük üzerinde yaptığı sondaj çalışmalarının sonuçlarını içeren raporlarını "*Explorations in Cilicia Neilson Expedition: Preliminary Report I ve II*" başlığı altında yayınlamıştır.

Ankhiale'yi Kazanlı Höyük üzerinde arayan Garstang, Greko-Romen buluntuların azlığını ve bu yerleşimin yaklaşık olarak 2 kilometre olarak ölçülen denize

⁷⁷ Garstang, 1937: 64; Garstang, 1938: 12.

⁷⁸ Arrianus, II. V. 2- 5; Dionysios, GGM I: 157- 158; Gough, 1952: 92.

⁷⁹ Strabon, XIV. 5. 9; Arrianus, II. V. 5; Meyer, 1975: 1512; Hirschfeld, 1894: 2103.

⁸⁰ Langlois, 1947: 32.

⁸¹ Pape ve Benseler, 1911: 15; Forbiger, 1848: 1084.

olan uzaklığını gerekçe göstererek, Demir Çağı'nda terk edilen bu höyük yerleşimin Tarsus'un geç dönem limanı ya da Ankhiale olarak önerilemeyeceğini iddia etmektedir⁸².

1938 yılında da höyük üzerindeki çalışmalarını sürdüren Garstang, MÖ 2500'e tarihlendirilen Hitit Dönemi tabakasından başlayarak, Demir Çağına kadar uzanan bir stratigrafi belirlemiştir⁸³. Bu çalışmanın sonucunda araştırmacı, bu höyük üzerinde Erken Grek malzemesine rastlanmadığının altını çizmektedir. Ancak az da olsa Hellenistik ve Roma Dönemine tarihlendirilen malzemelerin ele geçirildiği araştırmacı tarafından kaydedilmektedir. Tüm bunlara ek olarak Garstang, kıyı şeridinde Strabon'un aktarımlarına uygunluk gösteren başka bir merkez aradığını ama bu tanıma uyan bir merkez bulamadığını aktarmakta ve Arrianus'un aktarımlarına atıfta bulunarak böyle bir kentin kesinlikle var olduğunu vurgulamaktadır⁸⁴. Kilikia Bölgesi'nde gerçekleştirdiği arkeolojik çalışmalar sonucunda, Ankhiale kentinin lokalizasyonu hakkında net bir sonuç ortaya koyamayan Garstang, elde ettiği verilerden yola çıkarak Ankhiale'yi Kazanlı ile eşitlemenin doğru olamayacağını iddia etmektedir⁸⁵.

Ovalık Kilikia'da bir yüzey araştırması gerçekleştiren Seton-Williams da Kazanlı Höyüğü incelemiş ve çalışmasında höyük üzerinde yaptığı ölçümleri ayrıntılı bir biçimde tanımlamıştır. Seton- Williams, Kazanlı Höyüğü'nün Arrianus tarafından tanımlanan Ingira ya da Ankhiale ile eşitlenmeye çalışıldığını; fakat Demir Çağı bulgularının azlığı ve daha geç malzemenin yokluğu gibi nedenlerden dolayı, bu eşitlemenin kesinlikle doğru olamayacağını iddia etmektedir⁸⁶.

⁸² Garstang, 1937: 64.

⁸³ Garstang, 1938: 12.

⁸⁴ A. g. e, 1938: 20.

⁸⁵ Garstang, 1938: 12.

⁸⁶ Seton- Williams, 1954: 160.

Garstang ve Seton- Williams tarafından Ankhiale ile eşitlenmesinin mümkün olamayacağı aktarılan Kazanlı Beldesi'nde daha sonra Hild ve Hellenkemper ikilisi de incelemeler gerçekleştirmiştir. Hild ve Hellenkemper, Kazanlı'nın kurulduğu dönemde deniz kıyısında bulunduğunu aktarmaktadırlar. Buna ek olarak, bu yerleşimin Kyinda Kalesi ile eşitlenmeye çalışıldığını; ancak bu önerinin doğru olamayacağını iddia etmektedirler. Hild ve Hellenkemper ikilisi, Kazanlı'nın 1833- 1840 yılları arasındaki Mısır Egemenliği sırasında Tarsus'un limanı olarak işlev gördüğünü ifade etmektedirler⁸⁷.

Hild ve Hellenkemper'in ardından M. H. Sayar, Kazanlı Beldesi'nde ve Topraktepe olarak bilinen Kazanlı Höyük üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Bu incelemeler sonucunda Sayar, oldukça tedbirli bir ifade ile Kazanlı Höyüğü'nün Ankhiale olabileceğini önermektedir. Sayar, Kilikia Bölgesi'nde gerçekleştirdiği araştırmaların sonuçlarını içeren raporunda şunları söylemektedir:

Yine aynı bölgede sahilde bulunan Kazanlı Beldesi'nde yaptığımız incelemelerde hiçbir antik yerleşme izine rastlamadık. Kazanlı'nın birkaç km. kuzeyindeki Topraktepe üzerindeki modern yapıların neden olduğu tahribata rağmen halen Kazanlı civarındaki en büyük höyük olduğu izlenimini vermektedir. Belki de bu bölgede halen yeri aranmakta olan antik Ankhiale yerleşmesini Topraktepe'de lokalize edilmesi önerilebilir. Topraktepe ilk yerleşildiği dönemde ya deniz kenarında idi ya da denize çok yakındı. Zamanla denizin dolması ile bugünkü kıyı çizgisi ile Topraktepe arasında birkaç km.lik bir uzaklık oluşmuştur. Kilikya'nın en eski şehirlerinden biri olan Ankhiale'nin kesin yeri ancak Mersin- Kazanlı- Tarsus arasında kalan bölgede gelecek yıllarda ortaya çıkması olası arkeolojik ve epigrafik buluntular sayesinde belirlenebilecektir.⁸⁸

Sayar, Kilikia Bölgesi'nde yaptığı yüzey araştırmalarının sonuçlarını içeren bir başka çalışmada ise daha iddialı bir biçimde şu ifadeleri kullanmaktadır:

Mersin il merkezi ile Tarsus arasındaki alanda bulunan ve yöredeki Dikilitaş Beldesi'ne adını veren yaklaşık 10 m. yüksekliğindeki Dikilitaş yerinde incelenmiştir (Lev. 6 Fig.

⁸⁷ Hild ve Hellenkemper, 1990: 297.

⁸⁸ Sayar, 2003: 63.

1). Yapılan incelemede bu anıtın dış yüzünün mermer veya blok taş ile kaplı olması gerektiği anlaşılmıştır. Bu anıt birçok araştırmacı tarafından Asur kralı Sardanapal'in M.Ö. 9. yüzyılda burada kazandığı zaferden sonra, Ankhiale kenti civarında diktirdiğinden, Asur yazılı kaynaklarında bahsedilen anıt ile özdeşleştirilmektedir. Bu lokalizasyonun doğrulanabilmesi için civarda bulunduğu anlaşılan Ankhiale kentinin yerinin kesin olarak saptanabilmesi gerekmektedir. Ankhiale'nin lokalizasyonu için önerilebilecek en uygun yer Dikilitaş'ın birkaç km. güneydoğusundaki Kazanlı Höyüğü'dür. Höyüğün üzerinde yaptığımız incelemede keramik parçalarının yanı sıra Roma İmparatorluk ve geç antik devirlere tarihlenen iki sütun başlığı görüldü⁸⁹.

Daha önceden de belirtildiği gibi Garstang tarafından Kazanlı Höyük'te gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda, bu höyük üzerindeki Greko-Romen buluntuların azlığı ve yerleşimin denize olan mesafesi gibi nedenlerden dolayı, bu yerleşimin Ankhiale olamayacağı ifade edilmektedir⁹⁰. Sayar ise kıyı ile Kazanlı Höyük arasındaki bu mesafeyi dolgu olarak değerlendirmekte ve bu yerleşimin Ankhiale olarak önerilebileceğini iddia etmektedir(Lev. 6 Fig. 2; Lev. 7 Fig. 3)⁹¹.

Sonuç olarak, bazı araştırmacılar tarafından Ankhiale olarak önerilen Kazanlı Höyük; Arrianus⁹², Dionysios⁹³ ve Strabon'un⁹⁴ aktarımlarıyla uygunluk gösterse de; bu aktarımlar, Stephanos Byzantios tarafından aktarılan Ankhiale'nin deniz kenarında konumlanmış olduğu bilgisi ile çelişmektedir⁹⁵. Öte yandan Kazanlı Höyük üzerinde yapılan arkeolojik çalışmaların sonuçlarına göre; yerleşimin Demir Çağı'ndan itibaren kesintiye uğraması ve Demir Çağı sonrasına tarihlendirilen daha geç malzemenin az sayıda ele geçmesi gibi nedenlerden dolayı, bu yerleşimin Ankhiale ile eşitlenemeyeceği zaten anlaşılmaktadır.

⁸⁹ Sayar, 2005: 223.

⁹⁰ Garstang, 1937: 64.

⁹¹ Sayar, 2003: 63.

⁹² Arrianus, II. 5. 3.

⁹³ Dionysios, GGM I: 157- 158.

⁹⁴ Strabon, XIV. 5. 9.

⁹⁵ Stephanos Byzantios, 1840: 23- 24.

Kilikia Bölgesi sınırları içerisinde Ankhiale olabileceği düşünülen bir diğer merkez, Mersin kent merkezinin yaklaşık 6 kilometre doğusunda bulunan Karaduvar'dır⁹⁶. W. M. Leake, 1976 yılındaki yayınında Ankhiale için Tarsus'un limanı tanımlamasına yer vermekte ve Kazanlı ile Karaduvar'ın konumunun bu tanıma uygun olabileceği düşüncesini savunmaktadır⁹⁷. Bazı antik ve modern kaynaklar tarafından kent ile aynı adı taşıdığı söylenen *Ankhialeos* Nehri⁹⁸ aktarımından hareket eden araştırmacı, Deliçay'ın *Ankhialeos* Nehri ile eşitlenmesinin mümkün olabileceğini de ayrıca vurgulamaktadır⁹⁹.

M. Zahariade tarafından 1998 yılında yapılan bir çalışmada, öncelikle Ankhiale'nin Tarsus ve Soloi arasındaki konumuna dikkat çekilmektedir. Ankhiale'nin bu iki kent arasındaki konumundan hareket eden araştırmacı, kentin Karaduvar ve Kazanlı arasındaki bölgede olabileceğini ifade etmekte ve bu iki merkezden birini Ankhiale olarak önermemekle birlikte, kenti Kazanlı ile Karaduvar arasındaki alana konumlandırmaktadır. Bunların yanı sıra Zahariade, kentin Akdeniz'de bir liman olduğunu ve deniz kıyısında aranması gerektiği düşüncesini savunmaktadır¹⁰⁰.

Karaduvar Beldesi'nde yapılan araştırmaların ortak noktası, bu yerleşimde bulunan kalıntıların Ankhiale kentinin varlığının kesin olarak bilindiği MÖ 7. ve MÖ 4. yüzyıllara ait olmadığıdır¹⁰¹. Ankhiale'nin Karaduvar'da olabileceği görüşü, ilk olarak 19. yüzyılda Beaufort tarafından ileri sürülmüş ve bu yerleşimdeki kalıntıların yetersiz olduğu

⁹⁶ Beaufort, 2002: 265.

⁹⁷ Leake, 1976: 214.

⁹⁸ Stephanos Byzantios, 1840: 23- 24; Hirschfeld, 1894: 2104.

⁹⁹ Leake, 1976: 214.

¹⁰⁰ Zahariade, 1998: 484- 485.

¹⁰¹ Seton- Williams, 1954: 159; Hild ve Hellenkemper, 1990: 202; Sayar, 2001: 279.

gerekçesi ile yine Beaufort'un kendisi tarafından bu yerleşimin Ankhiale olmayacağı vurgulanmıştır¹⁰².

Buna karşılık Stephanos Byzantios tarafından yapılan Ankhiale'nin deniz kıyısında bulunduğu yönündeki aktarım¹⁰³ ile Ankhiale'nin Karaduvar'da aranmasının kendi içerisinde tutarlı olduğunu söylemek mümkündür. H. G. Liddell ile R. Scoot adlı araştırmacılar, Ankhiale'nin orijinal yazım şekli olan “ἀρχι-άλος, η, ον” biçiminin deniz kıyısındaki yerleşimler için kullanıldığını ve bu yazım şeklinin yerleşimlerin deniz kenarındaki konumunu vurguladığını ileri sürmektedirler¹⁰⁴. Liddell ve Scott'un bu iddiası, Stephanos'un kentin deniz kıyısında konumlandığına yönelik aktarımları ile de uygunluk göstermektedir. Ancak bu yerleşimde gerçekleştirilen araştırmaların sonuçları, Ankhiale ile Karaduvar'ın eşitlenmesinin mümkün olamayacağını göstermektedir. Çünkü buradan ele geçen malzemeler, ağırlıklı olarak Hellenistik ve Roma dönemlerine tarihlendirilmekle birlikte, söz konusu kalıntılar Beaufort'un da dikkat çektiği üzere bu yerleşimin Ankhiale olabilmesi için oldukça yetersiz görünmektedirler (**Lev. 7 Fig. 4**).

Grek kaynaklarında adı geçen Ankhiale, Assur Dönemi'nde kurulan¹⁰⁵ ve İskender'in Kilikia Bölgesi'ne ulaştığı MÖ 4. yüzyıl ortalarında hala ihtişamını koruyan bir kent olarak aktarılmaktadır¹⁰⁶. Karaduvar'da ele geçen yetersiz arkeolojik verilerden hareketle, bu merkezin Ankhiale olduğunu ileri sürmek pek makul bir öneri gibi gözükmemektedir. Ayrıca bu yerleşimin denizin hemen yakınındaki konumu, Ankhiale'nin deniz kıyısında konumlandığını aktaran Stephanos Byzantios dışındaki antik yazar aktarımlarıyla da uygunluk göstermemektedir.

¹⁰² Beaufort, 2002: 265.

¹⁰³ Stephanos Byzantios, 1840: 23- 24.

¹⁰⁴ Liddell ve Scott, 1819: 16.

¹⁰⁵ Leake, 1976: 214.

¹⁰⁶ Arrianus, II. V. 2.

1951 yılında Seton- Williams tarafından Kilikia Bölgesi'nde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında keşfedilen 149 höyüğün ardından, 1992- 1996 yılları arasında Yumuktepe kazı ekibinden bir grup araştırmacı tarafından eski yerleşim yerlerinin tespitine yönelik ikinci bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda Karacailyas Beldesi'nin yaklaşık 3 kilometre kadar kuzeyinde, Deliçay'ın doğusunda, daha sonra "Karacailyas Höyük" adıyla anılacak olan bir höyük tespit edilmiştir. Yumuktepe kazı ekibinden Sevin, Caneva ve Köroğlu gibi araştırmacıların tespit ettiği Karacailyas Höyük; 7- 8 metrelik bir yüksekliğe sahiptir; ancak tarımsal faaliyetler nedeniyle daha önceden höyüğün 3- 4 metrelik kısmının tahrip edildiği ifade edilmektedir (**Lev. 8 Fig. 5**).

Karacailyas Höyük'ten ele geçen buluntulardan hareket eden Sevin, Caneva ve Köroğlu, höyük üzerinde bulunan yerleşimin Erken Neolitik Dönem'den başlayarak, Roma Dönemi ve Ortaçağ'a kadar sürdürüldüğünü aktarmaktadırlar. Bunlara ek olarak yayında buradaki geç dönem yerleşiminin, 100 dönümlük bir alana yayıldığından ve höyüğün güneybatısında kireç harçlı bir dolgu bulunduğundan bahsedilmektedir¹⁰⁷.

W. M. Ramsay, Ankhiale'nin konumuna ilişkin olarak daha önce bahsedilen Karaduvar ya da Kazanlı gibi merkezleri de ele aldığı yayınında; Ankhiale'yi Tarsus'un 23 kilometre güneybatısına yerleřtirmektedir¹⁰⁸. Ayrıca Ramsay, Ankhiale kentini harita üzerinde Kızıl Dere ya da *Ankhialeos* Nehri olarak tanımladığı akarsu üzerinde, deniz kıyısının biraz yukarısındaki belirsiz bir alanda işaretlemektedir (**Lev. 2 Harita 4**)¹⁰⁹.

Ramsay tarafından harita üzerinde Ankhiale olarak işaretlenen bu alan¹¹⁰ yaklaşık olarak Sevin, Caneva ve Köroğlu tarafından tespit edilen Karacailyas Höyüğü'nün

¹⁰⁷ Sevin, vd., 1998: 23.

¹⁰⁸ Ramsay, 1907: 133.

¹⁰⁹ Ramsay, 2000: 22.

¹¹⁰ Ramsay, 2000: 22.

bulunduğu alana denk düşmektedir¹¹¹. Ancak Ramsay tarafından oluşturulan harita üzerinde Zephyrion'un yeri yanlış işaretlenmiştir.

Yumuktepe kazı ekibi tarafından arkeoloji literatürüne kazandırılan Karacailyas Höyük, Kalkan tarafından 1999 yılında yapılan Yüksek Lisans tez çalışmasında ve 2002 yılında yayımlanan makalede tekrar ele alınmaktadır. Kalkan, höyüğün güneyi ve kuzeybatısında sur duvarlarına ait olabilecek düzgün kesme taş bloklar bulunduğundan bahsetmektedir (**Lev. 8 Fig. 6- 7**)¹¹². Bu blok taşlar, araştırmacı tarafından Arrianus'un ilettiği Ankhiale'nin güçlü kent surlarına sahip olduğu bilgisiyle ilişkilendirmektedir¹¹³. Bunun yanında Kalkan, Stephanos Byzantios tarafından Ankhiale'nin hemen yanından geçtiği kaydedilen *Ankhialeos* Nehri'nin¹¹⁴, modern Deliçay ile eşitlenmesinin mümkün olabileceğini ikinci bir dayanak olarak ileri sürmektedir. Ayrıca Kalkan, Karacailyas Höyük ile Tarsus arasındaki mesafeyi Arrianus'un aktarmış olduğu İskender'in bir günlük yürüyüş mesafesinden sonra Ankhiale'ye ulaştığı bilgisiyle ilişkilendirmektedir. Kalkan'a göre; Tarsus ve Karacailyas Höyük arasındaki mesafe, bir günlük yürüyüş mesafesine denk gelmektedir. Bütün bunlara ek olarak Kalkan, höyüğün Tarsus ile Zephyrion arasındaki konumunun ve denizden biraz yukarıda bulunmasının, Strabon'un aktarımları ile örtüştüğünü kaydetmektedir. Yüzeyden sağlanan Klasik Dönem buluntularını da bir başka dayanak olarak sunan Kalkan, Karacailyas Höyüğünü Ankhiale olarak önermektedir (**Lev. 3 Harita 5**)¹¹⁵.

Ankhiale'nin lokalizasyon problemini ele alan araştırmacılardan Hild ve Hellenkemper ise, Ankhiale'yi Mersin kent merkezinde bulunan Yumuktepe'ye (**Lev. 9**

¹¹¹ Sevin, vd., 1998: 23.

¹¹² Kalkan, 1999: 16.

¹¹³ Arrianus, II. V. 2.

¹¹⁴ Stephanos Byzantios, 1840: 23- 24.

¹¹⁵ Kalkan, 1999: 50; Kalkan, 2002: 163.

Fig. 8) yerleştirmekte ve Yumuktepe'nin olasılıkla Zephyrion'dan önce Ankhiale olarak adlandırıldığını ileri sürmektedirler¹¹⁶.

Hild ve Hellenkemper ikilisi aynı çalışmalarında, Zephyrion kentini, 19. yüzyılın ilk yarısında bir liman kenti olarak kurulan modern Mersin kentine lokalize etmektedirler. Ayrıca bu araştırmacılar, Mersin kent merkezindeki Vilayet Konağı, Halkevi ve Grek Ortodoks Kilisesi'nin bulunduğu alanda ortaya çıkartılan duvar, sütun, sütun başlıkları ve mermer plastik eserlerin Zephyrion kentine ait olduğunu ileri sürmektedirler¹¹⁷. Bu iki araştırmacı tarafından komşu iki yerleşim olduğu önerilen Zephyrion'un kıyıda, Ankhiale'nin ise Yumuktepe'de olduğu ve Yumuktepe işlevini yitirdikten sonra Zephyrion'un tek başına öne çıktığına yönelik bir öneri getirilmiştir¹¹⁸.

Yumuktepe'de 1936- 1939 ile 1947- 1948 yılları arasında kazılar gerçekleştiren J. Garstang, höyük üzerinde toplam 33 kültür tabakası belirlemiştir¹¹⁹. Garstang ve Seton-Williams, Yumuktepe'nin Hitit Dönemi'nde Pitura¹²⁰, Pteria ya da Ptara¹²¹ olarak adlandırılan Hitit veya Luwi sınır karakolu olduğunu düşünmektedirler¹²².

Garstang tarafından belirlenen 33 kültür katmanından III. tabaka, MÖ 7. ve MÖ 6. yüzyıllara tarihlendirilmektedir¹²³. Garstang, III. tabakanın MÖ 6. yüzyılın sonlarından itibaren bir yangınla tahrip edildiğini, bu yangın tabakasının ise Ionia İsyanı veya Pers Savaşları ile ilişkilendirilebileceğini belirtmektedir¹²⁴. Tüm bunlara ek olarak, Garstang'ın ekibinde yer alan ve Yumuktepe'nin seramik buluntularının bir

¹¹⁶ Hild ve Hellenkemper, 1990: 185.

¹¹⁷ A. g. e, 1990: 464.

¹¹⁸ A. g. e, 1990: 185.

¹¹⁹ Sevin ve Caneva, 1995: 28.

¹²⁰ Garstang, 1953: 241; Seton- Williams, 1954: 143.

¹²¹ Garstang, 1929: 78.

¹²² Garstang, 1953: 241; Seton- Williams, 1954: 143.

¹²³ Barnett, 1940: 99.

¹²⁴ Garstang, 1953: 254.

değerlendirmesini yapan R. D. Barnett'da Garstang'ın bu görüşünü desteklemektedir¹²⁵. Hem Garstang hem de Barnett tarafından Yumuktepe'de MÖ 6. yüzyılın sonlarında başlayan ve MÖ 5. yüzyıl boyunca devam eden sıkıntılı bir durum olduğuna dikkat çekilmektedir. Araştırmacılar tarafından bu yüzyılları kapsayan arkeolojik malzemelerin az sayıda örnekle temsil edildiği ifade edilmektedir¹²⁶.

Yumuktepe kazı ekibinden¹²⁷ I. Caneva ve B. Marcolongo tarafından 2004 yılında yapılan bir yayında, Yumuktepe'de gerçekleştirilen son dönem çalışmaları ile Garstang dönemi kazılarının verileri karşılaştırılmaktadır. Bu çalışmada höyüğün stratigrafisi, Garstang'ın raporları ile karşılaştırılarak yeniden değerlendirilmektedir. Caneva, Demir Çağı kanıtlarının Bizans mimari seviyelerinin altında çok sayıda seramik örneğiyle temsil edildiğini ifade etmektedir; ancak bu seramikleri herhangi bir mimari oluşumla ilişkilendirmemektedir¹²⁸.

2010 yılında yayınlanan bir başka çalışmada Yumuktepe ekip üyelerinden T. Özaydın, Yumuktepe'nin Demir Çağı tabakalarını değerlendirmektedir. Bu yayında Özaydın, Ortaçağ yapı katlarının hemen altında Demir Çağına ait yapı kalıntılarına ve küçük buluntulara ulaştıklarını belirtmektedir. Ancak Demir Çağı yapı katlarının henüz stratigrafik bir düzen içinde çalışılmadığı bilgisini de eklemektedir. Ayrıca Özaydın tarafından höyük üzerinde Attika üretimi siyah firnisli, rulet baskılı seramik örneklerinin de ele geçtiği ve bu örneklerin Hellenistik Dönem'in höyük üzerindeki varlığına işaret ettiği ifade edilmektedir. Ancak bu buluntuların karışık durumda ele geçtiği ve herhangi bir

¹²⁵ Barnett, 1940: 99.

¹²⁶ Garstang, 1953: 254- Barnett, 1940: 99.

¹²⁷ Yumuktepe'de ilk kazılar, 1936- 1939 ile 1947- 1948 yılları arasında Prof. John Garstang başkanlığında gerçekleştirilmiştir. Yumuktepe kazılarına, 45 yıllık bir aranın ardından 1993 yılında Mersin Müze Müdürlüğü başkanlığında ve İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. Veli Sevin ile Roma Üniversitesi'nden Dr. Isabella Caneva'nın bilimsel danışmanlığında tekrar başlanmıştır. Yumuktepe kazıları, 2001 yılı itibariyle Prof. Dr. Isabella Caneva başkanlığında sürdürülmektedir.

¹²⁸ Caneva ve Marcolongo, 2004: 31.

mimari buluntu ile ilişkilendirilemediği vurgulanmaktadır¹²⁹. Bu bilgiler doğrultusunda Yumuktepe’de MÖ 6. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen malzeme az sayıda örnekle temsil edilmekle birlikte, bu döneme ait malzemede bir problem olduğu anlaşılmaktadır.

Yumuktepe’nin yanı sıra, MÖ 6. yüzyılın sonlarından itibaren Tarsus-Gözlükule, Hatay- Kinethöyük gibi höyük yerleşimleri ile Nagidos gibi kıyı kentlerinde de MÖ 6. yüzyıl sonlarına ait malzemenin problemlili olduğu araştırmacılar tarafından kaydedilmektedir¹³⁰.

Bu bilgiler doğrultusunda Hild ve Hellenkemper’in Ankhiale’yi Yumuktepe’ye lokalize etme önerisi değerlendirildiğinde, Plinius’un doğudan batıya doğru yaptığı kent sıralaması¹³¹ ile Ankhiale’nin Yumuktepe’ye yerleştirilmesi önerisi birbiriyle örtüşmektedir¹³². Nitekim Plinius, doğudan batıya doğru Thynos, Zephyrion ve Ankhiale şeklinde bir sıralamaya yer vermektedir¹³³. Buna göre nerede olduğu henüz bilinmeyen Thynos’un ardından Mersin kent merkezine konumlandırılan Zephyrion gelmekte ve Zephyrion’un batısında Ankhiale bulunmaktadır. Ancak Hild ve Hellenkemper tarafından ortaya atılan bu öneri, Hellanikos ve Kallisthenes adlı antik yazarların Ankhiale’nin sonradan Zephyrion olarak adlandırıldığı bilgisi ile uygunluk gösterse de¹³⁴, modern araştırmacıların tespitleri ve diğer antik kaynaklardan sağlanan bilgiler ile uyum içinde olmadığı anlaşılmaktadır¹³⁵.

Sonuç olarak Yumuktepe’de MÖ 6. yüzyılın sonlarından itibaren malzemede bir problem olduğu anlaşılmaktadır; fakat bu veriler kazısı yapılan alanlarla sınırlıdır.

¹²⁹ Özeydin, 2010: 73- 75.

¹³⁰ Goldman, 1935: 548; Gates, 2005: 62; Durukan ve Alkaç, 2007: 112.

¹³¹ Plinius, V. 22- 92.

¹³² Hild ve Hellenkemper, 1990: 185.

¹³³ Plinius, V. 22- 92.

¹³⁴ Hellanikos, FGH II B, frag. 34: 650; Kallisthenes, FGH I, frag. 63: 123.

¹³⁵ Strabon, XIV. 5. 8; Arrianus, II. 5. 1.

Yumuktepe’de son dönemlerde yapılan kazıların sonuçları, söz konusu dönemlere tarihlendirilen malzemelerin az sayıdaki örnekle temsil edildiği bilgisine yer vermektedir¹³⁶. MÖ 7. yüzyılda Assurlular tarafından kurulduğu ifade edilen Ankhiale kentinin¹³⁷, MÖ 4. yüzyıl ortalarında varlığını hala devam ettirdiği, Arrianus tarafından yapılan aktarımlar aracılığıyla doğrulanmaktadır. Üstelik Arrianus’un aktarımlarından kentin, o dönemde oldukça güçlü bir kent olduğuna ilişkin detaylara da ulaşmak mümkündür. Bu nedenle Ankhiale’nin MÖ 6. yüzyılın sonunda terk edilen Yumuktepe Höyüğü’ne lokalize edilmek istenmesinin geçerli bir öneri olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlara ek olarak Arrianus, İskender’in Tarsus’tan çıktıktan sonra bir günlük yürüyüş mesafesinden sonra Ankhiale’ye ulaştığı bilgisine yer vermektedir¹³⁸. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Yumuktepe’nin konumu bir günlük yürüyüş mesafesi tanımına da uygunluk göstermemektedir. Bu nedenlerden dolayı, Ankhiale’nin Yumuktepe’de konumlanmış olabileceğine yönelik öneri, büyük ölçüde geçerliliğini yitirmektedir.

H. Güney tarafından 2014 yılında yayımlanan bir makalede, MÖ 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen ve Kilikia kenti olarak tanımlanan Soloi’ye atfedilen¹³⁹; ancak üzerinde [A]ΓΧΙΑΛ[A] lejantı görülen bir sikke ele alınmaktadır. Güney, sikkenin ön yüzünde bir Amazon ile arka yüzünde üzüm salkımı betimlemesinin bulunduğunu kaydetmekte ve bu betimlemenin Soloi sikke tipolojisini yansıttığını ifade etmektedir (**Lev. 9 Fig. 9**)¹⁴⁰. Güney, bu sikke üzerinde görülen [A]ΓΧΙΑΛ[A] lejantından yola çıkarak, birkaç alternatif üzerinde durmaktadır. Öncelikle Soloi’nin önceki adının Ankhiale

¹³⁶ Caneva ve Marcolongo, 2004: 31; Özaydın, 2010: 73- 75.

¹³⁷ Leake, 1976: 214.

¹³⁸ Arrianus, II. 5. 1.

¹³⁹ Zgusta, 1984: 581.

¹⁴⁰ Güney, 2014: 45.

olabileceği fikrini ortaya atmakta ve Kilikia kentlerinden Ankhiale ve Soloi'nin sikkeleri arasındaki tipolojik benzerliği bu şekilde açıklamaya çalışmaktadır¹⁴¹.

Güney tarafından Soloi ve Ankhiale isimlerinin aynı kent için kullanılan farklı isimler olduğu görüşünün yanı sıra, Soloi ve Ankhiale'nin iki farklı kent olabileceği de değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda Soloi ve Ankhiale kentleri iki ayrı kent ise neden aynı dönemde farklı lejantlarla aynı tipolojide sikkeler bastırıldığı sorusunun yanıtları aranmaktadır. Bu durumu ise Soloi ve Ankhiale kentlerinin coğrafi açıdan birbirine olan yakınlığı ve sikke lejantlarından anlaşıldığı gibi bu kentlerin Dor kökenli olmalarıyla açıklamaya çalışmaktadır. Buna göre; MÖ 5. yüzyılda aynı kökene sahip olan bu kentlerden Ankhiale içeride küçük bir kent iken, Soloi kentinin kıyıda önemli bir liman olduğu vurgulanmaktadır. Bu nedenle Ankhiale'nin sikke basma maliyetini azaltmak için sikkelerini Soloi darphanesinde bastırmış olduğu önerilmektedir¹⁴².

G. F. Hill tarafından Grek sikkelerinin değerlendirildiği bir çalışmada, Soloi sikkeleri de ele alınmaktadır¹⁴³. Bu araştırmacı, Güney'in de belirttiği gibi¹⁴⁴, MÖ 5. yüzyılda Pers standartlarına uygun olarak darp edilen Soloi sikke tipolojisinde ön yüzde bir savaşı ve arka yüzde üzüm salkımı betimlemesinin yaygın bir biçimde kullanıldığını ifade etmektedir¹⁴⁵. B. V. Head ise MÖ 5. yüzyıl ortalarına tarihlendirilen Soloi sikkelerinin ön yüzünde bir savaşı betimlemesinin bulunduğunu teyit ederken, sikkelerin tersinde üzüm salkımının yanı sıra ΣΟ ya da ΣΟΛΕΩΝ lejantı bulunduğuna dikkat çekmektedir¹⁴⁶.

¹⁴¹ A. g. e, 2014: 45- 46.

¹⁴² A. g. e, 2014: 49.

¹⁴³ Hill, 1900: 71.

¹⁴⁴ Güney, 2014: 45.

¹⁴⁵ Hill, 1900: 71.

¹⁴⁶ Head, 1911: 728.

O. Ruge adlı araştırmacı, Pers Dönemi'nde darp edilen Soloi sikkeleri üzerinde ΣΟ (ΛΕΩΝ), ΣΟΑΙ (ΚΟΝ) ve ayrıca Arami dilinde “*teribazu*” da denilen memur isimleri bulunduğundan bahsetmektedir¹⁴⁷. Bir diğeri araştırmacı E. Özbayoğlu ise, Soloi sikkeleri üzerinde, Tarsus sikkelerinde olduğu gibi MÖ 5. yüzyılın ortalarından itibaren Grekçe'nin yanında Arami harflerinin de kullanıldığı bilgisine yer vermekte ve Ruge tarafından aktarılan bilgileri doğrulamaktadır. Özbayoğlu, Soloi'de darp edilen en erken sikkelerin MÖ 5. yüzyıla ait, Pers standartlarına uygun sikkeler olduğunu da ayrıca belirtmektedir. Bütün bunlara ek olarak Özbayoğlu, bu sikkeler üzerinde ön yüzde bir Amazon betimlemesi ile arka yüzde üzüm salkımı betimlemesinin bulunduğu bilgisine yer vermektedir¹⁴⁸.

E. S. G. Robinson tarafından 1948 yılında yayımlanan bir çalışmada Grek sikkeleri ele alınmaktadır. Robinson, bu yayınında ön yüzünde Amazon ile arka yüzünde üzüm salkımı betimlemesi bulunan bir sikkeden bahsetmektedir. Robinson'un bahsettiği bu sikke ile Güney tarafından değerlendirilen [A]ΓΧΙΑΑ[A] lejantlı sikke arasında tipolojik açıdan benzerlikler bulunmaktadır¹⁴⁹. Ancak Robinson'un incelediği sikke üzerinde, Güney'in değerlendirmesini yaptığı sikkeden farklı olarak Aramice “*GDH*” lejantının bulunduğu kaydedilmektedir¹⁵⁰.

Robinson'a göre Kilikia kenti Soloi'ye ait olan bu sikke, Soloi darphanesinde veya Soloi sikkesi görüntüsünde Kilikia'nın bazı yerel kentlerinde darp edilmiş olmalıdır. Ayrıca Robinson, bu tipteki Soloi sikkelerinin MÖ 5. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren

¹⁴⁷ Ruge, 1929: 936.

¹⁴⁸ Özbayoğlu, 1999: 211.

¹⁴⁹ Güney, 2014: 45.

¹⁵⁰ Robinson, 1948: 56.

basıldığını belirtmekte ve söz konusu dönemde sikkeler üzerinde görülen *ankh*¹⁵¹ ve boğa başı sembollerini, Perslerle ilişkilendirmektedir¹⁵². Robinson, Soloi sikkesi olarak tanımladığı bu sikke üzerindeki “*GDH*” lejantının çevirisini “*şirket*” veya “*topluluk*” olarak yapmaktadır. Bu dönemin Atinalılar ile Persler arasında sürekli kargaşanın yaşandığı bir dönem olduğunu belirterek, Soloi’nin kendi savunması için yerel paralı askerler istihdam etmiş olabileceğini ve “*şirket*” ya da “*topluluk*” kelimesinin bununla ilişkilendirilebileceğini de vurgulamaktadır¹⁵³.

Robinson’un ele aldığı bu sikkenin bir benzeri, Afganistan’daki Balkh antik kentinde ele geçen bir defineden gelmektedir. H. A. Troxell ve W. F. Spengler adlı araştırmacılar tarafından değerlendirilen bu sikke, Soloi’ye atfedilen “*GDH*” lejantlı sikke ile ilişkilendirilmektedir. Balkh definesinden elde edilen bu sikke ile karşılaştırması yapılan Robinson’un ele aldığı sikke üzerinde detaylarda bazı farklılıklar bulunmasına rağmen, her iki sikke üzerinde de ele alınan konular ortaktır. Balkh definesinden elde edilen bu sikkenin ön yüzünde bir Amazon betimlemesi görülürken, tersinde üzüm salkımı ya da mısır başağı olarak nitelendirilen bir figür yer almaktadır. Ayrıca bu sikke üzerinde Robinson’un Arami dilinden çevirisini yaptığı Soloi sikkesi üzerinde görülen Arami harfleri de bulunmaktadır¹⁵⁴.

Troxell ve Spengler, MÖ 5. yüzyılın sonlarına tarihlendirdikleri Balkh definesi sikkesinin Robinson’un Kilikia kentlerinin dâhil olduğu birlik veya ittifak önerisini doğrular gibi gözüktüğünü; ancak bu durumun resmi bir ittifak yerine, basit bir ticari işbirliği ile açıklanmasının mümkün olabileceğini önermektedirler. Ayrıca MÖ 4. yüzyılda

¹⁵¹ *Ankh* sembolü, “*T*” harfinin üzerine oturtulmuş bir daireden oluşan ve haç’a benzetilen eski bir Mısır sembolüdür. “*Hayat anahtarı*” ya da “*Nil’in anahtarı*” olarak da bilinir.

¹⁵² Robinson, 1948: 56- 57.

¹⁵³ A. g. e, 1948: 58.

¹⁵⁴ Troxell ve Spengler, 1969: 8.

Ovalık Kilikia'nın daha büyük kentleri arasında, benzer para basma ve ekonomik birlik¹⁵⁵ örneklerinin yaygın olarak uygulanmasını bu önerilerine dayanak olarak sunmaktadırlar¹⁵⁶.

Robinson tarafından değerlendirilen “GDH” lejantlı sikke, 2001 yılında yayımlanan bir makalede Casabonne, Forlanini ve Lemaire tarafından tekrar ele alınmaktadır (Lev. 10 Fig. 10). Bu araştırmacılar tarafından sikke üzerindeki “GDH” lejantının “GRH” olarak okunması gerektiği ve GRH'nin Assur yıllıklarında adı geçen Ingira'nın Arami dilindeki çevirisi olduğu iddia edilmektedir¹⁵⁷. Bu öneriden yola çıkan Forlanini, Soloi'nin eski adının Ingira ya da Ankhiale olabileceği yönünde bir hipotez geliştirmiştir¹⁵⁸. Bu hipoteze karşılık Casabonne, harf dönüşümlerinden hareketle Ingira adının Ankhiale'ye dönüşmüş olabileceğini; ancak Ingira'nın Soloi'ye dönüşmesine olanak olmadığını iddia etmektedir¹⁵⁹.

Forlanini ve Güney tarafından önerilen Soloi kentinin Ankhiale ya da Ingira ile eşitlenmesi önerisi ele alındığında¹⁶⁰, bu önerinin antik kaynak aktarımları ve günümüzde yapılan araştırmaların sonuçları ile çeliştiği görülmektedir. Soloi kenti ile ilgili çalışmalar yapan araştırmacıların çoğu Soloi kentinin MÖ 7. yüzyılda Argoslular ya da Rodoslular tarafından kurulduğu bilgisini aktarmaktadırlar¹⁶¹. Ayrıca MÖ 5. yüzyılda yaşayan antik yazar Hekataios, Soloi'den “Kilikia kenti Soloi” olarak bahsetmektedir¹⁶². Kilikia Bölgesi'nin Pers Dönemi hakkında önemli bilgiler aktaran Ksenophon'un “Anabasis” adlı eserinde ise, Soloi'nin bir liman kenti olduğu belirtilmekte ve bunun dışında herhangi bir

¹⁵⁵ Troxell, H. A. ve Spengler, W. F. “A Hoard of Early Greek Coins from Afghanistan”, *The American Numismatic Society Museum Notes* 15, 1969, s. 9 ve 10'da MÖ 4. yüzyılda Pers satraplarından Tribazus, Pharnabazus ve Mazaeus'un Ovalık Kilikia kentlerinden Issus, Mallus, Tarsus ve Soloi'de ekonomik bir birliğe işaret edecek şekilde aynı tipte sikke serisi darp ettirdiklerini aktarmaktadırlar.

¹⁵⁶ Troxell ve Spengler, 1969: 9.

¹⁵⁷ Casabonne, vd., 2001: 59- 60.

¹⁵⁸ A. g. e, 2001: 64.

¹⁵⁹ A. g. e, 2001: 57- 66.

¹⁶⁰ Güney, 2014: 45- 46; Casabonne, vd., 2001: 64.

¹⁶¹ Ruge, 1929: 936; Jones, 1937: 194; Stillwell, 1976: 851.

¹⁶² Hekataios, FGH I, frag. 268: 36.

ayrıntıya yer verilmemektedir¹⁶³. Buna karşılık kaynaklar tarafından MÖ 4. yüzyıl ortasında İskender'in Kilikia Kapıları'ndan geçtikten sonra, Ankhiale ve Soloi kentlerine ulaştığı bilgisi aktarılmaktadır¹⁶⁴.

Ankhiale ve Soloi kentlerinden iki ayrı kent olarak bahseden Arrianus, İskender'in Ankhiale'den sonra Soloi'ye geçtiğini aktarmaktadır¹⁶⁵. Bu aktarım, İskender'in bölgeye geldiği MÖ 4. yüzyıl ortalarında Soloi ve Ankhiale'nin iki farklı kent olduğunu açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Buna ek olarak Strabon, Ankhiale'nin¹⁶⁶ yanı sıra Soloi kentinden de ayrıca bahsetmektedir¹⁶⁷. Ayrıca yine Arrianus tarafından aktarılan Tarsus'tan hareket eden İskender'in bir günlük yürüyüş mesafesinin ardından Ankhiale'ye ulaştığı bilgisi ile Soloi'nin Tarsus'a olan mesafesi uygunluk göstermemektedir¹⁶⁸.

Soloi ile Ankhiale'nin aynı kent için kullanılan farklı isimler olduğu önerisi, arkeolojik bulguların yanı sıra, antik kaynak aktarımları ile de çelişmektedir. Bu nedenle Ankhiale'nin Soloi'nin önceki adı olması, pek mümkün görünmemektedir. Ancak Ingira, Ankhiale ve Soloi kentlerinin sikkeleri arasındaki tipolojik benzerliğin, Güney tarafından ortaya atılan ortak darphane fikri ile açıklanması mümkün olabilir¹⁶⁹.

Ankhiale kenti ile ilgili çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından Mersin'in yaklaşık 2 kilometre kuzeydoğusunda ve Tarsus- Mersin demiryolunun kuzeyinde bulunan Tırmıl Höyük de incelenmiştir¹⁷⁰. Tırmıl Tepe, ilk olarak E. Gjerstad tarafından ele

¹⁶³ Ksenophon, I. 2. 24.

¹⁶⁴ Bunbury, 1959: 413.

¹⁶⁵ Arrianus, II. V. 5.

¹⁶⁶ Strabon, XIV. 5. 9.

¹⁶⁷ A. g. e, XIV. 5. 8.

¹⁶⁸ Arrianus, II. 5. 1.

¹⁶⁹ Güney, 2014: 49.

¹⁷⁰ Garstang, 1937: 56; Seton-Williams, 1954: 171.

alınmakta ve değerlendirilmektedir. Gjerstad, bu tepenin üzerinde küçük bir kaleye ait kalıntılar bulunduğunu ve bu kalenin istihkâm amaçlı ya da yangın haberleşme istasyonu olarak kullanılmış olabileceğini ifade etmektedir¹⁷¹.

Seton-Williams ise Tırmıl Tepe'den Turmil ya da Termil olarak bahsetmekte ve bu höyüğün Tarsus ile Mersin arasına konumlandırılan bir Bizans kalesi olan Kale-i Habelleç olabileceğini vurgulamaktadır¹⁷². Seton- Williams'ın aktardığı bu bilgiler, Langlois'un aktarımlarıyla da doğrulanmaktadır. Langlois; Termel Kale olarak nitelendirdiği bu höyüğün Tarsus ile Mersin arasındaki konumuna dikkat çekmekte ve höyük üzerinde bulunan kalenin Bizanslılar'a ait olduğunu ifade etmektedir¹⁷³.

Hild ile Hellenkemper'in iddiası ise, bu kalenin iç avlusunda Tece Kalesi'nde olduğu gibi bir oturma konutunun var olabileceği yönündedir. Ayrıca bu araştırmacılar, bu kalenin kubbe şekli ve kesme taşlarla oluşturulmuş duvar örgüsünden dolayı, 13. yüzyıla tarihlendirilmesi gerektiğini önermektedirler. Bu yapının kuruluşunun "Haçlılar'a" atfedilmesinin tarihsel nedenlerden dolayı, hatalı değerlendirilmiş olduğunu ileri süren araştırmacılar, bu bölgedeki Haçlı işgalinin kanıtlanmadığının da altını çizmektedirler¹⁷⁴.

Tırmıl Tepe doğrudan Ankhiale olarak önerilen veya antik kaynaklardaki Ankhiale tanımlamalarına uygunluk gösteren bir merkez değildir. Zaten bu yerleşim üzerinde yapılan araştırmaların sonuçları da bu merkezin Ankhiale ile eşitlenemeyeceğini kanıtlamaktadır. Buna rağmen Casabonne, Ankhiale'nin lokalizasyonu konusunda güçlü bir kuruluş olarak tanımladığı Mersin'in kuzeydoğusundaki Tırmıl Tepe'nin de hesaba

¹⁷¹ Gjerstad, 1934: 159.

¹⁷² Seton- Williams, 1954: 171.

¹⁷³ Langlois, 1947: 32.

¹⁷⁴ Hild ve Hellenkemper, 1990: 447.

katılması gerektiğini ifade etmektedir¹⁷⁵. Ancak arkeolojik veriler, Tırmıl Tepe'nin ağırlıklı olarak Ortaçağ'a işaret ettiğini doğrulamaktadır.

Ankhiale antik kentinin yerinin tespitine yönelik yapılan bu çalışmada ele alınması gereken bir diğer merkez, Mersin'in 7 kilometre kuzeydoğusunda, Dikilitaş Beldesi'nin 2 kilometre güneybatısında bulunan Bekirde Höyük'tür.

Bekirde Höyük; Kalkan tarafından yapılan tez çalışmasında ele alınmakta ve bu çalışmada höyüğün etrafını çevreleyen yaklaşık 150 metre uzunluğundaki bir duvar örgüsünün varlığından söz edilmektedir. Buna ek olarak, höyüğün batı yamacında doğu – batı uzantılı yaklaşık 90 metre uzunluğunda ikinci bir duvar uzantısının bulunduğu kaydedilmekte ve bu duvarla ilişkilendirilen kuzey- güney doğrultulu üçüncü bir duvarın varlığından da bahsedilmektedir. Bu duvarlarda kullanılan taş bloklarının en az dört sıra halinde olduğu belirtilmekte ve bu blokların yüksekliği 40- 50 cm. olarak ölçülmektedir. Kalkan tarafından bu duvarların Hellenistik, Roma ve Byzans Dönemleri'nde kullanıldığı belirtilmekte ve sonradan onarım gördüğü aktarılan duvar örgüsü içerisinde devşirme malzeme olarak kullanılan bir sütun parçasının, bu onarımı doğruladığı ifade edilmektedir.

Bekirde Höyük'te ele geçen yüzey malzemelerini de sıralayan Kalkan, yüzeyde yapılan incelemeler sonucunda Hellenistik, Roma ve Byzans Dönemlerine tarihlendirilen seramikler dışında obsidyen bir alet, sütunlar, pişmiş toprak lahit kapağı parçaları, bir lahit ve bir sütun tamburu saptandığını aktarmaktadır¹⁷⁶. Ancak Kalkan tarafından hazırlanan çalışmada Bekirde Höyük'ten Ankhiale olarak bahsedilmemektedir.

Bekirde Höyük, Kalkan'ın ardından M. Durukan tarafından yapılan çalışmada tekrar ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Durukan, Deliçay Nehri'nin doğusunda yer

¹⁷⁵ Casabonne vd., 2001: 64.

¹⁷⁶ Kalkan, 1999: 19.

alan Karacailyas Höyük ile batısında konumlanan Bekirde Höyüğü'nün arasında bulunan mesafenin kısalığına dikkat çekmektedir. Ayrıca birbirine bu kadar yakın mesafede kurulan bu iki yerleşim biriminin, büyük bir kent olduğu aktarılan Ankhiale kentinin yayılım alanında olabileceğini ileri sürmekte ve yeni arkeolojik buluntular yardımıyla konuya farklı bir bakış açısı getirmektedir. Ankhiale kentinin lokalizasyonu konusunda daha önce yapılmış çalışmaların da eleştirel bir bakış açısıyla ele alındığı bu araştırmanın sonuçları, Durukan tarafından yayına hazırlanmaktadır (**Lev. 3 Harita 6**)¹⁷⁷.

¹⁷⁷ M. Durukan, *Mersin'den Tarsus'a Kilikia Kıyılarındaki Kayıp Kentler*, Baskıda.

III. KILIKIA'DA ASSUR DÖNEMİ VE ANKHIALE PROBLEMİ

Önceki bölümde ele alınan Ankhiale kentinin lokalizasyon probleminin yanı sıra, bu kent ile ilişkili olarak tartışma içeren başka meseleler de çözüm beklemektedir. Grek kökenli yazarların aktarımlarında yer alan Ankhiale ile Assur metinlerinde adı geçen Ingira kenti, pekçok araştırmacı tarafından birbirleri ile eşitlenmek istenmektedir¹⁷⁸. Kilikia'da meydana gelen bir isyanın aktarıldığı Assur metinlerinde, Ingira kentinin Assur Kralı Sanherib tarafından Tarsus ile birlikte ele geçirildiği bilgisine yer verilmektedir¹⁷⁹. Bu bilgidен hareket eden bazı araştırmacılar tarafından Ankhiale'nin Ingira ile eşitlenip eşitlenemeyeceği tartışması gündeme getirilmekte ve bu konu Ankhiale ile ilişkili olarak çözüm bekleyen ikinci problemi oluşturmaktadır.

Grek kaynaklarında Ankhiale'nin kurucusu olarak nitelendirilen Sardanapallos¹⁸⁰ adlı karakter ile Assur krallarından Sanherib¹⁸¹ ya da Asurbanipal eşitlenmeye çalışılmaktadır¹⁸². İki ayrı eşitleme önerisinin yanı sıra, Sardanapallos'un doğu ve batı toplumları arasında bulunan anlayış farkından türetildiği ve gerçek bir kişiliği yansıtmaktan ziyade mitolojik bir figür olabileceği de önerilmektedir¹⁸³. Bu durumda Sardanapallos adlı karakterin kimliğinin saptanması meselesi, Ankhiale kenti ile ilgili çözüm bekleyen bir başka problem olarak ortaya çıkmaktadır.

¹⁷⁸ Sayce, 1910: 1340; Bing, 1969: 103; Desideri ve Jasink, 1990: 7; Jasink ve Bombardieri, 2008: 26; Casabonne, vd., 2001: 63; Güney, 2014: 47.

¹⁷⁹ Luckenbill, 1924: 61; Alkim, 1965: 17.

¹⁸⁰ Aristobulos, FGH II B, frag. 6: 772- 773; Hellanikos, FGH II B, frag. 34: 650; Kallisthenes, FGH I, frag. 63: 123; Arrianus, II. V. 3; Strabon, XIV. 5. 9; Stephanos Byzantios, 1840: 23- 24.

¹⁸¹ Ruge, 1932: 2415; Jones, 1937: 194; Gough, 1952: 92; Bing, 1969: 103.

¹⁸² Sevin, 2014: 187; Papadopouloe, 2005: 107.

¹⁸³ Papadopouloe, 2005: 107; Burkert 2009: 505.

III.1. Assur İmparatorluğu'nun Kilikia Bölgesi Üzerindeki Politikaları

Assur İmparatorluğu ile Küçük Asya toprakları arasında ilk iletişim, MÖ 2. binyılda Assur Ticaret Kolonileri Dönemi olarak adlandırılan süreçte başlamıştır. Bu bilgi, Kültepe- Kaniş (Kayseri)'te bulunan kil tabletler¹⁸⁴ ve Acemhöyük (Aksaray)'den ele geçen çeşitli buluntular aracılığıyla da desteklenmektedir¹⁸⁵. Assurlular sözü edilen dönemde bakır madeni açısından zengin Küçük Asya topraklarına Afganistan'dan getirdikleri kalayı satmaktadırlar¹⁸⁶.

Erken Assur Dönemi'nde Küçük Asya toprakları ile Assur İmparatorluğu arasında başlayan etkileşimin, Demir Çağı'nın çağdaşı Yeni Assur Dönemi'nde de devam ettiği kaynaklar ve arkeolojik kanıtlar aracılığıyla doğrulanmaktadır. Uzun süren Assur tarihinin yaklaşık son dört yüz yıllık evresi yani MÖ 1000 ile MÖ 612 yıllarını kapsayan dönemde Assurlular; Aşağı ve Yukarı Mezopotamya, Batı İran, Suriye, Doğu Akdeniz ve Küçük Asya topraklarının güneyini yani Kilikia'nın bir bölümünü ele geçirmişlerdir (**Lev. 4 Harita 7**). Kilikia adı, ilk olarak Assur metinlerinde "*Khilakku*" şeklinde geçmektedir¹⁸⁷.

Küçük Asya olarak adlandırılan Anadolu topraklarında bulunan Kilikia Bölgesi, stratejik açıdan büyük bir öneme sahiptir. Bölge, MÖ 9. yüzyıldan itibaren önce bağımsız, sonra Assur yöneticilerine bağlı *Que* ve *Khilakku* adlı iki krallığa ayrılmaktadır¹⁸⁸. Bir başka ifadeyle Assur metinlerinde Assur Dönemi için jeomorfolojik yapıyla ilişkilendirilen *Que* ve *Khilakku* adında iki farklı oluşumdan söz edilmektedir¹⁸⁹. Kaynak aktarımlarından iki farklı bölgeye ayrıldığı anlaşılan Kilikia'nın Akdeniz boyunca

¹⁸⁴ Özgüç, 2011: 244.

¹⁸⁵ Öztan, 2011: 249.

¹⁸⁶ Özgüç, 2011: 246.

¹⁸⁷ Ruge, 1922: 386.

¹⁸⁸ Erzen, 1940: 46; Jasink ve Bombardieri, 2008: 25- 27; Casabonne, 2012: 220.

¹⁸⁹ Erzen, 1940: 46, 54; Ten Cate, 1961: 17; Bing, 1969: 35, 102; Bing, 1973: 348; Zoroğlu, 1994: 301- 304; Jasink ve Bombardieri, 2007: 22- 25; Kurt, 2009a: 120; Kurt, 2009b: 190; Kurt, 2010: 70.

uzanan kıyılarından dolayı, doğuda gerçekleştirilen ticari faaliyetler ve kolonizasyon hareketleri sırasında önemli bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır¹⁹⁰. Yine bu kaynaklar tarafından aktarılan *Que*; yaklaşık olarak Toros Dağları'nın güney yamaçlarını içeren Doğu Kilikia (Modern Çukurova)'yı tanımlamak için kullanılırken, *Khilakku*; *Que*'nin kuzey ve kuzeybatısındaki dağlık alanı tanımlamak için kullanılmıştır¹⁹¹. Assur etkisi, Kilikia Bölgesi'nin günümüzde Çukurova, Assur Dönemi'nde ise *Que* olarak adlandırılan bölümünde daha etkin bir biçimde takip edilebilmektedir¹⁹².

Assur'un *Que* ve *Khilakku*'dan oluşan Kilikia Bölgesi'nin kontrolünü elinde tutmak istemesinin temelinde çeşitli nedenler yatmaktadır. Kilikia'nın Küçük Asya'ya Mezopotamya'ya bağlayan önemli karayolu geçitlerini bünyesinde barındırması, bu nedenlerin başında gelmektedir. Stratejik açıdan büyük bir öneme sahip olan bu önemli geçitlerin yanı sıra, bölgenin önemli tarım alanlarına ve ormanlara sahip olması da bu nedenler arasında sıralanabilir¹⁹³. Bütün bunlara ek olarak, Toros Dağları'nda bulunan zengin maden yatakları, Assur'un bölgeyi kontrol altında tutmak istemesinin en önemli nedenleri arasındadır¹⁹⁴. Kilikia Bölgesi, Demir Çağı olarak adlandırılan dönemde hem doğulu hem de batılı toplumlar tarafından elde tutulmak istenen önemli bir merkez görünümündedir. Söz konusu dönemde Kilikia; doğuda Assur ve Fenike, batıda ise Grekler'in ilgisini çekmiştir¹⁹⁵.

MÖ 10. yüzyıl başlarında Assur İmparatorluğu'nda yeni bir hanedanlık yönetimde etkin olmuştur. Bu süreçte II. Assurnasirpal (MÖ 883- 859), III. Shalmanassar (MÖ 858- 824), III. Tiglat- Pileser (MÖ 745-727), II. Sargon (MÖ 721- 705), Sanherib

¹⁹⁰ Olmstead, 1960: 218; Arslan, 2001: 1.

¹⁹¹ Erzen, 1940: 46- 55- 58; Bing, 1973: 348; Zoroğlu, 1994: 301.

¹⁹² A. g. e, 1940: 46; Sevin, 2014: 13.

¹⁹³ Bing, 1969: 33; Arslan, 2001: 1.

¹⁹⁴ Bing, 1973: 347; Kurt, 2010: 71.

¹⁹⁵ Bing, 1969: 33; Arslan, 2001: 1.

(MÖ 704- 681), Asarhaddon (MÖ 680- 669) ve Asurbanipal (MÖ 668- 627) gibi etkin krallar Assur yönetiminde önemli işler başarmışlardır¹⁹⁶.

Kilikia Bölgesi'nin kontrolünün ilk olarak Assur tarafından ele geçirildiği dönemin, MÖ 883 yılında Assur tahtına geçen II. Assurnasirpal dönemi olduğu kaynaklar tarafından aktarılmaktadır. II. Assurnasirpal'ın Küçük Asya topraklarına düzenlediği seferler sonucunda Assur topraklarını Toros Dağları eteklerine kadar genişlettiği bilinmektedir¹⁹⁷. MÖ 9. yüzyıl itibariyle Küçük Asya topraklarının güneyi yani bugünkü Kilikia topraklarının kontrolü için Assur kralları, isyan çıkartan yerel halklarla ve daha sonraki dönemlerde bölgeye yerleşen Greklerle¹⁹⁸ sürekli olarak mücadele etmek zorunda kalmışlardır¹⁹⁹.

Kilikia Bölgesi'nin doğusunu tanımlamak için kullanılan *Que* adı, II. Assurnasirpal'dan sonra, III. Shalmanassar'ın yönetiminde olduğu MÖ 9. yüzyıl ortalarına geldiğinde tekrar karşımıza çıkmaktadır²⁰⁰. Kilikia, III. Shalmanassar'ın yönetiminde olduğu MÖ 858 yılında ağırlıklı görevi Assur ordusunun kalıcı saldırılarından Kilikia'yı korumak olan Kate isimli yerel bir kral tarafından yönetilmektedir²⁰¹. Bu dönemde III. Shalmanassar'ın Kate'yi başkent Tarsus'tan kovduğu ve onun yerine Assur dostu ve Kate'nin kardeşi olan Kirri'yi bölgenin yönetimine atadığı kaynaklar tarafından

¹⁹⁶ Sevin, 2014: 13.

¹⁹⁷ Sevin, 2011: 404.

¹⁹⁸ Olmstead, 1960: 218.

¹⁹⁹ Kilikia Bölgesi'nde Assur emperyalizmine karşı yerel halkların çıkardığı ayaklanma ve direnişler ile ilgili olarak Kate'nin direnişi için bkz. Bing, 1969: 33; Erzen, 1940: 58; Jasink, 1991: 255. Kirua tarafından başlatılan ayaklanma için bkz. Bing, 1969: 98- 99. *Til- Garimmu* (Gürün) kralı Hidi'nin başlattığı ayaklanma için bkz. Bing, 1969: 100.

²⁰⁰ Erzen, 1940: 58.

²⁰¹ Ruge, 1932: 2416; Bing, 1969: 33; Jasink, 1991: 255; Casabonne, 2012: 221.

aktarılmaktadır²⁰². MÖ 833 yılında bir askeri sefer sonucu III. Shalmanassar'ın *Que*'nin tamamını ele geçirdiği Assur yıllıkları tarafından da doğrulanmaktadır²⁰³.

III. Shalmanassar'ın *Que*'nin tamamını geri almasından sonra, yaklaşık bir yüzyıl boyunca *Que* adından söz edilmez. Sadece MÖ 8. yüzyılın başında Suriye- Assur koalisyonunun bir üyesi olarak *Que* adından tekrar bahsedilmektedir²⁰⁴. MÖ 8. yüzyıl ortalarında III. Tiglatpileser zamanına ait bir listede Assur'un vergi elçisi olduğu vasallarının arasında defalarca Kral Urikki adına rastlanmaktadır. Assur belgelerinde, Danuna (Adana) Kralı Urikki'nin *Que*'ye haraç verdiği'ne yönelik bilgiler bulunmaktadır. Adana- Karataş arasındaki Çineköy yazıtında Kral Urikki, Assur ile işbirliği içerisinde olduğunu ve Assur'a boyun eğdiğini "*Assur Kralı ve Assur Ülkesi benim için bir anne ve bir baba oldu; Danunalar ve Assurlular artık tek bir evdir*" şeklinde ilan etmektedir²⁰⁵. Oysaki Kral Urikki, hem Phrygler hem de Urartu Krallığı ile kurduğu ilişkiler nedeniyle, Kilikia ile Assur eksenindeki ilişkilerin gidişatını değiştirmiş gibi gözükmektedir²⁰⁶. MÖ 715 yılında II. Sargon; Phrygler, Urartular ve Ionlar'a²⁰⁷ karşı Urikki'nin de dâhil olduğu *Que* ittifakına yardım göndermiştir²⁰⁸.

II. Sargon'un yıllıklarında, Greklerden basitçe *Iamani* olarak bahsedilmektedir. Bazı kaynaklar tarafından Assur yıllıklarında adı geçen *Iamanilerin* İonialılar olduğu ve bir ayaklanmanın bastırılmasında II. Sargon'a yardım ettiği ileri sürülmektedir. Ayrıca söz konusu topluluğun Kıbrıs'tan ücretli bir ordu olduğu da iddia edilmektedir²⁰⁹. Assur tarihinde Grekler'in ilk olarak ortaya çıkışı, Grek topraklarındaki gelişmeler hakkında da

²⁰² Erzen, 1940: 58; Erzen, 2007: 11; Casabonne, 2012: 221; Jasink ve Bombardieri, 2008: 34- 35.

²⁰³ Jasink ve Bombardieri, 2008: 34; Kurt, 2008: 122.

²⁰⁴ Casabonne, 2012: 221- 222.

²⁰⁵ A. g.e, 2012: 222.

²⁰⁶ Jasink ve Bombardieri, 2008: 35.

²⁰⁷ Casabonne, 2012: 222.

²⁰⁸ Oppenheim, 1960: 135; Kurt, 2008: 126; Casabonne, 2004: 18.

²⁰⁹ Olmstead, 1960: 218.

bilgiler içeriyor olması bakımından önemlidir. Burada bahsedilen Ionia ya da *Iamani*²¹⁰ etniğinin arkasında Grekler, Kıbrıslılar ile aynı zamanda Küçük Asya'nın Akdeniz ve Ege kıyılarındaki Luwi nüfusunu da içine alan bir topluluğun kastediliyor olması olasıdır²¹¹.

Bazı kaynaklar tarafından Tabal (Kappadokia)'a ve Mushki adıyla anılan Midas'a karşı başlatılan sefer sırasında, II. Sargon'un kendisinin bizzat sefere iştirak etmediği bilgisine yer verilmektedir. Bunun yerine Assur ordusunun II. Sargon adına ayaklanmayı bastırdığı belirtilmektedir²¹². Bazı kaynak aktarımlarında ise II. Sargon zamanında Assur'un batı sınırını Harrura (Seleukeia)'ya kadar genişlettiği bilgisine yer verilmektedir²¹³. Ayrıca aktarılan bilgiler arasında II. Sargon'un MÖ 705 yılında Tabal (Kappadokia)'a yaptığı sefer esnasında, savaş meydanında öldüğüne yönelik bilgiler bulunmaktadır. Öte yandan II. Sargon'un yıllıklarında, MÖ 713 yılında *Khilakku*'nun Assur eyaleti yapıldığından ve batı denizi ülkesinde oturan Iamanilerin denizin ortasında bir balık gibi avlandığından söz edilmektedir. Bununla birlikte, bazı araştırmacılar tarafından II. Sargon zamanında, Kilikia'nın etkin gücü olan Assur'a karşı Ionlar, Urartular ve Phrygler'in ortak hareket ettiği iddia edilmektedir²¹⁴.

II. Sargon'un ölümünün ardından bölgedeki Assur otoritesinin zayıfladığı anlaşılmaktadır. Çünkü Karatepe'den ele geçen ve söz konusu döneme ait olan Luwi dilinde yazılmış bir yazıtta Assur adı bile geçmemektedir²¹⁵. II. Sargon'un ardından Assur tahtına geçen Sanherib döneminde, *Que* üzerinde Assur kontrolünün tekrar sağlanması, MÖ 696 yılında *Que*'de patlak veren bir isyanın bastırılması ile mümkün olmuştur.

²¹⁰ Bing, 1969: 137.

²¹¹ Casabonne, 2012: 222.

²¹² Jasink ve Bombardieri, 2008: 36.

²¹³ Zoroğlu, 1994: 301.

²¹⁴ Jasink ve Bombardieri, 2008: 36; Kurt, 2010: 78- 79.

²¹⁵ Casabonne, 2012: 222.

Kilikia’da Assur’a bağı bir yönetici olan Illubrule Kirua’nın önderliğini yaptığı, *Que* eyaletinin yanı sıra *Khilakku* eyaleti ve Ingira ile Tarsus kentlerinin de dâhil olduğu çok büyük boyutlu bir isyan kaynaklar tarafından aktarılmaktadır²¹⁶. Bazı kaynaklar tarafından bölgede yaşayan Grekler’in de bu isyana destek verdikleri ifade edilmektedir²¹⁷. Ayrıca isyancıların Toros Dağları’ndan Assur’a değerli maden akışını sağlayan *Que* geçitlerini tuttukları²¹⁸ ve Assur İmparatorluğu’nun bölgenin doğal zenginliklerinden faydalanmasının engellendiği belirtilmektedir²¹⁹. Sanherib’in yıllıklarında “*Illubru Valisi Kirua, tanrılarını terkeden bana tabi bir köle, Khilakku halkının isyanına neden oldu ve onları savaş için hazırladı. Ingira ve Tarsus’ta ikamet eden halk, onu desteklemek için geldiler ve geçiş trafiğini engellemek için Que yolunu ele geçirdiler*” ifadelerine yer verilmektedir²²⁰.

Kilikia’da başlayan Kirua isyanını bastırmak amacıyla Sanherib tarafından bölgeye büyük bir ordu gönderilmiştir. Assur’a karşı birleşen halklar bozguna uğratıldıktan sonra, Ingira ve Tarzi kentleri tahrip edilmiştir. Ayrıca tahkimli bir kale olan Illubru’ya sığınan Kirua, isyan bastırıldıktan sonra ele geçirilmiş ve doğunun cezalandırma yöntemlerine uygun bir biçimde cezalandırılmıştır. Sanherib’in Illubru, Ingira ve Tarsus’u yeniden inşa ettirdiği kaynaklar tarafından doğrulanmaktadır²²¹. Bu isyanın bastırılmasının ardından, *Que*’nin yeniden bir Assur bölgesine dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır.

MÖ 680- MÖ 669 yılları arasında Assur tahtında bulunan Asarhaddon, kısa zaman içerisinde *Khilakku*’nun doğu kısmında kontrol sağlamıştır²²². Bazı kaynaklar

²¹⁶ Luckenbill, 1924: 61; Jasink ve Bombardieri, 2007: 26; Jasink ve Bombardieri, 2008: 36.

²¹⁷ Bing, 1969: 98.

²¹⁸ Luckenbill, 1924: 61.

²¹⁹ Bing, 1969: 98.

²²⁰ Luckenbill, 1924: 61; Alkım, 1965: 17.

²²¹ Bing, 1969: 101- 102.

²²² Bing, 1973: 348.

tarafından Asarhaddon'un MÖ 679 yılında artan Kimmer tehtidine karşı düzenlediği seferler sırasında, *Khilakkulular*'ı mağlup ettiği ve bu bölgede bulunan çok sayıda yerleşimi ele geçirdiği aktarılmaktadır²²³. Ten Cate'e göre Asarhaddon'un yönetimde bulunduğu süreç boyunca, dağ kavimleri olarak tanımlanan *Khilakku* halkı ile mücadele devam etmiştir. Buna ek olarak, MÖ 677 yılında Sidonlu bir yönetici olan Abdi- milkutti tarafından Asarhaddon'a karşı başlatılan bir isyana, *Kundi* ve *Sizzu* kentlerinin kralı Sanduarri'nin de destek verdiği aktarılmaktadır²²⁴. Ayrıca eş zamanlı gerçekleştiği düşünülen Sanduarri ve *Khilakku* seferleri sırasında²²⁵ *Khilakkulu* isyancıların Assur'a karşı kısmen başarı kazanmasına rağmen, Sanduarri'nin Assur gücüne karşı bir rakip bile olmadığı ifade edilmektedir²²⁶.

Assur İmparatorluğu'nun Kilikia Bölgesi'nin batısında ulaştığı en uzak sınırların *Harura* (Seleukeia) olduğu aktarılsa da²²⁷, Dağlık Kilikia kentlerinden Kelenderis'de ortaya çıkartılan ve bir yangınla sonlandığı anlaşılan en erken yerleşim tabakası, MÖ 8. yüzyıl sonu ile MÖ 7. yüzyıl başlarına tarihlendirilmektedir. Ayrıca bu tahrip tabakası, Assur Kralı Asarhaddon'un *Kundi* ve *Sizzu* kentlerinin Kralı Sanduarri tarafından başlatılan isyana müdahale etmek üzere bölgeye geldiğinde, belki de *Khilakku* Bölgesi'ndeki Kelenderis'e kadar uzanmış olabileceği düşüncesiyle temellendirilmektedir²²⁸.

MÖ 668 yılında Assur tahtına geçen Assur İmparatorluğu'nun son güçlü kralı olan Asurbanipal zamanında, yine *Khilakku* adına rastlanmaktadır²²⁹. *Khilakku*'nun Luwi

²²³ Ünal ve Girginer, 2007: 200.

²²⁴ Ten Cate, 1961: 25- 26; Bing, 1973; 346- 347; Jasink ve Bombardieri, 2008: 38; Jasink, 1991: 257.

²²⁵ Bing, 1973: 348; Ünal ve Girginer, 2007: 200.

²²⁶ Ten Cate, 1961: 25.

²²⁷ Zoroğlu, 1994: 301.

²²⁸ Arslan, 2003: 260.

²²⁹ Sevin, 2014: 187.

kökenli kralı Sandasarma'nın Assur'un son güçlü kralı Asurbanipal'e vergi ödediği kaynaklar tarafından aktarılmaktadır²³⁰. Bu bilgiden hareketle, *Khilakkulu* Sandasarma'nın kısa bir süre için Assur koruması altında *Khilakku* yönetiminde etkin olduğu anlaşılmaktadır. Sandasarma'nın Assur'un vasal kralı olarak *Khilakku* Bölgesi'nin yönetimi ile görevlendirilmesinin temel nedeni ise, söz konusu dönemde bölgenin sürekli olarak Kimmer istilalarına maruz kalmasıdır²³¹.

Sonuç olarak Assur İmparatorluğu; Mezopotamya, Kıbrıs, Doğu Akdeniz ve Anadolu gibi merkezlerin kesişme noktasında bulunan Kilikia Bölgesi'nde kontrolü ele geçirmiş ve bu bölgeyi elde tutmak için sürekli mücadele vermiştir. Kilikia Bölgesi, ticaret yolları üzerindeki stratejik konumunun yanı sıra, ekonomik açıdan da Assur İmparatorluğu'nun çıkarlarına hizmet etmektedir. Söz konusu dönemde, Assur İmparatorluğu'nun Toros Dağları'ndan çıkartılan maden ve keresteden faydalandığı ve bu nedenle de bölgeyi sömürge düzenine dayalı olarak yönettiği anlaşılmaktadır. Assur İmparatorluğu'nun ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla, Kilikia'da etkin olduğu yaklaşık dört yüzyıllık süreç boyunca yerel yönetimler tarafından başlatılan isyanları bastırdığı ve hâkimiyetinin devamlılığını sağlamak adına, bölgede emniyet tedbirleri aldığı anlaşılmaktadır. Ankhiale kenti, bu amaçlar çerçevesinde ele alınmalıdır.

III.2. Ankhiale'nin Kuruluşu Assur'un Politik, Askeri ve Ekonomik Amaçlarına Uymakta mıdır?

Ankhiale kentinin lokalizasyon probleminin devam ediyor olması ve günümüze az sayıda kalıntının ulaşmış olması gibi sebeplerden dolayı, Ankhiale kentinin planı hakkında herhangi bir şey söylemek şimdilik oldukça güçtür. Ancak bu kapsamda

²³⁰ Casabonne, 2012: 222.

²³¹ Ten Cate, 1961: 26.

Arrianus'un aktardığı güçlü sur duvarlarının²³²; Ankhiale'de olduğu ifade edilen Sanherib'in zafer anıtının ve bu anıtın üzerindeki Assur yazıtının değerlendirilmesi mümkündür²³³.

Bing, Assur tarafından fethedilen yeni yerlere zafer anıtı dikilmesi geleneğinin Kilikia'da bulunan başka merkezlerde de uygulandığını iddia etmektedir. Ayrıca Bing, MÖ 696 yılında Assur'a karşı başlatılan bir isyana öncülük eden Kirua'nın isyan sonrası sığındığı Illubru'da tıpkı Ankhiale'de olduğu söylenen anıta benzer bir zafer anıtının Assur tarafından diktirildiğini aktarmaktadır²³⁴. Bing'e göre Sanherib'in hem zaferini hatırlatmak hem de halka sürekli gözdağı vermek için diktirdiği bu anıt, üzerinde yazıt barındıran alabaster bir steldir. Buna ek olarak Bing, Assur güçleri tarafından bastırılan isyanın ardından, Illubru'nun yeniden inşa edildiğini ve Assur'un ileri karakolu olarak hizmet vermeye devam ettiğini aktarmaktadır²³⁵. Dolayısıyla bu tür anıtlar, Assur tarafından sonradan fethedilen kentlerde gelenekselleşmiş bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Assur tarafından ele geçirilen kentlerde zafer anıtı dikme geleneği, bu anıtların dikildiği kentlerin planları hakkında fikir vermekten uzaktır. Bu tür bir uygulama, Assur siyaseti ve Assur gücünün propagandasını yapmaktan öteye geçmemektedir.

Ankhiale kentinin planlaması ile ilgili olarak Stephanos Byzantios tarafından yapılan aktarımların dikkatle ele alınması gerekmektedir. Çünkü Stephanos tarafından yapılan aktarımlarda, Ankhiale'nin planını değerlendirebileceğimiz önemli bir detay ortaya çıkmaktadır. Stephanos Ankhiale ile ilgili aktarımlarında, kentin deniz kıyısındaki konumuna dikkat çekmektedir. Ayrıca bu yazardan Ankhiale'nin bir nehir üzerinde yer

²³² Arrianus, II. V. 3- 4.

²³³ Sayce, 1910: 1340.

²³⁴ Arrianus, II. V. 3.

²³⁵ Bing, 1969: 101.

aldığı ve nehrin adının *Anchialeus* ya da *Ankhialeos* olduğu konusunda ek bilgilere ulaşmak mümkündür²³⁶. Buna karşılık bir diğer antik yazar Herodotos, Assur İmparatorluğuna bir dönem başkentlik yapmış olan Ninive kentinden bahsederken, bu kentin Tigris Nehri'nin kıyısında konumlandırıldığı bilgisine yer vermektedir²³⁷.

Assur Dönemi'nde sıklıkla Ankhiale ile birlikte kaynaklarda adı geçen Tarsus'un yeniden kuruluşu ile ilgili yapılan aktarımlar, Assur kent planlamasının ortaya çıkartılması konusunda titizlikle ele alınmalıdır. Bu noktada Aleksander Polyhistor ve Abydenos'un aktarımlarından yararlanan Dalley, Tarsus'un Sanherib tarafından Babil görüntüsünde düz bir alanda yeniden inşa edildiği düşüncesini savunmaktadır. Ayrıca bu aktarımlarda, Sanherib tarafından yeniden düzenlenen Tarsus'un Babil görüntüsüne kavuşturulduğuna yönelik bir aktarım söz konusudur. Bu aktarım dayanak gösterilerek, Sanherib'in Tarsus'un tam ortasından Kydnos Nehrini geçirerek, kenti iki bölüme ayırdığı ve böylelikle kenti Babil görüntüsüne kavuşturduğu iddia edilmektedir²³⁸. Ayrıca Herodotos'un Babil ile ilgili aktarımlarında da kentin, nehrin iki yakasında konumlandırılmış olduğu bilgisine yer verilmektedir. Herodotos, Babil kentinin iki bölümden oluştuğunu, Euphrates Irmağı'nın kentin içinden geçerek kenti ikiye ayırdığını belirtmektedir²³⁹. Bütün bunlara ek olarak Dalley'e göre kentlerin içinden bir nehrin geçirilmesi, Grekler'e sıra dışı bir özellik olarak görünmüş olmalıdır. Oysaki bu Mezopotamya'da fark etmeye değmeyecek kadar standart ve sıradan bir özelliktir. Örneğin Babil'inde içinde bulunduğu Ninive, Kish ve Uruk kentlerinde de bu özellik ortaya çıkmaktadır²⁴⁰.

²³⁶ Stephanos Byzantios, 1840: 24; Kalkan, 2002: 161.

²³⁷ Herodotos, I. 193.

²³⁸ Dalley, 1999: 73- 74.

²³⁹ Herodotos, I. 180.

²⁴⁰ Dalley, 1999: 76.

Tarsus ile aynı günde kurulduğu belirtilen Ankhiale kentinin planı hakkında günümüze ulaşan bir diğer önemli bilgi, Arrianus tarafından aktarılmaktadır. Arrianus, Ankhiale'nin güçlü kent surlarına sahip olduğu bilgisine yer vermektedir²⁴¹. Buna karşılık Bing, Ankhiale ile birlikte inşa edildiği belirtilen Tarsus'un Sanherib Dönemi'nde Bronz Çağı'ndan bu yana ilk kez bir sur duvarına sahip olduğu bilgisine yer vermektedir. Ayrıca Bing, bu duvarların 12 metrelik bir kalınlığa ulaştığını ve bu sur duvarlarının Assur'un batı savunmasının bir parçası olduğunu vurgulamaktadır²⁴². Dalley ise kent surları konusunda Doğu toplumları ile Grek toplumu arasında önemli ölçüde anlayış farkı bulunduğunu vurgulamaktadır. Dalley'e göre Mezopotamya kentlerinin savunma duvarları, kent boyunca akan sel sularını tutmak, vahşi hayvanların kente girmesini engellemek ve olası saldırılardan korunmak gibi amaçlara hizmet etmektedir. Oysaki Grekler, kent planlamacılığı konusunda bir nehir veya akarsuyu doğrudan savunmaya yönelik kullanmaktadırlar. Bu amaca uygun olarak, kentin en zayıf noktası boylu boyunca nehirle sınırlandırılmakta ve kentin yakınından geçen nehir, savunmanın bir parçası olarak algılanmaktadır²⁴³.

Kentlerin içinden veya yakınından bir akarsuyun geçirilmesi, Assur kent planlamasının bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda Assur ile ilişkilendirilen Ankhiale ve Tarsus kentlerinin hemen yanından ya da doğrudan kentin içinden geçirilen bir akarsuyun kenarında kurulmuş olması beklenmektedir. Ancak bir yerleşim yerinin akarsu yakınlarında kurulmasının, Grekler tarafından da sıklıkla tercih edilen bir uygulama olduğu bilinmektedir. Bundan dolayı, bu özelliğin tamamıyla Assur'a atfedilmesinin pek makul bir düşünce olmadığı ortaya çıkmaktadır. Sadece bu özellikten

²⁴¹ Arrianus, II. 5. 3- 4.

²⁴² Bing, 1969: 102.

²⁴³ Dalley, 1999: 76.

yola çıkılarak, söz konusu kentlerin Assur tarafından kurulduğunu ileri sürmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

Ankhiale kentinin lokalizasyon sorununun da ele alındığı bir çalışmada Durukan, Karacailyas ve Bekirde höyüklerini kapsayan alanı Ankhiale olarak önermektedir²⁴⁴. Ankhiale kentinin planı bu öneri ele alınarak değerlendirildiğinde, Deliçay Nehri ile eşitlenen ve antik adı *Ankhialeos* olan nehrin kentin tam ortasından geçmesi ilginç bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle Bekirde Höyük, *Ankhialeos* ya da Deliçay adı ile bilinen nehrin batısında, Karacailyas Höyük ise doğusunda konumlanmaktadır. Bu durumda yukarıda örnekleri sıralanan Assur kentlerinde görülen uygulama yine karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan Ankhiale kentine yönelik ele geçen mimari malzemelerin azlığı ve arkeolojik anlamda kapsamlı bir çalışmanın yapılmamış olmasından dolayı, kentin planına yönelik net bir şey söylemek mümkün olamamaktadır.

Sonuç olarak Tarsus ve Ankhiale kentlerinin akarsu kenarındaki konumları bir Assur kenti görüntüsü sergiliyor olsa da, bu iki kentin Assur kenti olduğunu ileri sürmek için daha fazla kanıt gereksinim duyulmaktadır. Bu düşünceden hareketle Tarsus ve Ankhiale kentleri, Assur tarafından kurulan kentler olarak değil; ancak Assurlular tarafından yeniden düzenlenen kentler olarak da değerlendirilebilir. Üstelik Ankhiale'nin Assur tarafından *Que* ve *Khilakku* Bölgeleri için neredeyse sınır teşkil eden bir noktada konumlandırılmasının amacı, *Que* ve *Khilakku* bölgelerinde sıklıkla meydana gelen isyanları önlemek ve bölgenin doğal zenginliklerine ulaşırken sıkıntı yaşamamak olmalıdır. Assur açısından stratejik noktalarda kendisine bağlı Ankhiale ve Tarsus gibi kentlerin bulunması, hem coğrafi şartlarından dolayı tam bir egemenlik sağlayamadığı bu

²⁴⁴ M. Durukan, *Mersin'den Tarsus'a Kilikia Kıyılarındaki Kayıp Kentler*, Baskıda.

coğrafyanın kontrolünde hem de Toros Dağları'ndan çıkan değerli madenin Assur'a taşınmasında kullanılan *Que* yolunun kontrolünde önemli bir avantaj sağlamaktadır.

III.3. Ingira ile Ankhiale'nin Eşitlenmesi Doğru mudur?

Ankhiale ile bağlantılı olarak ele alınması gereken en önemli konulardan biri de kentin Assur yıllıklarında adı geçen Ingira kenti ile eşitlenmesi meselesidir. Bu eşitleme pek çok kaynak tarafından kabul edilmekte ve bu iki kentin adı birlikte anılmaktadır. Bazı kaynaklar tarafından modern Mersin çevresinin Hitit'te Pitura, Assur'da Ingira ve Grek'de Ankhiale olarak adlandırıldığı iddia edilmektedir (**Lev. 4 Harita 8**)²⁴⁵. Bu iki kentin aynı kent olduğunu düşünen araştırmacılardan biri de Bing'dir. Bing'e göre Assur Dönemi'nden sonra Grek kaynaklarında adı geçen Ankhiale, Sanherib'in güçlendirdiği ve yeniden kurduğu aktarılan Ingira ile eşitlenmelidir²⁴⁶. Bing, bu düşüncesini Arrianus tarafından aktarılan Ankhiale'nin kuruluşu ve güçlü kent duvarlarına sahip olduğu bilgisi²⁴⁷ ile ilişkilendirmekte ve bu önerisini kentin kurulduğunda daha geniş olması gerektiği ve büyük bir güce ulaştığı bilgisine dayandırmaktadır²⁴⁸.

Assur yıllıklarında adı geçen Ingira'nın²⁴⁹ Grek kaynaklarında bahsedilen Ankhiale²⁵⁰ olduğu konusunda Bing ile aynı düşünceyi paylaşan bir diğer araştırmacı ise Sayce'dir. Sayce, Sanherib tarafından Tarsus ve Ingira'nın ele geçirildiğini ve bu iki kentten Ingira'nın Ankhiale olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca bu iki ismi fonetik açıdan ele alan araştırmacı, Grek dilindeki "r ve l" seslerinin benzeştiğini belirtmekte ve bu

²⁴⁵ Desideri ve Jasink, 1990: 7; Jasink ve Bombardieri, 2008: 26.

²⁴⁶ Bing, 1969: 103.

²⁴⁷ Arrianus, II. 5. 3- 4.

²⁴⁸ Bing, 1969: 103.

²⁴⁹ Luckenbill, 1924: 61.

²⁵⁰ Aristobulos, FGH II B, frag. 6: 772- 773; Hellanikos, FGH II B, frag. 34: 650; Kallisthenes, FGH I, frag. 63: 123; Arrianus, II. V. 2; Dionysios, GGM I: 157- 158; Strabon, XIV. 5. 9; Plinius, V. 22- 92; Stephanos Byzantios, 1840: 23- 24.

durum için Kilikia yerleşimlerinden Tarsus'un batısındaki kasabanın yerel adı olan Urwa'nın Olba'ya dönüşmesini örnek göstermektedir. Ingira'nın ἀγγιαλος'a dönüşmesini ise, daha önce kullanılan "a" harfinin Ion lehçesindeki "e" yi temsil etmesiyle açıklamakta ve "Ingila'nın Ankhiale'ye" dönüştüğünü iddia etmektedir²⁵¹.

Daha öncede belirtildiği gibi Casabonne, Forlanini ve Lemaire adlı araştırmacılar tarafından daha önce Soloi'ye atfedilen²⁵² bir sikke vasıtasıyla farklı öneriler geliştirilmektedir. Bu araştırmacılar tarafından söz konusu sikke üzerindeki lejantta yer alan "GDH" harflerinin "GRH" şeklinde okunması gerektiği ileri sürülmektedir. Üstelik araştırmacılar göre; Arami dilinde "D" ve "R" harfleri sıklıkla birbirinin yerine kullanılmaktadır. Dahası, bu araştırmacılar tarafından söz konusu harfler "GRH" şeklinde okunduğunda, Ingira adının mükemmel bir çevirisi olduğu iddia edilmektedir²⁵³.

Güney tarafından yapılan bir yayında, üzerindeki betimlemelerden yola çıkılarak Soloi'ye atfedilen bir sikke ele alınmakta ve söz konusu sikke MÖ 5. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Ancak bu sikkenin arka tarafında bulunan [A]ΓΧΙΑΛ[A] lejantı, henüz kesin olarak yeri belirlenemeyen ve sikkeleri çok az tanınan Kilikia kenti Ankhiale'ye işaret etmektedir. Ankhiale kentiyle ilişkilendirilen bu sikke, pekçok tartışmanın yanı sıra, Soloi'nin önceki adının Ankhiale olup olmadığı yönündeki tartışmaları da beraberinde getirmektedir²⁵⁴.

Casabonne, Lemaire ve Forlanini tarafından ele alınan Arami lejantlı sikke ile Güney tarafından değerlendirilen [A]ΓΧΙΑΛ[A] lejantlı sikke ve Soloi sikkeleri arasındaki tipolojik benzerlik, farklı öneriler geliştirilmesine neden olmaktadır. Bu noktada

²⁵¹ Sayce, 1910: 1340.

²⁵² Robinson, 1948: 57.

²⁵³ Casabonne, vd., 2001: 59-60.

²⁵⁴ Güney, 2014: 45.

Casabonne ve Lemaire, Arami efsanelerine özgü “GRH” harflerinin Ingira isminin Arami dilindeki çevirisi olduğu düşüncesini savunmakla birlikte²⁵⁵, Ingira’nın daha sonraki dönemlerde Ankhiale’ye dönüşmüş olabileceğini iddia etmektedirler²⁵⁶. Bu durumda konumu tam olarak belirlenemeyen; fakat yaklaşık olarak Soloi’nin yakınlarında olduğu tahmin edilen Ankhiale kentinin, tipolojik açıdan Soloi’nin sikkelerine benzer bir sikke çeşidi kullandığı düşünülmektedir.

Aynı makalede Forlanini, Soloi’nin önceki adının farklı olabileceğini ve Ingira ile birlikte Ellipra ve Illubru isimlerinin de fonetik açıdan birbirlerine benzediğini iddia etmektedir. Ayrıca Forlanini tarafından yerel kullanımdaki yerleşme isimlerinden biri olan Ingira’nın zamanla Grek kökenli Ankhiale’ye dönüşmüş ve daha sonrada Soloi şeklinde adlandırılmış olabileceği ileri sürülmektedir²⁵⁷. Söz konusu makalede ikinci hipotez, Casabonne tarafından ortaya atılmıştır. Casabonne, Ingira’nın Ankhiale ile eşitlenmesi konusunda harflerin yüzyıllar içerisinde geçirmiş olduğu değişimi dayanak göstererek, Ingira ile Ankhiale’nin eşitlenmesinin makul bir düşünce olabileceğini iddia etmektedir. Fakat Casabonne, Ingira’nın Forlanini tarafından Soloi’ye yerleştirilmesine kesinlikle karşı çıkmaktadır. Bütün bunlara ek olarak Casabonne, Soloi sikkeleri ve Arami lejantlı Ingira sikkesi arasındaki benzerliği ise Ingira ve Soloi kentlerinin kısa bir mesafede yanyana konumlanan komşu kentler olabileceği düşüncesiyle açıklamaya çalışmaktadır²⁵⁸.

Bu noktada Güney tarafından yayımlanan makalede ele alınan Ankhiale sikkesi, hem Ankhiale lejantıyla tartışmaya katkı sağlamakta hem de daha fazla soru ortaya koymasıyla konuyu daha da karmaşık bir hale getirmektedir. Söz konusu makalede

²⁵⁵ Casabonne, vd., 2001: 60.

²⁵⁶ A. g. e, 2001: 63.

²⁵⁷ A. g. e, 2001: 60- 62.

²⁵⁸ A. g. e, 2001: 63- 65.

ele alınan sikkenin, eskiden Ankhiale olan Soloi tarafından darp edilmiş olma ihtimali ve bu özel tipte sikke darp eden iki farklı kentin bulunması ihtimali tartışılmaktadır²⁵⁹. Güney, bu makalede iki farklı öneri ileri sürmektedir. Bu iddialardan ilkinde; Ankhiale ve Soloi'nin aynı kent için kullanılan farklı isimler olduğunu önermekte ve kentin ilk önce Ingira olarak adlandırıldığını ve Arami lejantlı sikkeler darp ettirdiğini, ardından kentin adının Grek dilindeki Ankhiale'ye dönüşmüş olabileceğini ve Grekçe lejantla sikkeler darp ettirdiğini öne sürmektedir²⁶⁰. Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde, kentin neden hem Aramice hem de Grek lejantlı sikkeler darp ettirdiği açıklanmaktadır. Bu durumda kentin adı önce Ingira olup, daha sonra Ankhiale'ye dönüşmüş ve son olarakta Soloi adını alarak, sikkeleri Soloi *ethnikonu* ile varlık göstermeye devam etmiştir.

İlk olarak harf dönüşümlerinden hareket eden Casabonne tarafından Ingira ve Ankhiale'nin aynı kent için kullanılan farklı isimler olduğuna yönelik öneri²⁶¹, daha sonra Güney tarafından geliştirilen öneri ile de desteklenmektedir²⁶². Ancak Güney tarafından ortaya atılan bu öneri, antik yazarlar tarafından yapılan aktarımlara uymamaktadır. Pek çok antik kaynak aktarımında, Ankhiale ve Soloi kentlerinden iki farklı kent olarak söz edilmektedir²⁶³. Daha da önemlisi Arrianus'un aktarımlarında hem Ankhiale adı hem de Soloi adı geçmekte ve İskender'in Ankhiale'den sonra Soloi'ye geçtiği nakledilmektedir²⁶⁴.

Aynı çalışmada Güney tarafından ortaya konulan ikinci öneri ise Ingira, Ankhiale ve Soloi'nin farklı kentler olarak varlık göstermiş olduğudur. Güney, eğer Ankhiale Soloi'nin önceki adı değilse bu iki kentin neredeyse aynı dönemde kendi

²⁵⁹ Güney, 2014: 46.

²⁶⁰ A. g. e, 2014: 47.

²⁶¹ Casabonne, vd., 2001: 63; Casabonne, 2004: 19.

²⁶² Güney, 2014: 47.

²⁶³ Arrianus, II. V. 5; Dionysios, GGM I: 157- 158; Strabon, XIV. 5. 9- XIV. 5. 8.

²⁶⁴ A. g. e, II. V. 5.

adlarıyla sikke darp ettirmesinin nasıl açıklanabileceğini tartışmaktadır. Bu makalede ele alınan sikkenin neden Soloi tipi taşıdığı sorusunun tek olası cevabını ise Ankhiale'nin Soloi'ye olan coğrafi yakınlığı ve bu kentlerin aynı kökenden gelmesi ile açıklamaya çalışmaktadır. Bu durumda komşu kentler olan Ankhiale ve Soloi, farklı lejantlarda aynı tipolojide ve aynı dönemde ortak darphanede sikke darp ettirmiş olmalıdır²⁶⁵.

Güney tarafından geliştirilen MÖ 5. yüzyılda önemini yitirmiş bir kent olan Ankhiale'nin sikke basma maliyetini azaltmak için Soloi darphanesinde sikke darp ettirdiği görüşü, üzerinde düşünülmesi gereken bir öneri olarak değerlendirilebilir. Bu durum aynı tipolojide, farklı lejantlarla darp edilen sikkeleri açıkladığı gibi antik kaynak aktarımları ile de uygunluk göstermektedir. Ayrıca MÖ 4. yüzyılda Kilikia'nın doğusundaki büyük kentlerde benzer para basma ve ekonomik birlik örnekleri bilinmektedir. Persler adına bölgeyi yöneten Tribazos zamanında Issos, Mallos, Tarsus ve Soloi kentlerinin, yöneticinin izni ile ortak sikke darp ettirdiği bilinmektedir. Buna benzer uygulamalara Pharnabazos ve Mazaeos zamanında da rastlanmaktadır²⁶⁶. Bu durumda MÖ 5. yüzyılda Ingira, Ankhiale ve Soloi kentleri için “Pers kontrolünde ortak bir darphanede” sikke darp ettirdiği ya da basit ölçekli bir ekonomik işbirliği fikri kabul edilebilir bir öneri olarak ele alınabilir.

Ankhiale ile Soloi'nin birbirine çok yakın iki komşu kent olduğu kabul edildiğinde; Assur yıllıklarında adı geçen Ingira'nın nasıl değerlendirilmesi gerektiğine yönelik çelişkiler ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda Robinson tarafından incelenen “GDH” lejantlı sikke²⁶⁷, daha sonra Casabonne ve Lemaire tarafından Ingira ile ilişkilendirilmektedir²⁶⁸. Ayrıca hem bu sikke hem de Güney tarafından ele alınan

²⁶⁵ Güney, 2014: 49.

²⁶⁶ Troxell ve Spengler, 1969: 9- 10; Güney, 2014: 46.

²⁶⁷ Robinson, 1948: 57.

²⁶⁸ Casabonne, vd., 2001: 60.

[A]ΓΧΙΑΛ[A] lejantlı sikke, Soloi sikkeleri ile aynı tipolojide darp edilmiştir²⁶⁹. Tüm bunlara ek olarak, hem aynı tipolojiyi yansıtan Soloi sikkeleri hem de “GDH” ve “[A]ΓΧΙΑΛ[A]” lejantlarıyla darp edilen bu iki sikke, MÖ 5. yüzyıla tarihlendirilmektedir²⁷⁰.

Sonuç olarak Ingira, Ankhiale ve Soloi kentlerinin aynı kent olup olmadığı tartışması devam etmekle birlikte²⁷¹, bu kentlerin Kilikia Bölgesi’nde birbirine yakın mesafede konumlanan komşu kentler olduğu fikri ağır basmaktadır. Söz konusu kentlerin MÖ 5. yüzyılda Persli bir yöneticinin izni ile ortak darphanede sikke darp ettirdikleri önerilebilir.

III.4. Ankhiale Neden Grekçe Bir İsim Taşımaktadır?

Grek kaynakları tarafından aktarılan “Ankhiale” adı, Grek dilinden gelmektedir. Augustus dönemi filozoflarından Athenodoros’u kaynak gösteren Stephanos Byzantios, Kydnos’un Ankhiale’nin oğlu olduğunu iletmektedir. Ayrıca Stephanos, Ankhiale’yi Tarsus ve Zephyrion arasında deniz kıyısında olarak tasvir etmekte ve Athenodoros’un yönetimindeki kentin *Ankhialeos* Nehri’nin kıyısında Iapetos’un kızı Ankhiale adına kurulduğunu aktarmaktadır²⁷². İbrani inancındaki Iapetos, eski Hitit tanrıları Yeryüzü (Amma) ve Gökyüzü’nün çocukları olan Adanos, Ostasos, Andes ya da Sandes, Kronos, Rhea veya Rho ve Olymbros’dan oluşan yedi Kilikia tanrısının adı ile birlikte anılmaktadır²⁷³. Ayrıca bazı kaynaklar tarafından Kilikia’da bir kent olarak tanımlanan Ankhiale’nin Titan Iapetus’un kızı Ankhiale adına kurulduğu

²⁶⁹ Güney, 2014: 45.

²⁷⁰ Hill, 1900: 71; Head, 1911: 728; Robinson, 1948: 57; Casabonne, vd., 2001: 58; Güney, 2014: 46.

²⁷¹ Casabonne, vd., 2001: 62- 63; Güney, 2014: 47.

²⁷² Stephanos Byzantios, 1840: 23- 24.

²⁷³ Sayce, 1910: 1342.

söylenmektedir²⁷⁴. Bir başka aktarımda ise Ankhiale'nin Tarsus'ta bulunan nehre de adını veren Kydnos'un annesi olduğuna yönelik bir bilgi bulunmaktadır²⁷⁵. Bir başka deyişle Ankhiale Iapetos'un kızı, Kydnos'un ise annesidir. Ayrıca bir başka kaynakta Ankhiale'nin *Daktylin*lerin annesi ve Girit'te yaşayan bir *nymphe* olduğu yönünde bilgilere yer verilmektedir²⁷⁶. Buna ek olarak, Kydnos'un oğlu Parthenius'un Tarsus'un orijinal ismi olan Parthenia'ya kaynaklık ettiği de aktarılan diğer bilgiler arasındadır²⁷⁷.

Grek kaynakları tarafından hem Ankhiale hem de Tarsus'un Assur Kralı Sardanapallos tarafından aynı günde kurulduğu aktarılmaktadır²⁷⁸. Bu durumda Ankhiale, Assur Kralı Sardanapallos tarafından kurulduysa, neden Grekçe bir isim ile adlandırılın sorusu akla gelmektedir. Yani bu ayrıntı, Forrer tarafından ortaya atılan çeviri hatasını tekrar gündeme getirmektedir. Bu durumda Ankhiale'nin Assur kralı tarafından bir günde kurulmadığı; ancak bir günde ele geçirildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Yani Forrer'e göre Grekler, Sardanapallos anıtı üzerinde gördükleri Assur dilinde yazılmış yazıtı, Grek diline yanlış tercüme etmiştir²⁷⁹. Bunun yanında kentin kurucusu Ankhiale ve onunla ilişkilendirilen diğer isimlerin Grek mitolojisinde ve bölgede yaygın olarak kullanılan efsanelerde geçtiği de kaynaklar tarafından doğrulanmaktadır.

Sonuç olarak, bazı kaynaklar tarafından Assur yıllıklarında adı geçen Ingira'nın²⁸⁰ Ankhiale ile eşitlenmesi önerilmektedir²⁸¹. Bu noktada kentin orijinal adı Ankhiale olmayabilir. Ancak kentin orijinal adı bilinmese de Grek kökenli yazarların

²⁷⁴ Hirschfeld, 1894: 2103; Desideri ve Jasink, 1990: 47.

²⁷⁵ Sayce, 1910: 1340- 1341.

²⁷⁶ Pape ve Benseler, 1911: 15.

²⁷⁷ Sayce, 1910: 1340- 1341.

²⁷⁸ Arrianus, II. V. 3- 4; Strabon, XIV. 5. 9.

²⁷⁹ Erzen, 1940: 61.

²⁸⁰ Luckenbill, 1924: 61; Bing, 1969: 103; Desideri ve Jasink, 1990: 7; Jasink ve Bombardieri, 2008: 26.

²⁸¹ Hirschfeld, 1894: 2103; Sayce, 1910: 1340; Erzen, 1940: 61- 65; Seton- Williams, 1954: 160; Bing, 1969: 103; Desideri ve Jasink, 1990: 7; Jasink ve Bombardieri, 2008: 26.

aktarımlarına dayanarak, Kilikia Bölgesi'nde Grekler'in Ankhiale adını verdiği bir kentin varlığı bilinmektedir. Bir başka ifade ile antik çağın tarih ve coğrafya yazıcıları Grekler olduğu için pek çok yerleşime olduğu gibi bu kente de kendileri bir isim yakıştırmış olabilirler.

III.5. Grek Kaynaklarında Adı Geçen Sardanapallos Kimdir?

Grek kaynaklarında Ankhiale ile Tarsus kentlerinin kurucusu olarak nitelendirilen ve Kilikia'daki faaliyetlerinden söz edilen Sardanapallos'un kimliğine yönelik belirsizlikler bulunmaktadır. Sardanapallos adı, ilk olarak Grek kökenli yazarların aktarımlarında geçmektedir²⁸². Bazı kaynaklar tarafından Grek geleneğindeki ünlü Assur Kralı Sardanapallos'un²⁸³ Ankhiale ve Tarsus'u aynı günde kurduğu aktarılmaktadır²⁸⁴. Ayrıca bu kaynaklardan bazıları, Sardanapallos'un MÖ 696 yılında Kilikia'da başlatılan bir isyanı bastırdığı²⁸⁵ bildirilen Assur Kralı Sanherib olduğunu iddia ederken²⁸⁶, bazıları ise Assur İmparatorluğu'nun son güçlü kralı olan Asurbanipal'in Sardanapallos olabileceğini ileri sürmektedir²⁸⁷.

Sardanapallos adından MÖ 4. yüzyılda yaşayan ve Büyük İskender'in tarihçilerinden biri olan Aristobulos bahsetmektedir. Aristobulos'un aktarımlarında, üzerindeki yazıt ile birlikte Sardanapallos'un mezarının Ankhiale kentinde olduğu ve ayrıca bu kentte Sardanapallos'u betimleyen, sağ elinin parmaklarını şaklatır vaziyette gösterilen bir heykelinin de yer aldığı, yazıtın ise bu heykelin kaidesinde durduğuna

²⁸² Aristobulos, FGH II B, frag. 6: 772- 773; Hellanikos, FGH II B, frag. 34: 650; Kallisthenes, FGH I, frag. 63: 123; Arrianus, II. V. 3; Strabon, XIV. 5. 9; Stephanos Byzantios, 1840: 23- 24.

²⁸³ Weißbach, 1920: 2436.

²⁸⁴ Hirschfeld, 1894: 2103; ; Pape ve Bensele, 1911: 15; Weißbach, 1920: 2468; Ruge, 1932: 2415; Jones, 1937: 194; Bing, 1969: 104; Leake, 1976: 214.

²⁸⁵ Luckenbill, 1924: 61.

²⁸⁶ Ruge, 1932: 2415; Jones, 1937: 194; Gough, 1952: 92; Bing, 1969: 103.

²⁸⁷ Sevin, 2014: 187; Papadopoulou, 2005: 107.

yönelik bilgiler bulunmaktadır²⁸⁸. Aristobulos dışında MÖ 5. yüzyılda yaşayan Hellanikos ve MÖ 4. yüzyılda yaşayan Kallisthenes tarafından yapılan aktarımlarda da Sardanapallos adı geçmekte ve Sardanapallos, Ankhiale ve Tarsus kentlerinin kurucusu olarak nitelendirilmektedir²⁸⁹.

Hellanikos, Aristobulos ve Kallisthenes gibi tarihçilerin eserlerinden yararlanan ve İskender'den çok sonra yaşamış olan Arrianus da aktarımlarında Sardanapallos adına yer vermekte ve Sardanapallos'un mezar anıtı olarak nitelendirilen bir anıttan bahsetmektedir. Arrianus'a göre bu anıt, Ankhiale kentinin kale duvarlarının yakınında durmakta ve anıtın üzerinde Sardanapallos'un bir şeyleri alkışlar haldeki taş kabartması bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Arrianus, anıtın üzerinde bir de Assur dilinde yazılmış yazıt olduğu bilgisine yer vermekte ve bu yazıtın içeriğini açıklamaktadır.

Arrianus'a göre bu yazıtta; *“Anakyndarakses oğlu Sardanapallos, Ankhialos ve Tarsos'u aynı günde kurdu. Fakat sen ey yabancı, ye, iç, eğlen. Çünkü bunlardan başka şeylerin insan için şu kadar değeri yoktur!”* ifadesine yer verilmektedir. Ayrıca aktarımında bu yazıt hakkında kendi yorumuna da yer veren Arrianus, *“eğlen”* şeklinde çevirisi yapılan sözcüğün, Assur dilinde açık saçık anlam içerecek bir biçimde ifade edildiğini belirtmektedir²⁹⁰.

Bir diğer antik yazar Athenaeus tarafından yapılan aktarımlarda da Sardanapallos adı geçmekte ve Athenaeus'dan önce Sardanapallos'dan bahseden antik yazarların aktarımları teyit edilmektedir. Ayrıca Athenaeus'un aktarımlarından Assur'a bir dönem başkentlik yapmış olan Ninive kentinde, üzerinde Assur dilinde yazılmış yazıtın bulunduğu bir sütunun varlığından bahsedilmektedir. Ayrıca Athenaeus, bu yazıtın

²⁸⁸ Aristobulos, FGH II B, frag. 6: 772- 773.

²⁸⁹ Hellanikos, FGH II B, frag. 34: 650; Kallisthenes, FGH I, frag. 63: 123.

²⁹⁰ Arrianus, II. V. 3- 4.

içeriğini Khoirolos'un Grekçeye tercüme ettiğini belirterek açıklamaktadır. Athenaeus'a göre bu yazıt şöyledir:

Ben yeryüzünde yaşarken bir kraldım ve güler yüzlü güneşin parlak ışıklarını gördüm. Yedim, içtim ve sevdim ve her şeyin en iyisini tanıdım. Dünyada yaşanan zaman kısaydı. Yenilgi ve felaketler gibi pek çok ani değişiklikler olasıydı. Şimdi diğerleri benim arkamda bıraktığım şatafattan keyif alacaklar. Bu nedenlerden dolayı, ben bir tek gün bile bu zevklerden vazgeçemedim²⁹¹.

Yazıtta yer alan “*Yedim, içtim ve sevdim*” şeklindeki ifadenin, Ankhiale kentinde bulunduğu söylenen yazıtta geçen “*Ye, iç, eğlen!*” şeklindeki ifade ile arasındaki benzerlik dikkat çekmektedir. Bu durumda, her iki aktarımda da Sardanapallos adı geçmekte ve sözü edilen yazıtlar, içerik bakımından birbirine benzemektedir. Öyle ki her iki yazıtta da “dünyada yemek, içmek ve sevmekten başka şeylerin anlamsız olduğu” vurgulanmaktadır²⁹².

Bir diğer antik yazar Strabon tarafından yapılan aktarımlarda ise, yine Sardanapallos adına rastlanmaktadır. Strabon, Aristobulos'u kaynak gösterdiği aktarımlarında, Sardanapallos'dan Ankhiale kentinin kurucusu olarak söz etmektedir. Ayrıca Sardanapallos'un mezarı üzerinde bulunduğu aktarılan yazıtın içeriği ile birlikte Sardanapallos adlı karaktere ait olduğu söylenen heykelin betimleniş biçimi detaylandırılmaktadır. Ayrıca bu yazar tarafından Khoirilos referans gösterilerek, Ankhiale'de bulunan yazıt hakkında farklı bir yoruma da yer verilmektedir. Buna göre, yazıtın içeriği şöyledir: “*Bütün yediklerim, başıboş düşündüklerim ve aşktan aldığım zevkler hepsi benimdir; fakat bu sayısız nimetler geride kaldı²⁹³*”. Bu yazıt ve Athenaeus

²⁹¹ Athenaeus, 12. 39.

²⁹² Aristobulos, FGH II B, frag. 6: 772- 773; Hellanikos, FGH II B, frag. 34: 650; Kallisthenes, FGH I, frag. 63: 123; Arrianus, II. V. 3; Strabon, XIV. 5. 9; Athenaeus, 12. 39.

²⁹³ Strabon, XIV. 5. 9.

tarafından Khoirolos'un Grekçeye tercüme ettiği aktarılan Ninive'deki yazıt²⁹⁴ karşılaştırıldığında, her iki yazıtta da benzer ifadelerin kullanılmış olması ilginçtir.

Arrianus tarafından aktarılan yazıt içeriği²⁹⁵ ile Strabon'un aktardığı yazıt içeriği tamamen aynı olmasına rağmen, iki yazar tarafından yapılan aktarımların farklılaştığı nokta Sardanapallos'a ait heykelin betimlenmesindeki jestlerin farklılığıdır. Strabon Sardanapallos'a ait heykelin sağ elinin parmaklarını şaklatır vaziyette gösterildiği bilgisine yer verirken²⁹⁶, Arrianus heykelin bir şeyleri alkışlar vaziyette gösterildiğini belirtmektedir²⁹⁷.

I. N. Papadopoulou adlı araştırmacı tarafından 2005 yılında yayımlanan bir makalede Assur krallarıyla ilişkilendirilen ve Ankhiale ile Tarsus kentlerinin kurucusu olarak nitelendirilen Sardanapallos'un Ankhiale'de olduğu söylenen heykelinin jesti değerlendirilmektedir²⁹⁸. Bu çalışmada ele alınan Sardanapallos'un ellerinde görülen jest, iki ayrı antik kaynak aktarımında farklı biçimde yansıtılması göz önünde bulundurularak, ele alınmaktadır. Buna göre Aristobulos, Athenaeus ve Strabon; heykelin sağ elinin parmaklarını şaklatırken betimlendiğini aktarırken²⁹⁹, Arrianus; heykelin bir şeyleri alkışlar vaziyette gösterildiğini ifade etmektedir³⁰⁰.

Papadopoulou, parmak şaklatma hareketinin Grek dilinde kullanılan bir kelime olan “ἀποκρότημα” ile nitelendirilmesi gerektiğini ve sözcüğün anlamının hayatta her şeyin geçici olduğu ve her şeyin parmak şaklatmaktan daha değersiz olduğu şeklinde

²⁹⁴ Athenaeus, 12. 39.

²⁹⁵ Arrianus, II. V. 3- 4.

²⁹⁶ Aristobulos, FGH II B, frag. 6: 772- 773; Strabon, XIV. 5. 9.

²⁹⁷ Arrianus, II. V. 3- 4.

²⁹⁸ Aristobulos, FGH II B, frag. 6: 772- 773; Hellanikos, FGH II B, frag. 34: 650; Kallisthenes, FGH I, frag. 63: 123; Arrianus, II. V. 3- 4; Strabon, XIV. 5. 9; Athenaeus, 12. 39.

²⁹⁹ Aristobulos, FGH II B, frag. 6: 772- 773; Athenaeus, 12. 39; Strabon, XIV. 5. 9.

³⁰⁰ Arrianus, II. 5. 3- 4.

yorumlanması gerektiğini ileri sürmektedir³⁰¹. Papadopouloe, Arrianus tarafından aktarılan alkışlama hareketinin ise³⁰² hayattaki her şeyin değersizliğini ifade etmesinin yanı sıra aynı zamanda bir onaylanma hareketi olabileceğini de iddia etmektedir³⁰³. Papadopouloe tarafından bu jest; Aristobulos, Arrianus, Strabon ve Athenaeus tarafından aktarılan “ye, iç, neşelen³⁰⁴” biçimindeki yazıt içeriği ile doğrudan ilişkilendirilmektedir. Ayrıca araştırmacı tarafından bu jestin, yazıtın görsel biçimini yansıttığı ileri sürülmektedir³⁰⁵.

Sardanapallos adlı karakter ile ilgili olarak ele alınması gereken en önemli meselelerden biri ise Sardanapallos’un kimliğinin tespit edilmesidir. Yukarıda bahsedilen Grek yazarlarının yanı sıra, Herodotos’un aktarımlarında da Sardanapallos adına rastlanmaktadır. Herodotos, Sardanapallos’dan “*Ninive Kralı*” şeklinde bahsetmektedir³⁰⁶. Aynı zamanda Sardanapallos adı, Aristophanes’in “*Kuşlar*” adlı eserinde karşımıza çıkmakta ve Atinalı bir denetmen olarak nitelendirilen³⁰⁷ kişiden bahsedilirken, aşağılayıcı bir üslupla “*Bu Sardanapal da kim böyle?*” şeklinde bir ifadeye yer verilmektedir³⁰⁸.

Sardanapallos adlı karakterden bahsedilirken, bu karakterle ilişkili olarak iki farklı tanım ortaya çıkmakta ve bu tanımlamalar tartışmaya neden olmaktadır³⁰⁹. Bu tanımlamalardan ilkinde; Sardanapallos saray kadınlarının yanında oturan, yün eğiren, makyaj yapan, vurdumduymaz ve efemine bir kişilik olarak tasvir edilmektedir³¹⁰. Yine aynı kaynaklar tarafından bu davranışların onun sonunu getirdiği aktarılmaktadır³¹¹. Buna göre Belesys ve Media’nın satrabı olan Arbaces, bu ahlaksız kralı gördüğünde onun

³⁰¹ Papadopouloe, 2005: 110.

³⁰² Arrianus, II. 5. 3.

³⁰³ Papadopouloe, 2005: 110.

³⁰⁴ Aristobulos, FGH II B, frag. 6: 772- 773; Arrianus, II. V. 3- 4; Strabon, XIV. 5. 9; Athenaeus, 12. 39.

³⁰⁵ Papadopouloe, 2005: 113.

³⁰⁶ Herodotos, II. 150.

³⁰⁷ Burkert, 2009: 502.

³⁰⁸ Aristophanes, 2010: 38.

³⁰⁹ Burkert, 2009: 507.

³¹⁰ Papadopouloe, 2005: 108; Burkert, 2009: 503.

³¹¹ Burkert, 2009: 503.

davranışlarından rahatsız olmuş ve bu nedenle onu hançerleyerek öldürmüştür³¹². Burada bahsedilen Sardanapallos, Ankhiale ve Tarsus kentlerinin kurucusu olarak aktarılan ve efemine bir kişilik olarak tanımlanan Sardanapallos ile ilişkilendirilmektedir³¹³.

Sardanapallos'a yönelik ikinci aktarımda ise Sardanapallos'un ölümü ve ölüm anında gösterdiği cesarete değinilmektedir. Bu aktarıma göre; Sardanapallos Satrap Arbaces tarafından düzenlenen komploya karşı iki yıl direnmiş ve bunun sonucunda Arbaces Ninive'yi abluka altına aldığında, Ninive'deki sarayında ailesi, serveti ve hizmetlileri ile birlikte kendisini yaktırarak yaşamına son vermiştir³¹⁴. Bu noktada Sardanapallos'un ölümü ile bağlantılı olarak iki farklı aktarımın bulunması ve bu aktarımlardan ilkinde onun efemine bir kişilik olarak tanımlanması ile ikinci aktarımda tanımlanan gözüpek ve kararlı tutum arasındaki çelişkiden dolayı iki farklı Sardanapallos olduğu iddia edilmektedir³¹⁵.

Grek kaynakları tarafından Ankhiale'de olduğu aktarılan yazıtta, Sardanapallos kendisini "*Anakyndarakses oğlu*" olarak tanımlamaktadır. Bunun yanı sıra bazı kaynaklarda Sardanapallos'un babasının adı olan Anakyndarakses'in ayrıca Kyndaraxes ve Anabaxares olarak da kullanıldığı aktarılmaktadır³¹⁶. Ayrıca Burkert adlı araştırmacı "*Anakyndarakses*" adına benzer bir ifadenin Grek dilinde "*anlaşılmaz*" ya da "*budala*" anlamına geldiğini³¹⁷ ve Sardanapallos adının aslında "Sar- dan- aplu" olarak yani "*kral veliahdına haklılık tanıyor*" anlamında çevrilmesi gerektiğini iddia etmektedir³¹⁸.

³¹² Papadopouloe, 2005: 108, dip. 13.

³¹³ Burkert, 2009: 507.

³¹⁴ Barker, 1853: 16; Weißbach, 1920: 2440; Papadopouloe, 2005: 108.

³¹⁵ Papadopouloe, 2005: 108.

³¹⁶ Sayce, 1910: 1341.

³¹⁷ Burkert, 2009: 513.

³¹⁸ A. g. e, 2009: 503.

Daha önce de belirtildiği gibi Sardanapallos adlı karakter ile bölgedeki aktiviteleriyle tanınan Assur krallarından Sanherib ya da Asurbanipal eşitlenmeye çalışılmaktadır³¹⁹. Sardanapallos'un kimliğinin tespit edilmesi hususunda MÖ 1. yüzyılda Babil'de yaşadığı bilinen Alexander Polyhistor'un aktarımları ayrıca önem kazanmaktadır. Polyhistor'a göre MÖ 704- 681 yılları arasında Assur yönetiminde olan Sanherib, Greklerin Kilikia'yı işgal ettiğini ve savaş için hazırlandığını öğrenmiştir. Bunun üzerine Assur kralı, Grekleri mağlup etmiş ve gelecek nesillere sürekli bir hatırlatma yapmak için Khaldeanlılar³²⁰ ile birlikte zaferinin anısına Kilikia'da bir heykelini diktirmiştir. Ayrıca Tarsus kentini Babil'e benzer bir biçimde, Kydnos Nehri'nin iki yakasına yayılacak şekilde yeniden inşa ettirmiş ve "*Tharsis*" biçiminde yeniden adlandırmıştır³²¹. Bu noktada Herodotos'un Babil kentine yönelik aktarımları önem kazanmaktadır. Herodotos'a göre Babil kenti Euphrates Irmağı ile iki bölüme ayrılmaktadır³²². Bu durumda Herodotos tarafından aktarılan bu bilgi, Polyhistor'un aktarımlarını doğrular niteliktedir.

Dalley tarafından yayımlanan bir makalede, Assur Kralı Sanherib ve Sanherib tarafından tekrar kurulduğu bildirilen Tarsus kenti ele alınmaktadır. Bu makalede Eusebius tarafından A. Polyhistor ve Abydenos'tan alıntı yapılarak iletilen bilgiler dayanak gösterilerek, Sanherib'in Kilikia'daki faaliyetleri değerlendirilmektedir. Dalley, Sanherib'in Kilikia'da Greklere karşı kazandığı zaferden ve bu krala ait üzerinde yazıt barındıran bir heykelin bulunduğundan söz etmektedir³²³.

³¹⁹ Ruge, 1932: 2415; Jones, 1937: 194; Gough, 1952: 92; Bing, 1969: 103; Papadopouloe, 2005: 107; Sevin, 2014: 187.

³²⁰ Batı Sami kavimlerinden bir kolu olan eski Mezopotamya halkına verilen isimdir. Khaldealılar için en eski bilgi, MÖ 9. yy'a ait Assur belgelerinde geçmektedir. Fırat ve Dicle nehirleri boyunca uzanan Pers Körfezi'nden Babilonya'nın güneyine kadar uzanan bölgeye Khaldu; orada yaşayan halka ise Khaldealılar denilmektedir.

³²¹ Dalley, 1999: 73.

³²² Herodotos, I. 180.

³²³ Dalley, 1999: 73.

Bu bilgilerden yola çıkan araştırmacılar tarafından Sanherib, Sardanapallos adlı karakter ile ilişkilendirilmektedir. Bu konuda Grek kökenli yazarlar tarafından yapılan aktarımların yanı sıra, Polyhistor'un aktarımları ve Polyhistor'u referans gösteren modern kaynak aktarımlarının aynı noktada birleştiği gözlemlenmektedir. Sözü edilen kaynaklar tarafından aktarılan bilgiler arasında, Sanherib'in Mö 696 yılında bölgede başlatılan bir isyanı bastırđıđı ve zaferinin anısına bölgede bir anıt diktirdiğine dair bilgiler bulunmaktadır³²⁴.

Sardanapallos ile ilişkilendirilen Assur krallarından ikincisi ise M 668 yılında Assur tahtına geçen Asurbanipal'dir³²⁵. Asurbanipal'in Sardanapallos ile eşitlenmesine yönelik dayanaklardan ilki, bu kralın *Que* (Ovalık Kilikia) olarak tanımlanan Assur sınırlarını, *Khilakku*'ya yani Dağlık Kilikia'nın doğusuna kadar ilerletmiş olmasıdır. Bu bilgiden yola çıkılarak, Asurbanipal'in Kilikia Bölgesi üzerinde önemli faaliyetleri olduğu kabul edilebilir. Sardanapallos'un Asurbanipal olduğu yönündeki iddianın ikinci dayanağı ise Sardanapallos ve Asurbanipal isimleri arasında bulunan ses benzerliđidir³²⁶. Bunların dışında dikkatle ele alınması gereken nc bilgi ise Herodotos'dan sağlanmaktadır. Herodotos, Ninive'deki sarayında oturan ve zengin bir hazinesi bulunan Assur Kralı Sardanapallos'dan söz etmektedir³²⁷. Bu yazar tarafından aynı zamanda Ninive kentinin Medler tarafından yok edildiği bilgisine de yer verilmektedir³²⁸. Bu bilgileri referans gösteren Burkert, Sardanapallos ile Asurbanipal'in aynı kişi olduğu düşüncesini savunmaktadır³²⁹. Bu düşüncesini ise Herodotos'un hem Assur Kralı Sardanapallos'u tanıyor olması, hem de bir başka pasajında Ninive kentinin Medler tarafından ele

³²⁴ Ruge, 1932: 2415; Jones, 1937: 194; Gough, 1952: 92; Bing, 1969: 103.

³²⁵ Sevin, 2014: 187.

³²⁶ Weişbach, 1920: 2461; Papadopoulou, 2005: 107; Burkert, 2009: 503.

³²⁷ Herodotos, II. 150.

³²⁸ A. g. e, I. 106.

³²⁹ Burkert, 2009: 503.

geçirildiği bilgisine yer vermesi ile desteklemektedir. Burkert ve diğer kaynaklar, Asurbanipal'in yönetiminde Ninive kentinin Medler tarafından MÖ 612 yılında ele geçirildiğini ve Asurbanipal'in Ninive'nin düşüşünden yaklaşık on beş yıl önce öldüğünü doğrulamaktadır³³⁰.

Sardanapallos'un kimliğine yönelik bir diğer iddia ise, bu karakterin efsaneleştirilmiş bir karakter olabileceğine yöneliktir. Burkert'a göre Sardanapallos, Grek geleneğinin bir ürünüdür ve MÖ 5. yüzyılda tanımlanan ve detaylandırılan bir kişiliktir³³¹. Ayrıca bu yazar, Sardanapallos'a ait mevcut bilginin Aristobulos'a dayandığını ve Athenaios, Strabon ve Arrianus tarafından pek değiştirilmeden; ancak Apollodoros tarafından çeşitlendirilerek aktarıldığını belirtmektedir³³². Bütün bunlara ek olarak bir başka kaynak tarafından Sardanapallos efsanesinin Lydia- Kilikia bereket tanrısı Hercules-Sandas'dan kaynaklanmış olabileceği ve bu efsanevi kişilik üzerinden doğunun imparatorlarının lükse ve şehvete olan eğiliminin aktarıldığı iddia edilmektedir³³³. Burkert, Grek kaynakları tarafından aktarılan Sardanapallos figürünün gerçekliğinin azaltılmış ve gerçeklerden uzaklaştırılmış olduğu düşüncesini savunmaktadır³³⁴. Ayrıca Aristophanes'in eserinde Sardanapallos adının hassas, pısrık ve efemine bir kişiliği tanımlamak için kullanıldığına dikkat çekmektedir³³⁵.

Sonuç olarak, Sardanapallos adlı karakter ile Assur krallarından Sanherib ve Asurbanipal eşitlenmeye çalışılmaktadır. Fakat bu aşamada Sardanapallos adlı karakterin kimliğinin tespit edilmesi hususunda belirsizlikler hala devam etmektedir. Çünkü bu iki iddiadan herhangi birinin kabul edilebilirliği konusunda yeterli dayanak bulunmamaktadır.

³³⁰ Sevin, 2014: 16.

³³¹ Burkert, 2009: 502.

³³² A. g. e, 2009: 505.

³³³ Papadopoulou, 2005: 107.

³³⁴ Burkert 2009: 505.

³³⁵ A. g. e, 2009: 503.

Sardanapallos ile ilgili olarak günümüze ulaşan bilgilerin tamamı sadece antik kaynak aktarımları aracılığıyla sağlanmaktadır. Üstelik bu antik yazarların neredeyse tamamı Grek kökenli ve dolayısıyla doğu toplumlarına karşı önyargılıdır. Bu noktada salt bu yazarların aktarımlarından hareketle, Sardanapallos adlı karakterin önerilen iki Assur kralından biri ile ilişkilendirilmesi pek mümkün gözükmemektedir. Dahası Papadopoulou ve Burkert'in da belirtildiği gibi³³⁶ Sardanapallos adlı karakterin, Grek algısında doğulu yaşam tarzını ve Doğu aristokrasisinin imajını betimlemek için kullanıldığı düşüncesi de bir başka olasılık olarak ele alınabilir.

III.6. Grek Kaynakları Niçin Böyle Bir Hikâye Anlatmaktadır?

Grek kaynakları tarafından aktarılan Sardanapallos'un efsaneleştirilerek anlatılmasının nedenini ve ayrıca Ankhiale kentinde bulunan yazıtın Grekler tarafından yanlış yorumlanmış olma ihtimalini ele aldığımızda, dikkatle değerlendirilmesi gereken en önemli husus, Grek ahlaki değerlerinin doğu toplumlarına karşı ne denli otoriter ve önyargılı olduğudur. Greklerin doğulu uluslar olarak nitelendirdikleri toplumlarla aralarında değer farkları bulunduğu reddedilemez bir gerçektir.

Doğu toplumlarına göre Grek kökenli yazarların aktarımlarında geçen, “*Ye, iç, neşelen!*” şeklindeki yazıt, zevkle dolu bir yaşama işaret eden zararsız gereksinimlerdir³³⁷. Burkert'a göre; bu zevkler Grekler tarafından zararlı ve gereksiz olarak algılanmış olmalıdır. Buna ek olarak Grek felsefesi, ἀπολαυστικός βίος'u (hayattan zevk almak) değersiz göstermeyi ve ondan insanları caydırmayı kendisine görev edinmiştir. Ayrıca Burkert, Sardanapallos ile ilgili olarak Aristoteles, Krates ve Chrysispos adlı yazarların Sardanapallos'un hayatını bir aptalın hayatı olarak görmekte ortak noktada buluştuklarını

³³⁶ Papadopoulou, 2005: 114; Burkert, 2009: 511.

³³⁷ Arrianus II. V. 3- 4.

aktarmaktadır. Ayrıca bu yazar tarafından Grekler'in zevk konusunda bu kadar katı olmalarının nedeni, nefsinin kontrol altına almak (ἐγκράτεια) felsefesi ile ilişkilendirilmektedir³³⁸.

Bu noktada ele alınması gereken bir diğer önemli husus ise, Assur dilindeki yazıt ile birlikte anılan heykelin sağ elinin parmaklarını şaklatır vaziyette gösterilmesi meselesidir. Bazı kaynaklarına göre bu jest ile “*Ye, iç, neşelen! Dünyada hiçbir şey bunun kadar değerli!*”³³⁹ şeklindeki yazıtın içeriği uygunluk göstermektedir³⁴⁰. Oysa Burkert tarafından bu el şaklatma jestinin Sami dilinde “*karabu*” adını aldığı ve “*tapmak*” ya da “*kutsamak*” anlamında kullanıldığı iddia edilmektedir³⁴¹. Ayrıca Burkert, bir başka kaynak tarafından ἀποκροτημα olarak nitelendirilen parmak şaklatma hareketinin³⁴² yüksek tabakaya yani krala özgü bir hareket olduğu iddia etmektedir³⁴³.

Grekler tarafından parmakları şaklatma olarak yeniden yorumlanan ve aşağılanan bu hareketin Grek kökenli yazarları etkilemiş olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla hem heykelin sağ elinde görülen jestin³⁴⁴ hem de Arami dilinde yazılmış yazıtın Grekler tarafından yanlış yorumlandığı iddia edilmektedir³⁴⁵. Bu durum, iki toplum arasındaki kültürel farklılıkların boyutları konusunda önemli ipuçları sağlamaktadır. Doğulu bir ulus olan Asurlular'dan kaldığı aktarılan anıt ve yazıt, Doğu kültürüne yabancı Grek kökenli yazarların ilgisini çekmiş ve onlara sıradışı gibi görünmüş olmalıdır.

³³⁸ Burkert, 2009: 511.

³³⁹ Aristobulos, FGH II B, frag. 6: 772- 773.

³⁴⁰ Papadopoulou, 2005: 107.

³⁴¹ Burkert, 2009: 513.

³⁴² Papadopoulou, 2005: 110.

³⁴³ Burkert, 2009: 513.

³⁴⁴ Aristobulos, FGH II B, frag. 6: 772- 773; Strabon, XIV. 5. 9; Athenaeus, 12. 39.

³⁴⁵ Erzen, 1940: 61.

SONUÇ

Antik kaynaklar tarafından Kilikia Bölgesi sınırları içerisinde bulunduğu aktarılan Ankhiale antik kentinin yerinin tespiti günümüze kadar yapılan araştırmalarda tam olarak ortaya konulamamıştır. Bazı araştırmacılar tarafından farklı lokalizasyon önerileri geliştirilse de bu öneriler antik kaynak aktarımları ya da ele geçen arkeolojik bulgularla örtüşmemektedir. Tarsus'un güneyinde bulunan Lagün alanı ile Soloi kenti arasında kalan Kazanlı³⁴⁶, Karaduvar³⁴⁷, Karacailyas³⁴⁸ Yumuktepe³⁴⁹, Soloi³⁵⁰ ve Tırmıl Tepe³⁵¹ gibi merkezler, araştırmacılar tarafından Ankhiale olarak önerilmektedirler (**Lev. 5 Harita 9**).

Ankhiale kentinin yerinin tespitine yönelik yapılan bu çalışmalardan kentin Karacailyas Höyüğüne lokalize edilmesi önerisi değerlendirildiğinde, Kalkan tarafından yapılan Ankhiale- Karacailyas Höyük eşitlemesi, hem antik kaynak aktarımları hem de arkeolojik bulgularla örtüşmektedir. Ayrıca Kalkan'ın çalışmasında, bu yerleşimden ele geçen arkeolojik verilerin 100 dönümlük bir alana yayıldığı bilgisi bulunmaktadır. Buna ek olarak bu arkeolojik verilerin Erken Neolitik, Demir Çağı, Roma Dönemi ve Ortaçağ'a ait malzemeler olduğu bilgisinin aktarılması, malzeme açısından da Ankhiale'nin Karacailyas Höyüğü'ne lokalize edilmesi yönündeki öneriyi destekler niteliktedir. Bunların yanı sıra höyüğün güneybatısında sur duvarlarına ait dolgu olabileceği düşünülen kalıntıların bulunduğu aktarılmaktadır. Ancak daha öncede belirtildiği gibi Arrianus tarafından Ankhiale'nin büyük ve güçlü kent surlarına sahip bir kent olarak tanımlanmış olması ile

³⁴⁶ Langlois, 1947: 32; Sayar, 2003: 63; Sayar, 2005: 223.

³⁴⁷ Beaufort, 2002: 265; Leake, 1976: 214; Zahariade, 1998: 484- 485.

³⁴⁸ Kalkan, 1999: 50; Kalkan, 2002: 160- 163.

³⁴⁹ Hild ve Hellenkemper, 1990: 185- 186.

³⁵⁰ Güney, 2014: 47.

³⁵¹ Casabonne, vd., 2001: 64; Casabonne, 2004: 123.

Kalkan tarafından tespit edilen arkeolojik bulguların yetersizliği ve bu yerleşimin sınırları bu lokalizasyon önerisinin doğruluğu konusunda kafa karıştırmaktadır.

Kalkan tarafından yapılan tez çalışmasında ele alınan bir diğer merkez ise Bekirde Höyük'tür. Kalkan, Bekirde Höyük'ten ele geçen obsidyen bir alet ile birlikte Hellenistik, Roma ve Byzans Dönemlerine tarihlendirilen malzemelerle höyük üzerindeki yerleşimin sürekliliğine vurgu yapmakta; ancak bu yerleşimi Ankhiale ile ilişkilendirmemektedir. Bekirde Höyük, Durukan tarafından yapılan çalışmada tekrar ele alınmakta ve bu yerleşim ile Karacailyas Höyük arasında bulunan mesafenin kısalığından dolayı, bu iki yerleşim biriminin ayrı iki yerleşim olarak değil de her iki yerleşimi de içine alacak şekilde Ankhiale antik kentinin yayılım alanı olarak değerlendirilmesi gerektiği önerilmektedir.

Hem Karacailyas hem de Bekirde Höyüğü'nün dâhil edildiği alanın Ankhiale kentiyle eşitlenmesi önerisi ile antik kaynak aktarımları karşılaştırıldığında, ilk olarak ele alınması gereken mesele antik yazarlardan Aristobulos'un Sardanapallos'a ait olduğunu aktardığı anıttır. Ayrıca bu anıttan Arrianus tarafından yapılan aktarımlarda da bahsedilmekte ve söz konusu anıtın Ankhiale kentinin kale duvarlarının hemen dışında bulunduğu vurgulanmaktadır. Aristobulos ve Arrianus tarafından aktarılan Sardanapallos anıtının Bekirde Höyüğü'nün yaklaşık 3 kilometre batısında bulunan Dikilitaş anıtı olması muhtemeldir.

Karacailyas ile Bekirde Höyüğünü kapsayan alanın Ankhiale'nin yayılım alanı olabileceği önerisini, Arrianus'un iletteği bilgilerle de doğrulamak mümkündür. Arrianus, İskender'in Tarsus'tan çıktıktan sonra Ankhiale'ye ulaştığı ve bu kentten sonra Soloi'ye geçtiği bilgisini aktarmaktadır. Ankhiale olarak önerilen bu alan, Arrianus'un aktarımları

ile uygun düşmekte ve Tarsus ile Soloi kentleri arasında konumlanmaktadır. Ayrıca Arrianus'un aktarımlarında İskender'in Tarsus'tan çıktıktan sonra bir günlük yürüyüş mesafesinin ardından Ankhiale'ye ulaştığı bilgisi bulunmaktadır. Tarsus ile Ankhiale olarak tanımlanan bu merkez arasındaki mesafe de Ankhiale'nin bu noktada konumlandırılmasını doğrular niteliktedir. Bütün bunlara ek olarak yine Arrianus'un aktarımlarında Ankhiale'nin güçlü kent surlarına sahip olduğuna dair detaylara yer verilmektedir. Hem Karacailyas Höyük'te etrafa dağılmış vaziyette görülen blok taşlar³⁵² (**Lev.10 Fig. 11**) hem de Bekirde Höyük'te görülen blok taşlardan oluşturulan duvar sıraları³⁵³, Arrianus'un aktarımlarında geçen sur duvarlarına ait olmalıdır.

Bir diğer antik yazar Strabon tarafından aktarılan bilgiler arasında, Ankhiale'nin Zephyrion kentinin yakınlarında, deniz kıyısından biraz içeride konumlandığına dair ayrıntılara yer verilmektedir. Karacailyas ve Bekirde höyüklerini kapsayan alan ele alındığında, Ankhiale olarak önerilen bu alanın konumu ile Strabon'un aktarımları uygunluk göstermektedir. Bir başka ifadeyle Karacailyas Höyük ile Bekirde Höyüğü'nün dâhil edildiği bu alan, deniz kıyısının biraz yukarısında konumlanmaktadır.

Ankhiale'nin lokalizasyonu konusunda üzerinde durulması gereken bir diğer önemli husus ise, Assur tarafından kurulan kentlerin, bir nehrin iki yakasına konumlandırılması meselesidir. Bazı kaynaklar tarafından Ankhiale ile birlikte aynı günde Sardanallos tarafından kurulduğu aktarılan Tarsus kentinin Babil'e benzer bir biçimde, Kydnos Nehri'nin iki yakasında tekrar inşa edildiği aktarılmaktadır³⁵⁴. Bu bilgiden de anlaşılacağı gibi Babil ve Tarsus gibi kentlerde uygulandığı görülen yeni kurulan kentin bir

³⁵² Kalkan, 1999: 50; Kalkan, 2002: 163.

³⁵³ Kalkan, 1999: 19; M. Durukan, *Mersin'den Tarsus'a Kilikia Kıyılarındaki Kayıp Kentler*, Baskıda.

³⁵⁴ Tarsus kentinin Asur Dönemi'nde yeniden inşası için ayrıca bkz. Hirschfeld, 1894: 2103; Jones, 1937: 194; Ruge, 1932: 2415- 2416.

nehir iki kenarına konumlandırılması geleneği, Assur Dönemi'nde yeniden kurulduğu ifade edilen Ankhiale kentinde de uygulanmış olabilir. Karacailyas Höyüğü ile Bekirde Höyüğünü kapsayan alanın konumu, Ankhiale için de aynı uygulamanın kullanılmış olabileceğini akla getirmektedir. Modern adı Deliçay olan nehir, Karacailyas ve Bekirde höyüklerinin arasından geçmektedir.

Karacailyas Höyük'ten ele geçen ve oldukça geniş bir alana yayıldığı ifade edilen malzemeler; Erken Neolitik, Demir Çağı, Roma Dönemi ve Ortaçağ'a tarihlendirilmektedirler. Bununla birlikte Bekirde Höyük'ten obsidyen bir alet ile birlikte, Hellenistik, Roma ve Byzans Dönemlerine ait malzemelere yüzeyde rastlanması, bu iki yerleşim birimi arasında arkeolojik malzeme açısından da paralellik bulunduğu işaret etmektedir. Bu iki yerleşim biriminde henüz detaylı arkeolojik çalışmalar yapılmamasına rağmen, yüzeyde rastlanan malzemelerden hareketle bu iki yerleşimin iskân edildiği dönemlerin birbiriyle çağdaş olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda Ankhiale'nin bu alana lokalize edilmesi önerisi, tarihsel süreç ve arkeolojik malzeme açısından da bu fikri destekler niteliktedir.

Strabon tarafından yapılan aktarımlar ile Ankhiale'nin yayılım alanı olarak önerilen bu alan karşılaştırıldığında, Strabon'un tanımlamalarında Ankhiale'nin Zephyrion kentinin doğusunda, deniz kıyısından biraz içeride konumlandığına yönelik bilgiler bulunmaktadır. Strabon tarafından aktarılan bu bilgi ile Karacailyas Höyüğü ve Bekirde Höyüğü'nün konumu birbirini tamamlamaktadır.

Bir diğer antik yazar Stephanos Byzantios'un aktardığı bilgiler arasında Ankhiale'nin yakınlarından kent ile aynı taşıyan *Ankhialeos* Nehri'nin geçtiği bilgisi bulunmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi Ankhiale olarak önerilen Karacailyas

Höyüğü'nün batısından ve Bekirde Höyüğü'nün doğusundan modern adı Deliçay olan bir nehir geçmektedir. Deliçay Nehri ve Stephanos'un *Ankhialeos* Nehri olarak tanımladığı nehrin eşitlenmesi de bu alanın Ankhiale olduğu önerisini desteklenmektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı Karacailyas Höyük, Bekirde Höyük ve Dikilitaş'ı kapsayan alan, Ankhiale kentinin yayılım alanı olarak önerilebilir (**Lev. 5 Harita 10**).

Ankhiale kenti ile ilişkili olarak ortaya çıkan ikinci problem, bu kentin Assur metinlerinde adı geçen Ingira ile eşitlenmek istenmesidir. Buna göre; Assurlular tarafından Ingira olarak anılan kent, Grek kaynaklarında adı geçen Ankhiale olmalıdır. Bu iki kentin eşitlenmesi önerisi, Ingira ve Ankhiale kentlerine ait olduğu iddia edilen ve Soloi sikke tipolojisini yansıtan iki farklı sikke üzerinden tartışılmaktadır. Ingira, Ankhiale ve Soloi sikkeleri üzerinde görülen tipolojik benzerlik, aynı kentin önce Ingira, daha sonra Ankhiale ve son olarak da Soloi adıyla varlık gösterdiği şeklindeki bir iddia ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Bir başka ifadeyle bu üç farklı isim, farklı dönemlerde aynı kenti tanımlamak için kullanılmıştır. Bu öneri değerlendirildiğinde, ilk olarak bu üç kente ait olduğu düşünülen sikkelerin tarihlendirilmesi önem kazanmaktadır. Söz konusu kentlere ait olduğu ifade edilen sikkeler, genel olarak MÖ 5. yüzyıla tarihlendirilmektedir³⁵⁵.

MÖ 5. yüzyıla tarihlendirilen sikkeler aracılığıyla Ingira, Ankhiale ve Soloi kentleri, yüz yıl gibi kısa bir sürede üç farklı isimle adlandırılmış olamaz. Bu nedenle bu üç kentin, söz konusu dönemde yakın mesafede konumlanan komşu kentler olduğu kabul edilebilir. Bu üç farklı kentin sikkeleri arasındaki benzerlik ise, Persler tarafından ele geçirilen bu komşu kentlerin "Pers kontrolünde ortak bir darphanede" sikke darp ettirdikleri önerisi ile açıklanabilir. Öyle ki Pers kontrolünde ekonomik birlik örnekleri, MÖ 4. yüzyılda Pers satrabları Tribazos, Pharnabazos ve Mazaeos zamanından da

³⁵⁵ Casabonne, vd., 2001: 57; Güney, 2014: 49; Özbayoğlu, 1999: 211.

bilinmektedir³⁵⁶. Ingira, Ankhiale ve Soloi kentleri arasında benzer bir işbirliğinin olabileceği düşüncesi; Issos, Mallos, Tarsus ve Soloi kentlerinin Tribazos denetiminde ortak sikke darp ettirmeleri ile de desteklenmektedir.

Ankhiale kenti konusunda çözümlenmesi gereken üçüncü ve son problemi ise, Grek kökenli yazarların aktarımlarında kentin kurucusu olarak adı geçen Sardanapallos'un kimliğinin tespit edilmesi konusunda ortaya çıkan belirsizlik oluşturmaktadır. Bu konu ile ilgili ilk öneri, Sardanapallos adlı karakterin efsaneleştirilmiş bir kişilik olduğu ve doğulu toplumların Grek algısındaki yansımaları temsil ettiği yönündedir. Bu durum, dönemin Grek felsefesi ile ilişkilendirilmekte ve Grek algısında Sardanapallos adlı karakterin dönemin Doğu imajını yansıttığı iddia edilmektedir.

Bununla birlikte bu karakterin belli bir kişiden yola çıkılarak oluşturulduğunu düşünen araştırmacılar da bulunmaktadır. Bir grup araştırmacı tarafından Sardanapallos karakteri, Ingira ve Tarsus kentlerini yeniden restore ettirdiği belirtilen Sanherib³⁵⁷ ile ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla Sanherib'in restore ettirdiği Ingira'nın Ankhiale ile eşitlenmesi ve Ankhiale'nin kurucusu olarak gösterilen Sardanapallos'un kimliğinin Sanherib ile saptanması gerektiği önerilmektedir. Öte yandan Ingira, Ankhiale ve Soloi sikkeleri üzerinden geliştirilen tartışmalar aracılığıyla, bu üç kentin farklı kentler olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla Sanherib tarafından restore edilen Ingira, Ankhiale değildir. Bu durumda Ankhiale'nin kurucusu olduğu söylenen Sardanapallos'un Sanherib ile ilişkilendirilmesi hususunda bazı tutarsızlıklar ortaya çıkmaktadır.

Sardanapallos'un kimliğin tespit edilmesi konusunda ortaya atılan üçüncü iddia ise, Kilikia Bölgesi üzerinde önemli aktiviteleri olduğu bilinen Assur Kralı Asurbanipal'in

³⁵⁶ Troxell ve Spengler, 1969: 9- 10; Güney, 2014: 46.

³⁵⁷ Luckenbill, 1924: 61; Alkım, 1965: 17.

Sardanapallos olabileceği yönündedir. Asurbanipal'in Assur sınırlarını *Khilakku* (Dağlık Kilikia)'ya kadar ulaştırdığı ve bölge üzerinde Assur kontrolünün sağlanmasında aktif rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Öte yandan Asurbanipal ile Sardanapallos isimlerinin fonetik olarak birbirine benzediği de iddia edilmektedir.

Görüldüğü üzere Sardanapallos konusu ile ilgili olarak farklı iddialar ortaya atılmakta ve söz konusu dönemde Kilikia Bölgesi'nde aktiviteleri bilinen Assur kralları ile Sardanapallos adlı karakter ilişkilendirilmektedir. Bu noktada Sardanapallos karakteri ile ilgili olarak henüz netleşmiş bir sonuç yoktur. Bu üç iddiadan herhangi birinin kabul edilebilmesi için daha fazla kanıt gereksinim duyulmaktadır.

Sonuç olarak Karacailyas Höyük, Bekirde Höyük ve Dikilitaş'ı kapsayan alanın, Grek kaynaklarında adı geçen Ankhiale kentinin yayılım alanı olduğu önerilebilir. Öte yandan Assur metinlerinde bahsedilen Ingira kentinin Ankhiale ile eşitlenmek istenmesinde bazı belirsizlikler bulunmaktadır. Günümüze ulaşan bazı arkeolojik veriler aracılığıyla birbirleriyle ilişkilendirilen Ingira, Ankhiale ve Soloi kentlerinin yakın mesafede kurulmuş komşu kentler olduğu ve bu kentler arasında "Persli yöneticinin kontrolünde" ortak sikke basımının ötesine geçmeyen bir işbirliği olduğu ileri sürülebilir. Ayrıca bu kentlerden Ankhiale'nin kurucusu olarak nitelendirilen Sardanapallos'un kimliğinin tespitine yönelik ortaya atılan iddialardan herhangi birinin kabul edilmesi için daha somut kanıtlara ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Aristobulos. (1929). *Zeitgeschichte*. F. Jacoby (Eds.), *Die Fragmente Der Grieschischen Historiker, II B* içinde (ss. 772- 773). Berlin: Weidmannsche Buchhandlung.

Aristophanes. (2010). *Kuşlar bulutlar*. (Çev. F. Akderin). İstanbul: Mitos- Boyut Yayınları.

Arrianus. (2005). *İskender'in seferi*. (Çev. F. Akderin). İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Athenaeus. (1854). *The Deipnosophists or; banquet of the learned of Athenaeus* (Çev. C. D. Yonge). London: Bohn's Classical Library.

Byzantios, S. (1840). *Ethnicorum quae supersunt*. (Çev. A. Meineke). Berlin: Impensis G. Reimeri.

Dionysios. (1965). *Orbis descriptio*. K. Mullerus (Eds.). *Geographi Graeci Minores II* içinde (ss. 157- 158). Hildesheim: Georg Olms Verlagsbuchhandlung.

Hekataios. (1923). *Genealogie und mythographie*. F. Jacoby (Eds.). *Die Fragmente Der Grieschischen Historiker I* içinde (ss. 36). Berlin: Weidmannsche Buchhandlung.

Hellanikos. (1929). *Zeitgeschichte*. F. Jacoby (Eds.). *Die Fragmente Der Grieschischen Historiker II B* içinde (ss. 650). Berlin: Weidmannsche Buchhandlung.

Herodotos. (2007). *Tarih*. (Çev. M. Ökmen). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kallisthenes. (1923). Genealogie und mythographie. F. Jacoby (Eds.). *Die Fragmente Der Griechischen Historiker I* içinde (ss. 123). Berlin: Weidmannsche Buchhandlung.

Ksenophon. (2010). *Anabasis (onbinlerin dönüşü)*. (Çev. T. Gökçöl). İstanbul: Sosyal Yayınları.

Plinius. (1855). *The natural history of Pliny*. (Çev. J. Bostock ve H. T. Riley). London: Bohn's Classical Library.

Skylaks. (1856). Scylacis, ut fertur, periplus. C. Mullerus (Eds.). *Geographi Graeci Minores I* içinde (ss. 76- 77). Paris: Institutum Franciae Typographi.

Strabon. (2009). *Antik Anadolu coğrafyası: (Geographika: XII-XIII-XIV)*. (Çev: A. Pekman). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Modern Kaynaklar

Agizza, R. (2001). *Antik Yunanda mitoloji (masallar ve söylenceler)*. (Çev. Z. Zühre İlkelen). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları (Özgün çalışma 1985).

Alkım, U. B. (1965). The road from Sam'al to Asitawandawa. *Anadolu Araştırmaları, Cilt II*, 1- 45.

Arslan, N. (2001). Kilikia bölgesi'ndeki Grek kolonizasyonu. *OLBA, IV*, 1- 17.

Arslan, N. (2003). Zur frage der kolonisation Kilikiens anhand der griechischen importkeramik. H. A. G. Brijder ve B. Schmaltz (Eds.). *Griechische Keramik im Kulturellen Kontext* içinde (ss. 258- 261). Münster: Scriptorium.

- Barker, W. B. (1853). *Lares and penetas: or, Cilicia and its governors*. London: Ingram, Cooke, and Co.
- Barnett, R. D. (1940). The Greek pottery. *Liverpool Annals of Archaeology and Anthropology*, XXVI, 98-100.
- Baydur, N. (1983). Tarsus Dönüktaş kazısı. *1. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 133- 138.
- Beaufort, F. (2002). *Karamanya*. (Çev. Ali Neyzi-Doğan Türker). Antalya: Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.
- Bing, J. D. (1969). *A history of Cilicia during the Assyrian period*. Yayınlanmamış doktora tezi, University of Michigan: Ann Arbor.
- Bing, J. D. (1973). A further note on Cyinda/"Kundi". *Zeitschrift für Alte Geschichte*, 22, 346- 350.
- Bunbury, E. H. (1959). *A History of ancient geography*. New York: Dover Publications.
- Burkert, W. (2009). Sardanapal zwischen mythos und realität: Das grab in Kilikien. C. Walde und Ueli Dill (Eds.). *Antike Mythen Medien, Transformationen und Konstruktionen* içinde (ss. 502- 515). Berlin: De Gruyter.
- Caneva, I., ve Marcolongo, B. (2004).
The history of the mound. I. Caneva ve V. Sevin (Eds.). *Mersin Yumuktepe a reappraisal* içinde (ss. 23- 32). Salento: Congedo Editore.
- Casabonne, O., Forlanini, M. ve Lemaire, A. (2001). Ingira (Cilicie): Numismatique et geographie historique. *Revue belge de numismatique et de sigillographie*, CXLVII, 57- 66.

Casabonne, O. (2004). A political and cultural portrait of Cilicia from the end of the Bronze Age to the Macedonian conquest (XII th- IV th Cent B. C.). *European union mosaic programme- Region steeped in ancient history and culture* içinde (ss. 17- 24). Mersin.

Casabonne, O. (2012). Kilikia: Bağımsızlıktan Makedon fethine. *Arkeo Atlas, 1*, 218- 224.

Cuinet, V. (1892). *La Turquie d'Asie; géographie administrative, statistique, descriptive et raisonnée de chaque province de L'Asie Mineure*. Paris: Ernest Leroux.

Dalley, S. (1999). Sennacherib and Tarsos. *Anatolian Studies, Volume 49*, 73- 80.

Davis, J. E. (1879). *Life in Asiatic Turkey a Journal of travel in Cilicia: Pedias and Tracheia, and Cappadocia*. London: Charing Cross S. W.

Desideri, P., ve Jasink, A. M. (1990).

Cilicia: Dall'eta di Kizzuwatna alla conquista Macedone. Torino: Casa Editrice Le Lettere.

Durukan, M., ve Alkaç, E. (2007). Klasik dönem seramikleri. *Dağlık Kilikia'da bir antik kent kazısının sonuçları: Nagidos* içinde (ss. 112-154). Antalya: Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.

Durukan, M. (Yayın aşamasında). *Mersin'den Tarsus'a Kilikia kıyılarındaki kayıp kentler*.

Erhat, A. (207). *Mitoloji sözlüğü* (15. bs. I. 286- 287). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Erzen, A. (1940). *Kilikien bis zum ende Perserherrschaft*. Yayımlanmamış doktora tezi, Universität Leipzig, Leipzig.

- Erzen, A. (2007). *Tarsus kılavuzu*. Mersin: Test Teknik Matbaası.
- Forbiger, A., (1848). Politische geographie. G. Mayer (Eds.). *Handbuch der alten geographie* içinde (ss. 1084). Leipzig: Verlag von Gustav Mayer.
- Garstang, J. (1929). *The Hittite Empire*. London: Constable And Company LTD.
- Garstang, J. (1937). Explorations in Cilicia the neilson expedition: Preliminary report. *Liverpool Annals of Archaeology and Anthropology*, XXIV, 52-65.
- Garstang, J. (1938). Explorations in Cilicia the neilson expedition: Preliminary report II. *Liverpool Annals of Archaeology and Anthropology*, XXV, 12-23.
- Garstang, J. (1953). *Prehistoric Mersin: Yümük Tepe in Southern Turkey*. Oxford: At The Clarendon Press.
- Gates, C. (2005). The Place of the Achaemenid Persian period in archaeological research in Cilicia and Hatay (Turkey). L' archeologie de l' empire achemenide: nouvelles recherches, *Persika*, 6, 49-69.
- Gjerstad, E. (1934). Cilician studies. *Revue Archaeologie*, III, 155- 203.
- Goldman, H. (1935). Preliminary expedition to Cilicia, 1934, and excavations at Gözlü Kule, Tarsus, 1935. *American Journal of Archaeology*, Vol. 39, 526- 549.
- Gough, M. (1952). Anazarbus. *Anatolian Studies*, II, 85- 150.
- Güney, H. (2014). Same type, different legend: Anchiale or Soloi?, *ADALYA*, XVII, 45-54.

- Heberdey, R. ve Wilhelm, A. (1993). *Reisen in Kilikien*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Head, B. V. (1911). *Historia numorum*. Oxford: Oxford University Press.
- Hild, F., ve Hellenkemper, H. (1990). *Kilikien und Isaurien TIB V*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Hill, G. F. (1900). *Catalogue of the Greek coins of Lycaonia, Isauria, and Cilicia*. London: Oxford University Press.
- Hirschfeld, O. (1894). Anchiale. *Real encyclopädie der Classischen altertumswissenschaft* (Vol. I, pp. 2103). Stuttgart: J. B. Metzlerscher Verlag.
- Hirschfeld, O. (1894). Anchialeus. *Real encyclopädie der Classischen altertumswissenschaft* (Vol. I, pp. 2104). Stuttgart: J. B. Metzlerscher Verlag.
- Jasink, A. M. (1991). Hittite and Assyrian routes to Cilicia. *In Anatolia Antiqua, Tome I*, 253- 259.
- Jasink, A. M., ve Bombardieri, L. (2007). The Göksu river valley from Late Bronze to Iron Age: Local cultures, external influences, and relations with foreign peoples. M. C. Hoff ve R. F. Townsend (Eds.). *Rough Cilicia New Historical and Archaeological Approaches* içinde (ss. 16- 26). Oxford: Oxbow Books.
- Jasink, A. M., ve Bombardieri, L. (2008). Assyrians, Phoenicians, Cypriots and Greeks: Co-existence of foreign cultural influences in the Çukurova plain during the Iron Age. *OLBA, XVI*, 23- 56.

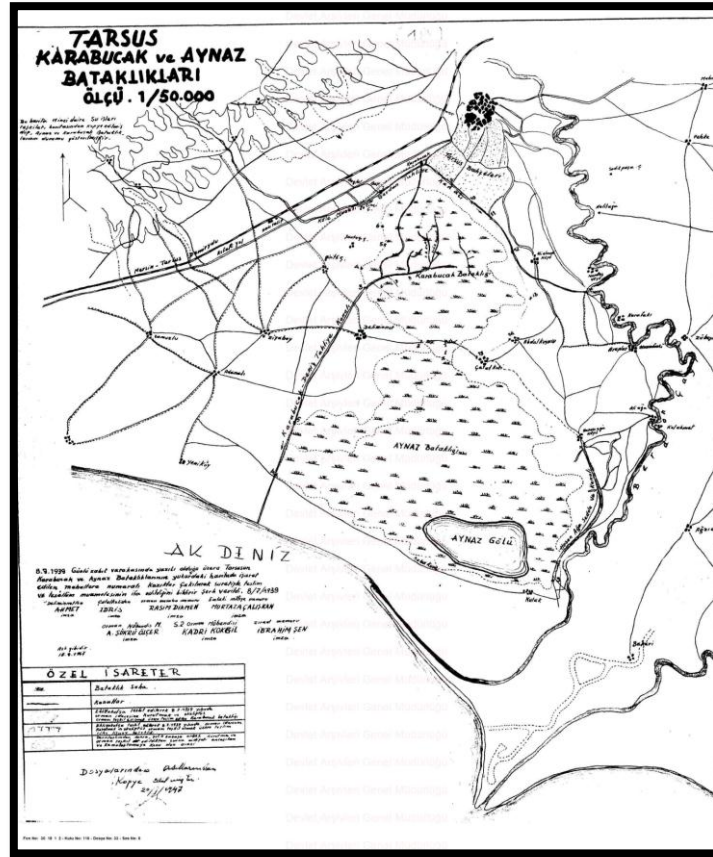
- Jones, A. H. M. (1937). *The cities of the eastern Roman provinces*. Oxford: At The Clarendon Press.
- Kalkan, H. (1999). *Ankhiale'nin yeri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kalkan, H. (2002). Ankhiale in Kilikien. *Epigraphica Anatolica*, 34, 160-164.
- Kurt, M. (2008). Que ülkesi ve Yeni Asur Devleti'nin Anadolu politikası bakımından önemi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 117- 133.
- Kurt, M. (2009a). Sanherib Dönemi Kilikya isyanları. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 46, 189- 204.
- Kurt, M. (2009b). Demir Çağı'nda Kilikya'da politik yapı. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi*, 3, 119- 129.
- Kurt, M. (2010). II. Sargon Devri kaynakları ışığında Güney Anadolu ve Toros Dağları Bölgesi. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 48, 69- 88.
- Langlois, V. (1856). *Missions scientifiques et litteraires. Choix de Rapports et Instructions, Tome IV*. Paris: Imprimerie Impériale.
- Langlois, V. (1947). *Eski Kilikya*. (Çev: M. Rahmi Balaban). Mersin: Yeni Mersin Basımevi (Özgün çalışma 1861).
- Leake, W. M. (1976). *Journal of a tour in Asia Minor*. New York: George Olms Verlag.
- Liddell, H. G.- Scott, R. (1819). *ἀγκιάλοξ. A Greek- English lexicon* (Vol. I, pp. 16). Oxford: Oxford University Press.

- Luckenbill, D. D. (1924). *The annals os Sennacherib*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Meyer, E. (1975). Zephyrion. *Der kleine Pauly; Lexion der antike* (Vol. V, pp. 1512). München: Alfred Druckenmüller Verlag.
- Olmstead, A. T. (1960). *History of Assyria*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Oppenheim, A. L. (1960). The city of Assur in 714 BC. *Journal of Near Eastern Studies*, XIX, 133- 147.
- Özaydın, T. (2010). Demir Çağ tabakaları. I. Caneva- G. Köroğlu (Eds.). *Yumuktepe dokuzbin yıllık yolculuk içinde* (ss. 73- 78). İstanbul: Ege Yayınları.
- Özbayoğlu, E. (1999). Soli (Cilicia) ve “Soloecismus”. *OLBA II, Cilt I*, 209- 219.
- Özgüç, T. (2011). Assur ticaret kolonileri. *Arkeo Atlas, Sayı I*, 244- 251.
- Öztan, A. (2011). Acemhöyük. *Arkeo Atlas, Sayı I*, 249.
- Papadopoulou, I. N. (2005). Sardanapallus’ gesture. D. Cairns (Eds.). *Body language in the Greek and Roman words içinde* (ss. 107- 122). Wales: Gomer Press.
- Pape, W., ve Benseler, G. E. (1911). Ἀρχιόλη. *Wörterbuch der Griechischen Eigennamen* (Vol. I, pp. 15). Braunschweig: Druck und Verlag von Friedrich Biemeg & Sohn.
- Pape, W., ve Benseler, G. E. (1911). Ἀρχιόλεός. *Wörterbuch der Griechischen Eigennamen* (Vol. I, pp. 15). Braunschweig: Druck und Verlag von Friedrich Biemeg & Sohn.
- Ramsay, W. M. (1907). *The cities of St. Paul: Their influence on his life and thought*. London: Hodder and Stoughton.

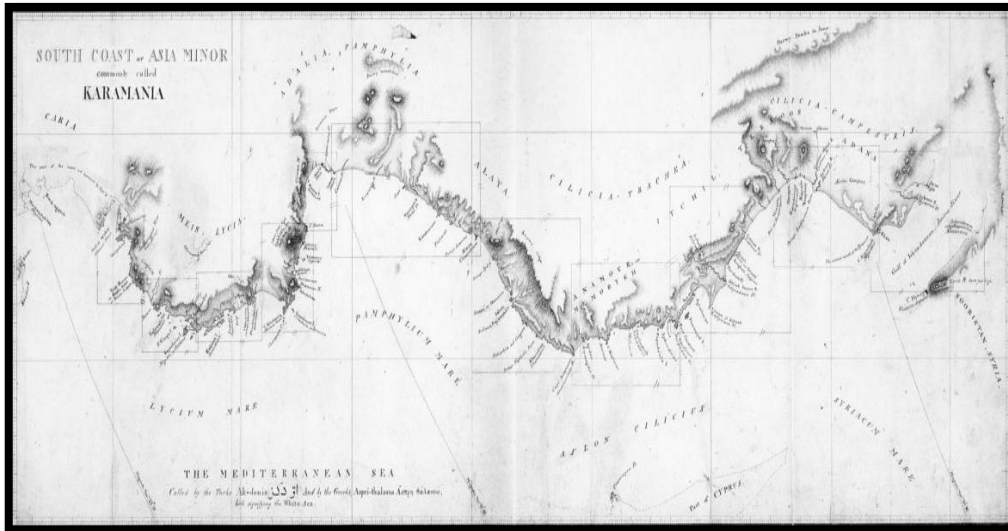
- Ramsay, W. M. (2000). *Tarsus: Aziz Paulus'un kenti*. (Çev. L. Zoroğlu). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Robinson, E. S. G. (1948). Greek coins acquired by the British Museum 1938- 1948 I. J. Allan, H. Mattingly and E. S. G. Robinson (Eds.). *Numismatic chronicle and journal of the royal numismatic society VIII* içinde. (ss. 43- 59). London: Bernard Quaritch.
- Ruge, O. (1922). Kilikia. *Real- Encyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*. (Vol. XI, pp. 386). Stuttgart: J. B. Metzlersche Verlagbuchhandlung.
- Ruge, O. (1929). Soloi. *Real- Encyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*. (Vol. VI, pp. 936). Stuttgart: J. B. Metzlersche Verlagbuchhandlung.
- Ruge, O. (1932). Tarsus. *Real- Encyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft* (Vol. VIII, pp. 2413- 2438). Stuttgart: J. B. Metzlersche Verlagbuchhandlung.
- Sayar, M. H. (2001). Kilikya'da epigrafi ve tarihi coğrafya araştırmaları 1999. 18. *Araştırma Sonuçları Toplantısı, Cilt 1, 275- 288*.
- Sayar, M. H. (2003). Kilikya'da epigrafi ve tarihi coğrafya araştırmaları. 20. *Araştırma Sonuçları Toplantısı, Cilt 2, 59- 70*.
- Sayar, M. H. (2004). Mersin'de kayıp kentler: Mersin'in antikçağ yerleşim coğrafyası. F. Özdem (Eds.). *Sırtı dağ, yüzü deniz: Mersin* içinde. (ss.11-25). Mersin: Yapı Kredi Yayınları.
- Sayar, M. H. (2005). Kilikya yüzey araştırmaları 2003. 22. *Araştırma Sonuçları Toplantısı, Cilt 2, 219- 228*.

- Sayce, A. H. (1910). The Cilician Cities of Anchiale and Illubru. *Journal of the royal Asiatic society of Great Britain and Ireland*, 1339- 1343.
- Seton- Williams, M. V. (1954). Cilician survey. *Anatolian Studies*, IV, 121-174.
- Sevin, V. ve Caneva, I. (1995). 1993 yılı Mersin/Yumuktepe kazıları. *XVI. Kazı Sonuçları Toplantısı, Cilt I*, 27- 41.
- Sevin, V.-Caneva, I. ve Köroğlu, K. (1998).
Mersin’de yeni bir merkez: Karacailyas höyüğü. K. Köroğlu (Eds). *5. yılında yumuktepe 1993-1997 içinde*. (ss. 23). İstanbul: Ege Yayınları.
- Sevin, V. (2011). Eski Yakındoğu’nun süper gücü: Assur İmparatorluğu. *Arkeo Atlas, Sayı I*, 404- 407.
- Sevin, V. (2014). *Assur resim sanatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Stillwell, R. (1976). Soloi. *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites* (Vol. I, pp. 850-851). New Jersey: Princeton University Press.
- Ten Cate, H. (1961). *The Luwian population groups of Lycia and Cilicia Aspera during the Hellenistic Period*. Leiden: Brill.
- Troxell, H. A. ve Spengler, W. F. (1969).
A Hoard of early Greek coins from Afghanistan. *The American numismatic society museum notes*, 15, 1-19.
- Tümpel, K. (1894). Ἀρχιἀλη. *Real encyclopädie der Classischen altertumswissenschaft* (Vol. I, pp. 2104). Stuttgart: J. B. Metzlerscher Verlag.

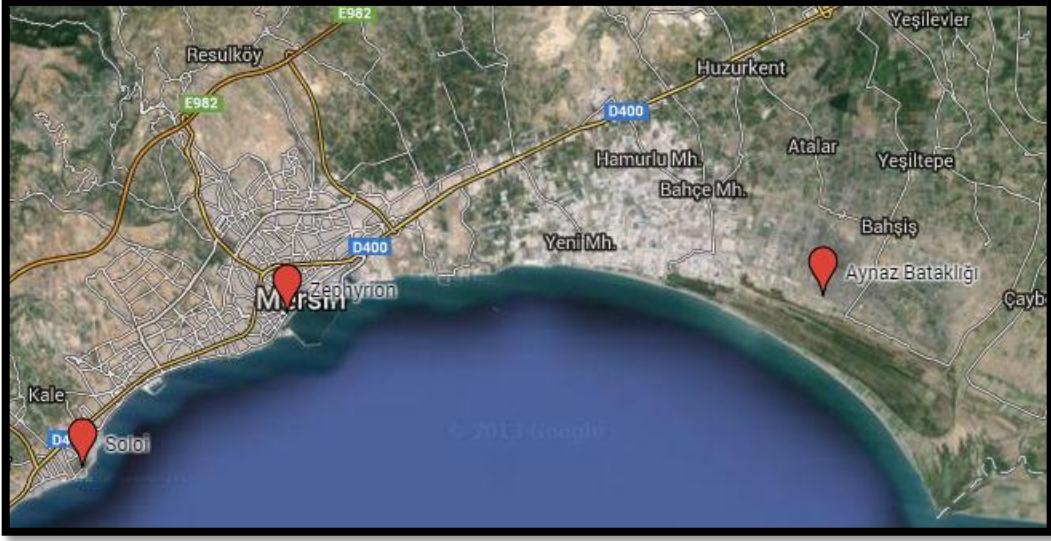
- Ünal, A. ve Girginer, S. (2007). Kilikya- Çukurova ilk çağlardan Osmalılar Dönemi'ne kadar Kilikya'da tarihi coğrafya, tarih ve arkeoloji. İstanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık.
- Weißbach, F. H. (1920). Sardanapal. *Paulys Real- Encyclopädie der Classischen Alterumswissenschaft* (Vol. II, pp. 2436- 2475). Stuttgart: J. B. Metzlersche Buchhandlung.
- Wittke, A. M., Olshausen, E. ve Szydlak, R. (Eds.). (2007). *Historischer atlas der antiken welt*. Stuttgart: J. B. Metzler Verlag.
- Zahariade, M. (1998). *Lexion of the Greek and Roman cities and place names in antiquity, ca. 1500- B. C.- ca. A. D. 500*. Amsterdam: Adolf M. Hakkert.
- Zgusta, L. (1984). *Kleinasiatische ortsnamen*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- Zoroğlu, L. (1994). Cilicia Tracheia in the Iron Ages: The Khilakku Problem. A. Çilingiroğlu ve D. E. French (Eds.). *Anatolian Iron Ages 3* içinde (ss. 301-309). Ankara: British Institute of Archaeology at Ankara.

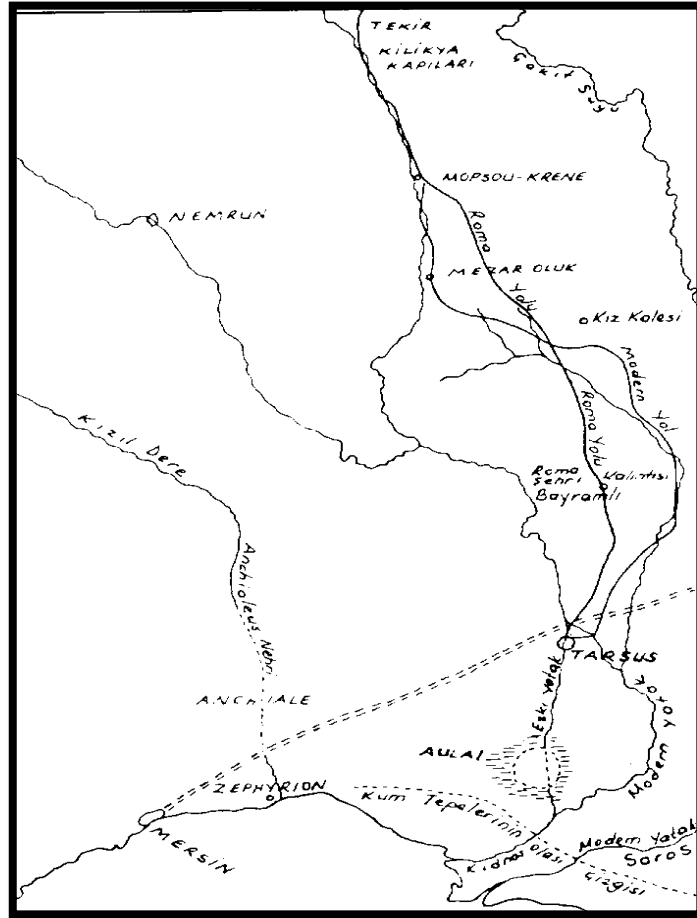
Harita 1. Lagün Alanı

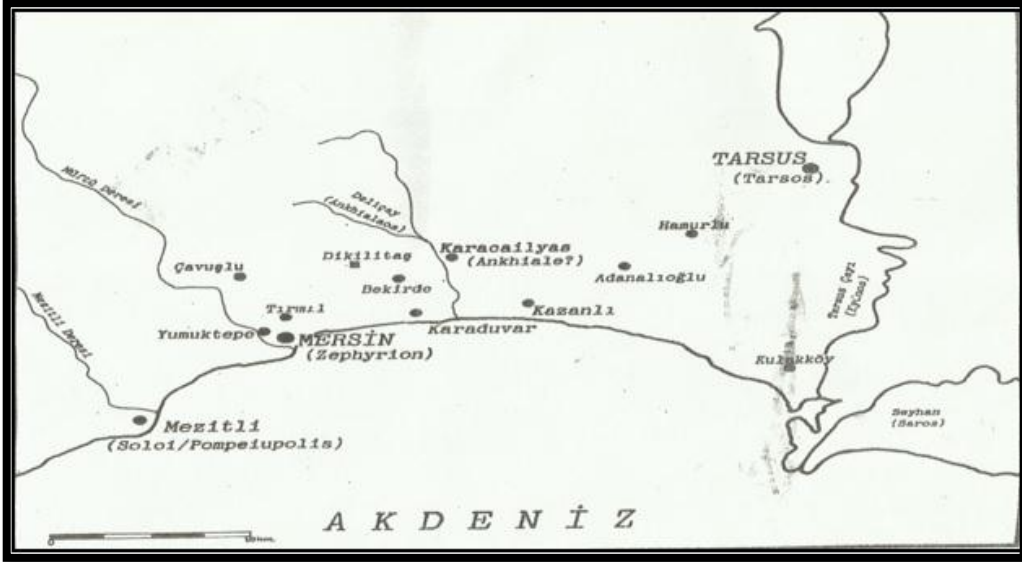
Harita 2. Beaufort'a Ait Akdeniz Kıyı Şeridi Haritası

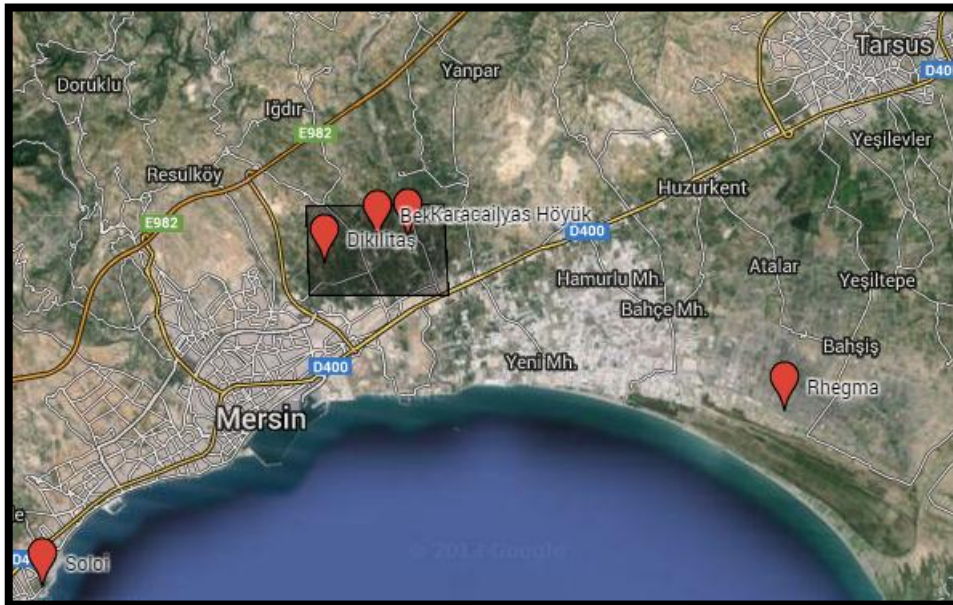
Harita 3. Ankhiale'nin Aranması Gereken Sınırları Gösteren Harita

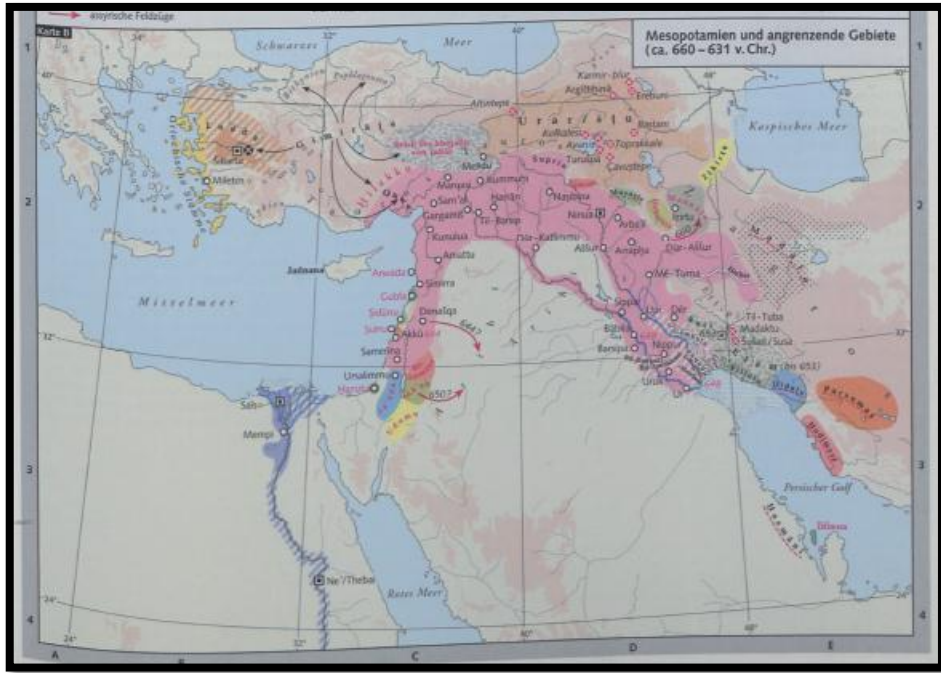
Harita 4. Ramsay Tarafından Oluşturulan Harita

Harita 5. Karacailyas Höyüğü Gösteren Harita

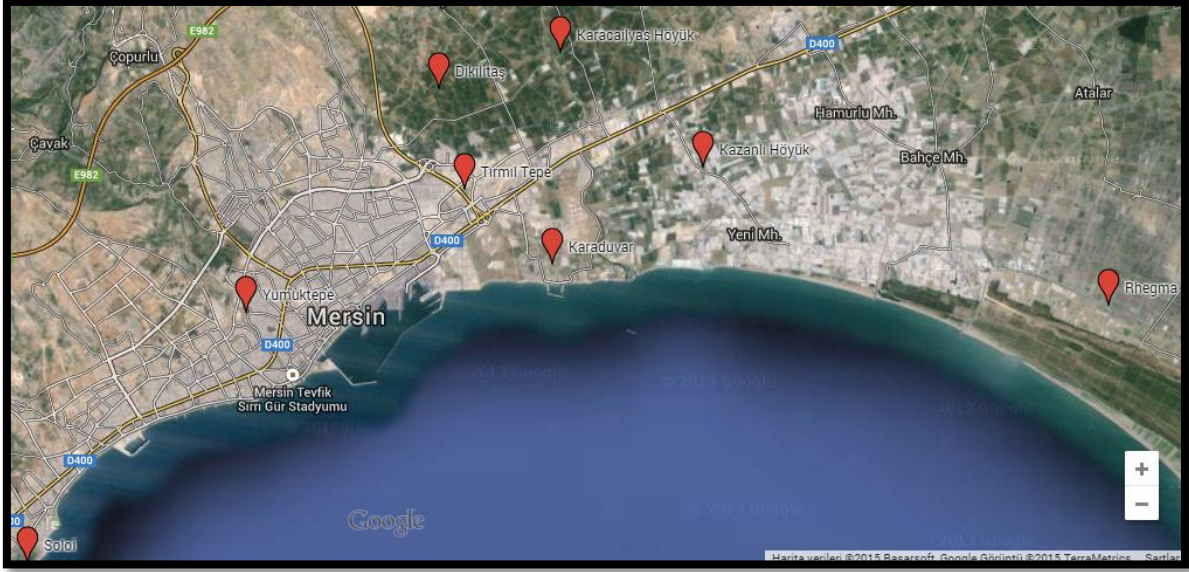
Harita 6. Karacailyas ve Bekirde Höyüklerini Gösteren Harita

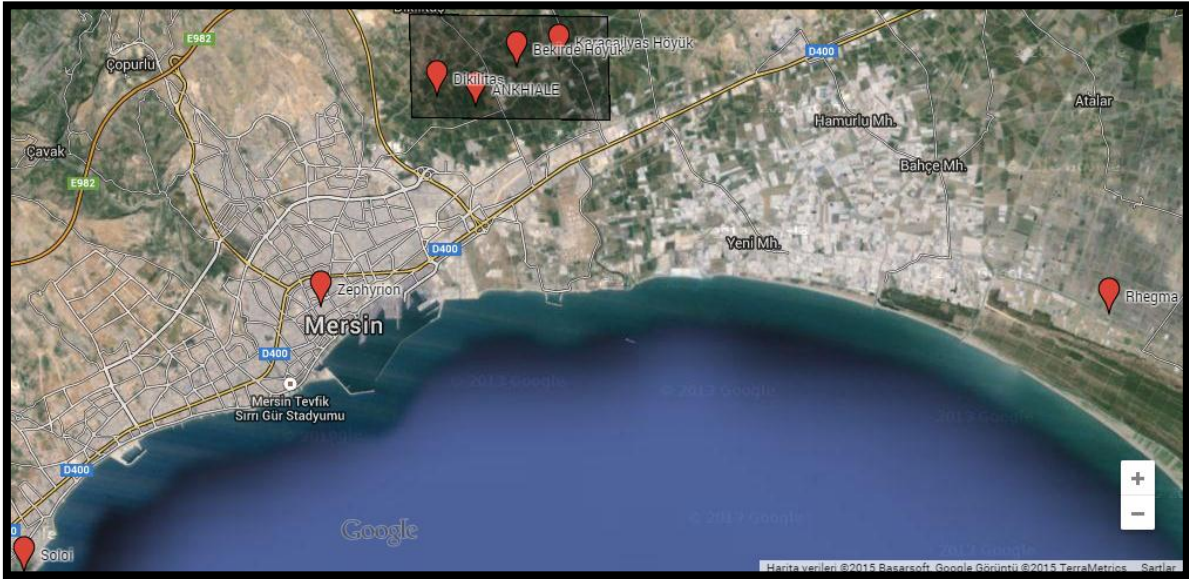
Harita 7. MÖ 7. Yüzyıl'da Assur Sınırları

Harita 8. Ingira Kentini Gösteren Harita

Harita 9. Mersin- Tarsus Arasındaki Alanda Ankhiale Olarak Önerilen Merkezler

Harita 10. Ankhiale Olarak Önerilen Alanı Gösteren Harita

Figür 1. Dikilitaş Anıtı

Figür 2. Kazanlı Höyük, Güneybatı'dan Genel Görünüm

Figür 3. Kazanlı Höyük, Höyüğün Tepesi'nde Bulunan Türbeden Detay

Figür 4. Karaduvar'da Bulunan Su Kemerleri

Figür 5. Karacailyas Höyük. Höyüğün Güneyi'nden Genel Görünüm

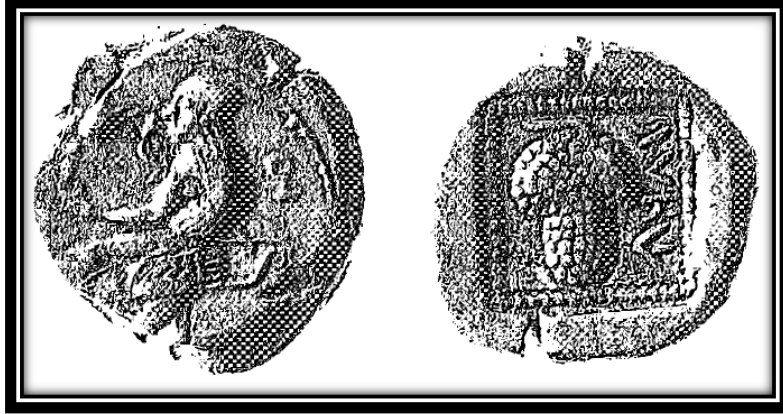
Figür 6- 7. Karacailyas Höyük Etrafında Bulunan Blok Taşlar

Figür 8. Yumuktepe'nin Hava Fotoğrafi

Figür 9. Ankhiale Sikkesi

Figür 10. “GDH” Lejantlı Sikke

Figür 11. Karacailyas Höyük Etrafında Gözlemlenen Blok Taşlar